

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

1475

ԻՆՍՏԻԻՐԻՔ ԿՐՕՆԻ

ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՈՒՂՂԱՓՍՈՒ ԴՍԻԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՅ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԵԿԵՂԵՅԻՈՅ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳՐԳՈՅԿ

ՀԻՆՈՒԽՏԻ ՍՈՒՐԲ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պեսական իգական գիմնագիտությունների առաջին դասարանի հայ աշակերտուհիների համար:

Երրորդ տպագրություն

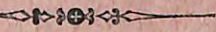
Կ Ա Ձ Մ Ե Յ

Ե Ձ Ն Ի Կ Ա. Ք Ա Հ. Ե Ր Ձ Ն Կ Ե Ա Ն Յ

Կրօնուսոյց Տպխրատի առաջին իգական գիմնագիտություն

ВИБРАТОР
ИНСТИТУТ
БИБЛИОТЕКА
Академия наук
СССР

2(075)
Ե-84

Ք Ի Յ Լ Ի Ձ

Տպար. Կրայ Հրատ. Ընկ. | Электронеч. Груз. Изд. Т-ва.

1904

4918

03 AUG 2009

2(075)

ԴԱՍԱԴԻՐ-Բ ԿՐՕՆԻ

Ե-84

ԲՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՈՒՂՂԱՓՍՈՒ ԴԱԻԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՍՈՒՐԲ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Մրտավորում Երևանի Գրադարանում
ԵՐԿՐՈՐԴ ԳՐԲՈՅԿ

ՀԻՆ ՈՒԽՏԻ ՍՈՒՐԲ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պետական իգական գիմնազիսների առաջին դասարանի հայ աշակերտուհիների համար

Երբեք տարգրութիւն

БИБЛИОТЕКА
ИНСТИТУТ
КОЛОДЦЕВ
Академия Наук
СССР

Կ Ա Ջ Մ Ե Ց

Ե Ջ Ն Ի Կ Ա. Գ Ա Հ. Ե Ր Ջ Ն Կ Ե Ա Ն Ց

Կրօնաւսոյց Տփլիսի առաջին իգական գիմնազիսի

Մուգրում

Թ Ի Ֆ Լ Ի Ջ

Տպարան Վրաց Հրատ. Ընկ. | Электронеч. Груз. Изд. Т-ва.
1904

21

10 APR 2013

1478

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԳՐԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

Дозволено цензурою. Тифлисть, 22 июня 1904 г.

58372-67

Ըստ բարձու հրամանի Նորին Ս. Օծութեան Վեհափառ Քահանայապետի և Ս. Կաթողիկոսի ամենայն Հայոց Տ. Տ. Մկրտչի, Դիւանս արժանի հրատարակութեան համարէ զդասատետրս կրօնի թոյլատրելով զտպագրութիւն սորին:

Ի հաստատութիւն վաւերացուցանի այս ստորագրութեամբ և գրոյձամբ կնքոյ Հայրապետական Դիւանիս: Ի 10 Փետրուարի 1900 ամի № 147. Ի Սուրբ Էջմիածին:

Դիւանապետ Կորիւն վարդապետ:

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ընդհանրապէս նկատուած է, որ պետական դպրոցներում ուսուցչի պաշտօն ստանձնող արժանապատիւ հայրերը հանդիպում են մեծամեծ դժուարութիւնների՝ չունենալով մի յարմարաւոր ձեռնարկ այդ դպրոցների համար: Թէպէտև կրօնի դաստիարակութեան համար կան լոյս տեսած բաւականին լաւ դասագրքեր, բայց նրանք իրանց ընդարձակ նիւթով և լայն ծաւալով և ոմանք մինչև անգամ իրանց գրաբարակաւուն լեզուով ու դարձուացքներով,—որոնցից ոմանք էլ ընդունուած են որպէս կրօնի ձեռնարկ պետական դպրոցներում,—անհամապատասխան են այդ դպրոցներին, ուր այդ կարևոր առարկայի աւանդման համար սուղ ժամանակ է տուած և ուր ուսանող սանիկների մի մասն էլ տկար է իւր մայրենի լեզուի մէջ:

Չորս տարուայ իմ ուսուցչական փորձերը պետական դպրոցներում բերել են ինձ այն հաստատ համոզման, որ այդ դպրոցների կրօնի դասաւանդութեան համար անհրաժեշտ է կազմել մի այնպիսի դասագիրք որի մէջ այդ առարկայի աւանդման համար որոշուած ժամանակի չափը և աւանդելի նիւթն ու նրա ծաւալը նկատի առնուած լինէին և որի մէջ ամփոփ կերպով բովանդակուած լինէին ամենագլխաւոր կրօնական գիտելիքները, որոնք անհրաժեշտ են ամեն մի հայ աշակերտուհու և աշակերտի համար:

Ձեռք գարկելով այս կարևոր գործին՝ ես արդէն պատրաստել եմ պետական իգական միջնակարգ դպրոցների համար կրօնագիտութեան մի ընդհանուր ձեռնարկ, որի մէջ բոլոր դասարաններում աւանդելի կրօնի նիւթերը—դասընթացները՝ տե-

դի, ժամանակի և սանիկների գիտակցութեան համաձայն որոշուած ու դասաւորուած են և որոնք հետզհետէ պիտի լոյս տեսնեն առանձին գրքոյկներով:

Սոյն գրքոյկը յիշեալ դպրոցների առաջին դասարանի կրօնի նիւթը-- դասընթացն է և կրում է «Հին ուխտի սուրբ պատմութիւններ» խորագիրը: Սրա նիւթը բաժանուած է երկու մասի. մինը (I)՝ աշակերտների և միւսը (II, III)՝ ուսուցչի համար. վերջինս (ուսուցչի) կարող է իւր մասն ընդարձակել-- լրացնել՝ նայած ժամանակին և սաների զարգացման:

Այս գործը յաջողութեամբ գլուխ բերելու համար ես օգտուել եմ առհասարակ առաջնակարգ նշանակութիւն ունեցող կրօնի դասագրքերից՝ մերթ համառօտելով, մերթ ընդարձակելով և տեղ-տեղ ևս մի քանի կտորներ նոյնութեամբ յաւել տւելով:

Սա իբրև առաջին փորձ, թերևս ունենայ և իւր պակասաւոր կողմերը: որոնց ցոյց կտայ հետզհետէ ժամանակը, միայն վստահանում եմ կարծել, որ այսպիսի մի ձեռնարկի տուած օգուտն անհամեմատ աւելի կլինի, ուստի հրաւիրում եմ իմ պաշտօնակից՝ պետական դպրոցների կրօնուսոյց արժանապատիւ հայրերի ուչադրութիւնը սորա վրայ:

ԵԶՆԻԿ Ա. Ք. ԵՐԶՆԿԵԱՆ

Ի 20 Փետրեմբերի 1899 թ.

Ցփխիս:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հին ուխտի սուրբ պատմութիւններ

	Երես
1. Աշխարհի ստեղծագործութիւնը	1
2. Մարդու ստեղծագործութիւնը	3
3. Դրախտը և առաջին մարդոց կեանքը	5
4. Պատուիրանազանցութիւնը	7
5. Ադամի որդիքը	9
6. Զրհեղեղը	12
7. Բաբելոնեան աշտարակաշինութիւնը	15
8. Աբրահամը տեղափոխուած է Քանանացոց երկիրը	18
9. Աբրահամը և Ղովտը բաժանուած են իրարից	20
10. Աբրահամը ազատուած է Ղովտին	23
11. Աստուծու խոստումն Աբրահամին	25
12. Իսահակի ծնունդը և զոհ բերելը	28
13. Իսահակի որդիքը և Յակովբի տեսիլը	32
14. Յակովբի որդիքը	35
15. Յովսէփի փառքը	39
16. Յակովբի որդոց Եգիպտոս գնալը և Յակովբի տեղափոխութիւնը Եգիպտոս	42
17. Մովսէսի ծնունդը, կրթութիւնը, փախուստը և անկէզ մորենին	46
18. Զատիկ.—Եգիպտոսից դուրս գալը և Կարմիր ծովն անցնելը	51
19. Սինայի օրէնստուութիւնը.—Վկայութեան խորանը	55
20. Իսրայէլացիները մտնում են Աւետեաց երկիրը.—Վատաւորներ	60
21. Մաւուդ թագաւորը	64

22. Գուռիթ թագաւորը	68
23. Սողոմոն թագաւորը	73
24. Թագաւորութեան բաժանումը.—Իսրայէլի թագաւորութեան վիճակը	79
25. Յուդայի թագաւորութեան վիճակը	84
26. Մարգարէները	88
27. Բաբելոնեան զերութիւնը.—Գանիէլ մարգարէ	92
28. Իսրայէլացիների վիճակը պարսից իշխանութեան ժամանակ.—Եզր և Նէեմի	96
29. Իսրայէլացիների վիճակը Մակեդոնացիների ժամանակ.—Մատթիա	100
30. Իսրայէլացիների վիճակը Հռոմայեցոց տիրապետութեան ժամանակ	104

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՀԻՆ ՈՒԽՏԻ ՍՈՒՐԲ ՊԼՏՄ ՈՒԹԻԻՆՆԵՐ

№ 1. ԱՇԽԱՐՀԻ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾ ՈՒԹԻԻՆԸ

1. Աստուած սկզբում ստեղծեց երկինքն ու երկիրը: Բայց երկիրն էր աներևոյթ, անպատրաստ և խաւարով ծածկուած: Աստուծու Հոգին շրջում էր ջրերի վրայ:

Աստուած երկիրը պատրաստեց վեց օրում: Նա առաջին օրը ստեղծեց լոյսը: Երկրորդ օրը՝ աեսանելի երկինքը—հաստատութիւնը: Երրորդ օրը ջուրը հողից բաժանեց և հրամայեց հողին արտադրել բոյսեր: Չորրորդ օրը ստեղծեց արեգակը, լուսինն ու աստղերը: Հինգերորդ օրը՝ թռչուններն ու ձկները: Վեցերորդ օրը՝ չորրօտանի կենդանիները, սողունները և մարդուն:

Եօթներորդ օրն Աստուած Հանգստացաւ,
այսինքն էլ ոչինչ չստեղծեց: Սրա համար
 այդ օրը կոչուում է շաբաթ, որ նշանակում
 է հանգստութիւն: Աստուած օրհնեց և սրբեց
 այդ օրը և նա դարձաւ սուրբ օր՝ տօն-
 մարդոց համար:

II. Ո՞վ ստեղծեց երկինքն ու երկիրը, Ի՞նչ դրութեան մէջ էր
 երկիրը, նա ներկայ կազմակերպութիւնը քա՞նի օրում ստացաւ և ո՞ր
 օրը ի՞նչ ստեղծեց Աստուած: Եօթներորդ օրուայ համար Աստուած
 ի՞նչ հրամայեց: Ինչ է նշանակում շաբաթ:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) որ Աս-
 տուած յաւիտեանական է, Նրան ոչ ոք չի ստեղծել, իսկ մնա-
 ցեալ բոլոր բաները— արարածները սկիզբն են առել (գոյա-
 ցել) Նրանից և ստեղծուել են ոչնչից՝ միմիայն Նրա աստուա-
 ծային խօսքով. 2) Նա ամենակարող է. ինչ որ կամենայ, կա-
 րող է անել: Աստուած ստեղծում է, իսկ մարդը շինում: Այս
 պատճառով մենք դիմում ենք Նրան մեր նեղութեան և կարիք-
 ների ժամանակ և խնդրում Նրա օգնութիւնը: 3) Նա ամեն-
 իմաստ է, որովհետև ինչ որ ստեղծել է, բոլորն էլ իմաստու-
 թեամբ է ստեղծել և կարգադրել: Ուստի մեր աղօթքի մէջ
 պէտք է խնդրենք, որ մեզ իմաստութեան շնորհ տայ, որպէսզի
 մենք էլ մեր գործերը իմաստութեամբ կարգադրենք: 4) Նա
 ամենաբարի է. ինչ որ ստեղծել է, բարի է ստեղծել և այդ
 բարիքները տուել է մարդուն, որ նա վայելելով ինքն էլ բարիք
 անէ ուրիշներին: 5) Նա յատկացրել է մի օր—շաբաթ, մեզ
 համար կիւրակէ, և նշանակել է, որ ծառայենք իրան մեզ
 տուած բարիքների փոխարէն:

№ 2. ՄԱՐԴՈՒ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

I. Աստուած մարդուն ստեղծեց հողից
 և փչելով՝ տուեց նրան անմահ հոգի: Նա
 տուեց մարդուն Իր պատկերը և Իր նմա-
 նութիւնը, այն է՝ անմահ հոգի և սրբութիւն
 և սորանով զանազանեց նրան միւս արա-
 րածներից:

Յետոյ տեսաւ Աստուած, որ մարդը մե-
 նակ է և ստեղծեց նրա համար օգնական:
 Նա առաջին մարդուն բնացրեց և նրա
 կողքից մի ոսկոր հանեց ու ստեղծեց նրա
 համար ընկեր—կին: Առաջին մարդու ա-
 նունն էր Ադամ, իսկ կնոջը՝ Եւա:

Աստուած առաջին մարդոց բնակեցրեց
 դրախտում և օրհնեց ու ասաց. «Աճեցէք
 և բազմացէք, և լցրէք երկիրն ու տիրեցէք
 նրան»:

Ադամը տեսաւ դրախտի մէջ բոլոր կեն-
 դանիներին և իւրաքանչիւրին առանձին ա-
 նուն տուեց:

Աստուած Իր ստեղծածներին չթողեց
 անխնամ: Նա նախախնամում և պահպա-

նում է նրանց իր հովանաւորութեան ներքոյ և ամեն բարի բանին էլ օգնում է:

II. Աստուած առաջին մարդու մարմինն ինչի՞ց ստեղծեց. ո՞վ էր առաջի մարդու ընկերը և Աստուած ի՞նչպէս ստեղծեց նրան: Ի՞նչպէս էին կոչում առաջին մարդիկը: Աստուած ո՞ր բնակեցրեց առաջին մարդոց և ի՞նչ օրհնութիւն տուեց նրանց: Աստուած իր ստեղծածներին թողե՞ց արդեօք անխնամ:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1), որ Աստուած մարդուն այն ձևով չի ստեղծում, ինչպէս միւս բոլոր արարածներին: Նա տալիս է մարդուն առաւելութիւններ և բարձր յատկութիւններ, օր. դատելու, խօսելու և բարին ու չարը հասկանալու կարողութիւն: 2) Աստուած պատկերը և նմանութիւնը յայտնում է մեր հոգևոր ընդունակութիւնների և կարողութիւնների մէջ: 3) Եւային՝ Ադամի ընկերոջը—ստեղծում է նրա կողքից և այդպէս անելու պատճառն այն էր, որ մարդիկ միմեանց սիրեն և օգնեն: 4) Աստուած մարդուն նշանակեց տէր և իշխան բոլոր արարածներին. տուեց նրան ամենամեծ երանութիւնը և պարտաւորացրեց, որ ճանաչէ իրան, սիրէ և ծառայէ: Աստուած ծառայել՝ նշանակում վարուել ամեն բանում այնպէս, ինչպէս Նրա կամքն է: Եւ 5) Աստուած աշխարհս ստեղծելով չթողեց նրան անխնամ. Նա իր բոլոր ստեղծածներին պահում-պահպանում է իր իշխանութեան ներքոյ և կառավարում: Այս պատճառով Նա կոչում է Տէր, Երկնաւոր Թագաւոր, Ամենակարող եւ Նախախնամող:

№ 3. ԴԻԱԽՏԸ ԵՒ ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՐԴՈՑ ԿԵԱՆԿԸ

I. Դրախտը մի հրաշալի պարտէզ էր, որ գտանւում էր Եդեմում—երկրի արեւելեան կողմը: Նրա միջով անցնում էին չորս գետ—Տիգրիս, Եփրատ, Փիսոն և Գեհոն: Այս պարտէզը զարդարուած էր ամեն տեսակ ծաղիկներով և ծառերով: Ծառերը շատ զեղեցիկ էին և ունէին համեղ պտուղներ: Այստեղ կային թռչուններ և ամեն տեսակ կենդանիներ, որոնք հնազանդում էին մարդուն, ինչպէս իրանց տիրոջը: Աստուած տէր և իշխան նշանակեց Ադամին և պատուիրեց մշակել ու պահպանել այդ պարտէզը:

Ադամ և Եւա խաղաղ կեանք էին վարում դրախտի մէջ և երջանիկ էին: Աստուած ամեն բարիք արել էր նրանց և սպասում էր նրանցից հնազանդութիւն և պատիւի բնապահութիւն:

II. Ի՞նչ բան էր դրախտը և ո՞ր երկրումն էր գտանում: Ի՞նչ գետեր էին հոսում նրա միջով: Մարդիկ և կենդանիներ ի՞նչպէս էին ապրում միմեանց հետ: Աստուած Ադամին և Եւային ի՞նչ պատուէր տուեց պարտիկ համար և ին՞չ էր սպասում նրանցից:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) Աստուած նախամարդերի բնակութեան համար տնկում, պատրաստում է մի գեղեցիկ պարտէզ, ամենայն բարութեամբ և ջրերով առատ և դա լինում է Հայաստանում. ուր գտնուում են Տիգրիս և Եփրատ գետերը, ուրեմն մարդկութեան որրանը համարուում է այդ երկիրը: 2) Ադամ և Եւա բախտաւոր էին դրախտում, այն է՝ հիւանդութիւն, տխրութիւն, ցաւ, տրամութիւն և մահ չունէին: Ո՛չ մի բանի կարիք չկար՝ ո՛չ կերակրի, ո՛չ շորերի և ո՛չ բնակարանի. ամեն բան պատրաստ էր: Նրանց սրտերը մաքուր և խիղճը հանգիստ էր. ո՛չ մի բան նրանց չէր վշտացնում և վրդովում. ո՛չ մի բանի վիճակ նրանք աչք չունէին: Նրանք անմեղ էին. Նրանց մէջ նախանձ, ատելութիւն չկար:

№ 4. ՊԱՏՈՒԻՐԱՆԱԶԱՆՅՈՒԹԻՒՆԸ

I. Դրախտի մէջ երկու նշանաւոր ծառ կար. մինը կոչւում էր կեանաց ծառ, իսկ միւսը բարին ու չարը իմանալու ծառ. Աստուած պատուիրեց նրանց դրախտի բոլոր ծառերի պտղից ուտել, բայց բարին ու չարը իմանալու ծառի պտղից չուտել, եթէ ո՛չ մահով կ'մեռնեն:

Չար ոգին—օճր, նախանձեց նախամարդերի երջանկութեան վրայ: Նա մօտեցաւ Եւային և ասաց. «Ինչո՞ւ չէք ուտում այն ծառի պտղից, որ դրախտի մէջ է»: Եւան

պատասխանեց.— Աստուած արգելեց մեզ և ասաց. «Եթէ ուտէք, կ'մեռնիք»:— Ո՛չ, ասաց օճր, դուք չէք մեռնիլ, այլ կբացուին ձեր աչքերը, դուք էլ Աստուծու նման կլինիք և կհասկանաք բարին ու չարը»: Եւան կասկածեց Աստուծու պատուիրանի վրայ: Նա չկարողացաւ համբերել և կերաւ: Յետոյ տուեց Ադամին և նա էլ կերաւ:

Այսպէս առաջին մարդիկ մեղանշեցին, որից յետոյ ամեն ինչ փոխուեց: Նրանք զրկուեցան հոգեկան հանգստութիւնից— խիղճը տանջում էր նրանց: Նրանք ամաչում, վախենում էին, ուստի սկսեցին ծածկուել և թափ կենալ:

Աստուած եկաւ դրախտը և պատժեց Ադամին և Եւային անհնազանդութեան համար: Նա դուրս արեց նրանց դրախտից: Այնուհետեւ Ադամ և Եւան սկսեցին պարապել հողագործութեամբ ու ապրել իրանց երեսի բրտինքով— աշխատանքով:

Աստուած Ադամին և Եւային թէև պատժեց, բայց չթողեց անմխիթար: Նա

խոստացաւ ուղարկել փրկիչ, որ ազատէ նրանց սերունդը այդ մեղքից:

II. Խոնջ նշանաւոր ծառեր կային զրախտի մէջ և ի՞նչպէս էին կոչուում: Աստուած ինչո՞ւ արգելեց բարին և չարը իմանալու ծառի պողից ուտել: Ո՞վ խաբեց Նալին: Աստուած ի՞նչ պատիժ տուեց և ի՞նչպէս փոխուեց նրանց վիճակը: Աստուած ի՞նչ խոստացաւ նրանց մխիթարելու համար:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) Թէ ինչպէս նախանձը, ատելութիւնը զրդում է յանցանք գործելու և ինչ խաբուսիկ յոյսերով նա մտնում է մարդու սիրտը և հըրապոյրներով մօտեցնում է գործել տալու: 2) Անհնազանդութիւնը յանցանք է և միշտ մեծ զրկանքների է հասցնում մարդու: Նա հասցնում է ազահսութեան, մեծամտութեան և երախտամոռութեան, որի հետեանքը—դառն իրողութիւնը—որ անուղղելի է, մարդ յետոյ է իմանում: 3) Այդպիսի փորձանքներ կեանքի մէջ մեզ էլ կարող են պատահել: Շատերը մեր ընկերներից, բարեկամներից և ծանօթներից կարող են կեղծ ու պատիր խօսքերով մօտենալ մեզ և բարեկամ ձևանալով՝ խաբել ու գցել մեզ զանազան տեսակ սխալմունքների մէջ, որի հետեանքը տխուր ու վնասակար կարող է լինել և մենք նախամարդերի նման կղրկուենք մեր ունեցած բարիքներից, առաքինութիւններից և միջև անգամ բարի անունից: 4) Ուրիշի ունեցածի վրա չար աչք, չար նախանձ չպէտք է ունենանք. մենք Ուրիշների բարիքները—յաջողութիւնը, հարստութիւնը, բարի անունը պէտք է մեզ ուրախացնեն և ո՛չ թէ տրամեցնեն և մենք բարի նախանձով ու օրինակով պէտք է աշխատենք հասնել նրանց: 5) Կեանքի մէջ նրանք, որոնք գոհ չեն իրանց վիճակից և աշխատում են աւելի լաւ վիճակ ձեռք բերել ոչ-ներելի միջոցներով, յանցանք են գործում և պատժուում են: Ո՞վ փոքր

յանցանք է գործում, նա շուտով մեծն էլ կգործէ և ո՞վ փոքր չարիքը չի հանիլ սրտից, նա մեծն էլ կ'դժուարանայ հանել և նա, որ պատճառ է դառնում մէկի գայթակղութեան և հանում ուղիղ ճանապարհից, նա մեծ յանցանք գործողն է:

№ 5. Ա.ԳԱՄԻ ՈՐԳԻՔԸ

I. Աղամ և Եւա ունեցան երկու որդի՝ Կայէն և Աբել: Կայէնը պարապում էր երկրագործութեամբ, իսկ Աբելը՝ խաշնարածութեամբ:

Մի անգամ երկու եղբայրները զո՛հ բերին Աստուծուն. Կայէնն իր մշակած դաշտի պտուղներից, իսկ Աբելը՝ իր խաշների անդրանիկ գառներից: Բայց երկուսի սիրտը միատեսակ չէր: Աբելը մտքուր սրտով էր մատուցանում, իսկ Կայէնը՝ նախանձոտ: Այս պատճառով Աստուած ընդունեց Աբելի զոհը, իսկ Կայէնինը—ոչ: Այս բանի վրայ Կայէնը խիստ բարկացաւ և սկսեց տրտմել. նրա դէմքը փոխուեց: Աստուած զգուշացրեց Կայէնին. բայց նա չսեց և սրտից ոխը չհանեց և մի անգամ էլ խաբելով իր եղբորը՝ տարաւ դաշտն ու սպանեց:

Աստուած հարցրեց Վայէնին. «Ո՞ւր է քո եղբայր Աբէլը»: Վայէնը փոխանակ զըզջալու՝ կոպիտ պատասխանեց. «Զ՛գիտեմ, մի՞թէ ես նրա պահապանն եմ»: Աստուած ասաց. «Քո եղբոր արիւնը իրողորում է. անիծած լինիս դու, հանդատութիւն չունենաս և թափառիս երկրիս վրայ»:

Այնուհետև Վայէնը հեռացաւ և զնաց ուրիշ երկիր. իսկ Աստուած Ազամին և Եւային մխիթարելու համար՝ տուեց մի ուրիշ որդի, որին անուանեցին Սէթ:

II. Ազամ և Եւա քանի՞ որդի ունէին սկզբում: Ի՞նչ էին նրանց անունները և ի՞նչով էին պարտուում: Սրտի կողմից ի՞նչպէս էին և իրանց հաւատն ու սէրը դէպի Աստուած ի՞նչ ձևով էին պրտաւորուում: Աստուած ո՞ւր զո՞նք և աղօթքը ընդունեց: Վայէնի սրտում ի՞նչ չար զգացմունք—նախանձ ծագեց, ի՞նչ արեց Աբէլին: Աստուած ի՞նչ պատիժ տուեց Վայէնին և ի՞նչով մխիթարեց Ազամին ու Եւային:

III. Այս պատմութեան մէջ սարսուղիկի բան ենք տեսնում—եղբայրն եղբօրը սպանում է և ի՞նչու համար, որ Աստուած նրա աղօթքն ու զոհը չէ ընդունել: Սա առաջ է եկել նախանձից: Նախանձը մի այնպիսի արատ է, որ եթէ մի տեղ բուն դրեց, սկսում է հեռո՛հեռօք աճել և մեծանալով, սաստկանալով հասցնում է մարդու ինքնամոռացութեան, բարկութեան, վրէժխնդրութեան և սպանութեան, մինչև անգամ իւր եղբօրը: 2) Աստուած ամենագէտ է. Նրան յայտնի են մարդոց սրբատեղը Նա ընդունում է միմիայն մաքուր սրտերից աղօթքը:

Վայէնը չար էր, նրա սիրտը նախանձով և ատելութեամբ լիքն էր, այն ինչ Աբէլը բարի, խոնարհ և հեղ էր, ունէր մաքուր սիրտ և հաւատ ու սէր դէպի Աստուած: Մրա համար Աբէլի աղօթքն ու զոհը ընդունուում է, իսկ Վայէնինը— ոչ: Վայէնը փոխանակ իր սիրտը մաքրելու, (Որովհետև Աստուած Վայէնին էլ կ'սիրէր, եթէ նա էլ իր եղբոր պէս հեղ, բարեպաշտ լինէր և մաքուր սիրտ ունենար)—փոխանակ Աստուած զգուշացնող խօսքերը լսելու և ներողութիւն խնդրելու, կոպիտ է պատասխանում և ձեռքը բարձրացնելով եղբոր վրայ՝ անտես է առնում նրա աղաչանքն և սպանում է նրան, սգի մէջ ձգելով իր ծնողներին: 3) Աստուած պատիժն իսկոյն հասնում է մեղաւորին—Վայէնին: Նրա խիղճը տանջում է նրան իր արած չար գործի համար և միտքը խանդարուած ու սրտի ցաւով ո՛չ մի տեղ դադար ու հանգիստ չէ գտնում: Նրա չար արարքը գիշեր ցերեկ մտքից և սրտից չէ հեռանում, նախատում է նրան, որ նա մարդասպան է—եղբայրասպան է: Նա երերեալ—տատանեալ շրջում է երկրի վերայ: 4) Աստուած ողորմած և մարդասէր է, նա հարկանում է և բժշկում է. Նա նեղութեան ժամանակ մխիթարում է իր հաւատացեալներին սիրտը, որոնք հաւատով և յուսով դիմում են նրան և խնդրում Նրա ողորմութիւնն ու օգնութիւնը: Եւ այսպէս Ազամին և Եւային Աստուած մխիթարում է մի նոր որդի տալով:

№ 6. Ջ Ր Հ Ե Ղ Ե Ղ

I. Մարդիկ շատացան երկրիս վրայ և վատացան: Նրանք մոռացան ճշմարիտ Աստուծուն և սկսեցին վատ գործեր անել: Աստուած շատ համբերեց, բայց երբ տեսաւ, որ չեն ուղղվում, վճռեց պատժել նրանց ջրհեղեղով:

Այս ժամանակ ապրում էր մի արդար
և ճշմարիտ մարդ՝ Նոյ անունով: Նա ու-
նէր երեք որդի, Սէմ, Գամ եւ Յափեթ: Աս-
տուած հրամայեց Նոյին մի տապան շի-
նել, որի մէջ կարելի լինէր տեղաւորել իր
ընտանիքն և այն կենդանիները, որոնք
չէին կարող ապրել ջրի մէջ: Նոյը շինեց
տապան և մտաւ նրա մէջ ինքն, իւր կինը,
երեք որդին և երեք հարսները: Նա վերց-
րեց իւր հետ կենդանիներ և թռչուններ և
մի տարուայ էլ պաշար-կերակուր:

Երբ ամեն բան պատրաստ էր, եկաւ
սաստիկ անձ, և (ջրհեղեղ) բառասուն օր և
բառասուն գիշեր շարունակ: Զուրը բարձրա-
ցաւ և ծածկեց բոլոր երկիրը: Մարդիկ,
կենդանիներ և թռչուններ խեղդուեցան:
Ազատուեցան միայն նրանք, որոնք տա-
պանի մէջ էին: Հարիւր յիսուն օրից յե-
տոյ փչեց սաստիկ քամի, ջուրը սկսեց իջ-
նել և տապանը նստեց Արարատ (Մասիս)
սարի գլխին:

Երբ երևեցան ջրի միջից սարերի կա-
տարները, Նոյը դուրս թողեց տապանից

մի ազուաւ, որ էլ չըվերադարձաւ: Եօթն
օրից յետոյ թողեց մի աղանի: Աղանին
նստելու տեղ չգտաւ և վերադարձաւ: Եօթն
օրից յետոյ կրկին թողեց աղանի. նա վե-
րադարձաւ և ունէր ձիթենի ճիւղ բեր-
նում: Եօթն օրից յետոյ երրորդ անգամ
արձակեց աղանուն, բայց նա էլ չվերա-
դարձաւ: Այն ժամանակ Նոյը և նրա հետ
եղողները իմացան, որ ջուրը ցամաքել է և
դուրս եկան տապանից: Նոյը շնորհակալու-
թեան զօհ բերեց Աստուծուն: Աստուած
ընդունեց այս զօհը և խոստացաւ էլ չը-
պատժել մարդոց ջրհեղեղով: Այս խոստման
նշանը ծիածանն էր, որ այս ժամանակ ե-
րևաց երկնքում:

II. Աստուած ի՞նչու համար և ի՞նչպէս պատժեց մարդոց, ո՞վ-
քեր աղատուեցան և ի՞նչպէս Բացի Նոցի ընտանիքից էլի ի՞նչ բա-
ներ աղատուեցան մահից: Բա՞նի օր տեւեց ջրհեղեղը և ի՞նչպէս
խնայաւ Նոյը ջրի ցամաքելը: Տապանից դուրս գալով Նոյը՝ ի՞նչ ա-
րեց և Աստուած ի՞նչպէս ընդունեց նրա զօհը և ի՞նչ նշան տուեց
իր խոստման կատարելու համար:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք, 1) որ Աստուած պատժում է մարդոց: Նա իսկոյն չէ պատժում, այլ դեռ երկար ժամանակ խրատում, զգուշացնում է և երբ նրանք չեն ուղղուում, այն ժամանակ միայն պատժում է: Նա արդար-ներին պահպանում և ազատում է: 2) Վատ օրինակը փչացնում, վարակում է շատերին, եթէ դրա առաջը շուտ չէ առնուում և արմատախիլ չէ անուում: Այսպէս Կայէնի որդիքը և սերունդը վատ, չար և ապականուած էին. իսկ Սէթի որդիքն և սերունդը բարեպաշտ և արդար: Սրանք մօտենում են միմեանց. խառնուում են, սովորում են նրանցից վատութիւն, գործում են նրանց նման անօրէն—Աստուծուն հակառակ գործեր և պատժում: Այսպէս մի վատ երեխայ, մի վատ մարդ կարող է վատացնել, փչացնել մի քանի երեխաներ, մարդիկ և հասարակութիւն, եթէ իսկոյն չ'առնուի նրա առաջը: 3) Տեսնում ենք Նոյի և իր ընտանիքի երախտադիտական զգացմունքը, զո՛հ բերելը, շնորհակալութիւնը և Աստուծու խոստումը այլևս ջրհեղեղով չպատժելու համար: 4) Տեսնում ենք նաև, որ չլսելը բարի խրատներին, բարի խօսքերին, բարի խորհրդին, մեծ սխալ է և վնաս է առաջ բերում: Եթէ մարդիք լսէին Նոյի խրատներին և հեռանային վատ և չար գործերից, հարկաւ կազատուէին պատժից, որովհետև Աստուած պահպանում է իրան սիրողներին, իսկ պատժում է իրան ստողներին՝ ուրիշներին օրինակ տալու և զգուշացնելու նպատակով:

№ 7. ԲԱԲԵԼՈՆԵՍԱՆ ԱՇՏԱՐԱԿԱՇԻՆՈՒԹԻՒՆԸ:

I. Զրհեղեղից յետոյ մարդիկ կրկին բազմացան Նոյի երեք որդկերանցից. Նրանք ապրում էին միասին, կազմում էին մի ազգ և խօսում էին մի լեզուով. Ամեն մի ցեղի-

ընտանիքի մէջ մեծը կոչուում էր Նահապէս, որ կառավարում էր տունը և փոքրերին սովորեցնում էր, թէ ի՞նչպէս պէտք է կեանք վարել. Նա էր և Աստուծուն զո՛հ մատուցանում:

Երբ չար գործերն ու երկրպառակութիւնները շատացան երկրիս վրայ, մի բանի ցեղեր որոշեցին մի քաղաք շինել և նրա մէջ բարձրացնել մի աշտարակ, որի ծայրը հասնէր մինչև երկինք. Սրանով նրանք կամենում էին մեծ անուն թողնել-փառք վաստակել և, եթէ մի անգամ էլ ջրհեղեղ լինի, կարողանան նրա մէջ պատապարուել ու ազատուել:

Բայց այս ամբարտաւան խորհուրդը և անմիտ գործը հաճելի չէր Աստուծուն և Նա չթողեց, որ շինութիւնն աւարտուի: Նա խառնեց նրանց լեզուն, որ իրար չըմհասկանալով թողին շինութիւնը կիսատ ու ցրուեցին. Այն քաղաքը, ուր շինուեց աշտարակը, կոչուեց Բաբելոն, որ նշանակում է խառնակութիւն, իսկ աշտարակը՝ բաբելոնի աշտարակաւիճուքից:

Աշտարակաշինութիւնից յետոյ մարդիկ
ցրուեցան երկրի զանազան կողմերը և մու-
ռացան ճշմարիտ Աստուծուն: Նրանք ըս-
կսեցին երկրպագութիւն տալ արեգակին,
լուսնին և աստղերին: Ապա շինեցին
ոսկուց, արծաթից, փայտից աստուած-
ներ և պաշտեցին ու զոհ մատուցին: Այս-
պիսի արձանները կուտէին կոչուում, նրանց
մատուցած պաշտօնը՝ կուպացուրիւն, իսկ
պաշտողները՝ կուպացս կամ հեթանոս:

II. Ջրհեղեղից յետոյ մարդիկ քա՞նի ազգ էին կազմում և քա-
նի՞ լեզուով էին խօսում: Իւրաքանչիւր ընտանիքի մեծն ի՞նչպէս էր
կոչուում և ի՞նչ էր նրա պաշտօնը: Ի՞նչ պատճառով մարդիկ կամե-
ցան աշտարակ շինել և ինչո՞ւ չ'ըջողուեց: Ի՞նչպէս էր կոչուում այն
քաղաքը, ուր սկսել էին շինել աշտարակը: Աշտարակաշինութիւնից
յետոյ մարդիկ ո՞ր գնացին և նրանք պահեցին՞ արդեօք ճշմարիտ
Աստուծապաշտութիւնը: Ի՞նչ աստուածների սկսեցին պաշտել: Ի՞նչ-
պէս էին կոչում նրանք և նրանց պաշտողները:

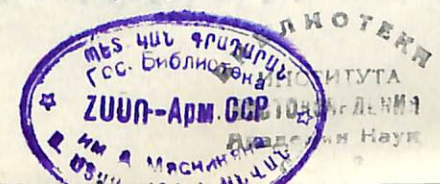
III. Այս պատմութիւնից մենք տեսնում ենք. 1) որ մար-
դիկ Ջրհեղեղից յետոյ կրկին բազմանում են և վարում են խա-
ղաղ կեանք: Իւրաքանչիւր ընտանիք ունենում է իր նահա-
պետը: Յետոյ ծագում է նրանց մէջ մի անբարտաւան միաբ-
տափարակ տեղում մի քաղաք շինել և նրա մէջ մի աշտարակ
բարձրացնել: Աստուած արգելք է դնում այդ բանին և խառ-
նում է նրանց լեզուն: Նա արգելում է այդ բանն, որովհետեւ
նրանց ամբարտաւան և անմիտ խորհրդի մէջ նկատում է չար

միտք, այն է՝ Աստուծուն հաւասարուիլ: Նրանք կամենում են
հասնել իրանց սրտից Աստուծու երկիւղը և սկիզբն առնել ան-
օրէն և՛ չար գործերի, որոնց համար դիտէին, որ Աստուած կը
պատժէ: Նրանք կարծում էին, թէ բարձրանալով աշտարակի
վրայ, կարող են ազատուել: 2) Հարկաւոր է որեւէ գործ կամ
ձեռնարկութիւն սկսելուց առաջ քննել և Աստուծու հաճու-
թիւնն ու օրհնութիւնը ստանալ, այն է՝ արդեօք դէ՞մ չէ՞ նրա
օրէնքներին, նրա կամքին. ապա սկսել գործը, որը միայն կարող
է յաջող վախճան ունենալ: Այդ պատճառով մենք նախապէս
պէտք է աղօթենք և խնդրենք Նրա օրհնութիւնն— օգնու-
թիւնը— մեր ձեռնարկութեան ժամանակ և ապա սկսենք, թէ
տուն, թէ ուսումնարան, և թէ բարեգործական որևէ հաստա-
տութիւն կանգնել կամ որևէ գործի ձեռնամուկ լինել: 3) Մենք
տեսնում ենք, որ մարդիկ, որքան շատանում են, այնքան աւելի
են վատանում և անմաքուր դառնում: Նրանք ամեն տեսակ
չարութիւններ անելով, խաբելով, յափշտակելով, չափաւորութիւն
և մարդաստպանութիւն կատարելով, կարծում են, թէ այդ չա-
րութիւններից կարող են արդարանալ, ազատուիլ՝ կուռքերին
ծառայելով և նրանց մարդիկ զոհ բերելով, առաւելապէս ան-
մեղ մանուկներ:

Նրանց մեծ մասը սկսում են Աստուած համարել այն
բաներն, որոնք իրանց օգուտ կամ վնաս են տալիս: Նրանք
երկնային մարմիններին և երկրի կենդանիներին աստուածային
պատիւներ են տալիս և մինչև անգամ պաշտում են ծովը, եր-
կիրը, մարդիկը, կենդանիները ու բոյսերն: Աստուածների մէջ
սմանց մեծ և սմանց փոքր, սմանց բարի և սմանց չար են հա-
մարում: Այս մտրութիւնը հետզհետէ աւելի է տարածւում և
մարդիկ դառնում են Կուպացսներ, Հեթանոսներ:

№ 8. ԱՐՄԱՀԱՄԸ ՏԵՂԱՓՈԽՈՒՄ Է ՔՍՆԱՆԱՅՈՅ
ԵՐԿԻՐԸ

I. Երբ մարդիկ մուսացան ճշմարիտ
Աստուծուն և կուռք էին պաշտում, այդ ժա-

մանակ ապրում էր մի բարեպաշտ և արգար մարդ, Աբրահամ անունով: Նա Աէմի ցեղից էր և բնակուում էր Միջագետքի Խառան քաղաքում: Նրա հայրն ու բոլոր ազգականները նմանապէս մուսացել էին Աստուծուն և կուռք էին պաշտում: Միայն Աբրահամն էր պաշտում ճշմարիտ Աստուծուն:

Աստուած ընտրեց Աբրահամին, որ ներանով և նրա սերնդով պահպանուի ու տարածուի ճշմարիտ հաւատը և հաստատ մնայ յոյսը դէպի խոստացեալ Մեսիան—Փրկիչը:

Մի անգամ Աստուած երևաց Աբրահամին և ասաց. «Թող քո հայրենիքը, քո ազգականները, քո հայրենի տունը և գննայն երկիրը, որը կտամ քեզ. ես կըբարձրացնեմ քո անունը և բեղանով պէտք է օրհնուին երկրի բոլոր ազգերը»:

Աբրահամը խոնարհութեամբ կատարեց Աստուծու հրամանը. Նա վեր առաւ իւր կին Սառային, եղբոր որդի Լոփտին—որոնք նոյնպէս հաւատում էին ճշմարիտ Աստուծուն, այլև իր ծառաններն, աղախիններն ու խաշ-

ները և Միջագետքի Խառան քաղաքից գնաց Աստուծու ցոյց տուած երկիրը, ուր բնակուում էր Քանանու սերունդը և կոչուում էր Քանանացոց երկիր:

Երբ հասաւ Միւքէմ հովիտը, Աստուած կրկին երևաց նրան և ասաց. «Այս երկիրը ես քո սերնդին պէտք է տամ»: Աբրահամը հաւատով ընդունեց Աստուծու խոստումը, թէև դեռ որդի չունէր: Աբրահամը սեղան շինեց, մատաղ արեց և Աստուծու անունը փառաբանեց:

Քանանացոց երկիրն իր գեղեցկութեան և պտղաբերութեան պատճառով համարուում էր այնպիսի երկիր, որից բղխում էր մեզր ու կաթ:

II. Երբ մարդիկ կապաշտ դարձան, ո՞ւմ ընտրեց Աստուած ճշմարիտ հաւատի պահպանող և տարածող: Ո՞ր էր բնակուում Աբրահամը և ի՞նչ էր պաշտում: Գարձեալ ո՞վքեր էին ճշմարիտ Աստուածապաշտներ: Ո՞ր ուղարկեց Աստուած Աբրահամին և ի՞նչ խոստացաւ Ո՞ր բնանուեց նա և ի՞նչպիսի երկիր էր:

III. Այս պատմութիւնից երևում է. 1) որ Աստուած բարեպաշտ Աբրահամին հեռացնում է իր հայրենիքից և օտար երկիր է ուղարկում: Աբրահամի համար շատ ծանր էր թողնել իր հայրենիքը, տունը, սեղը, կալուածները, բարեկամներն և բնակուել օտարութեան մէջ՝ անծանօթ երկրի—ժողովրդի մէջ, որովհետև այժմեղ ամենայն ինչ նոր է, անծանօթ է, իբր չէ:

բացի դրանից ճանապարհում նրան կարող են պատահել նեղութիւններ, դժբախտութիւններ, զրկողութիւններ և վերջապէս մահ։ Կամ թէ կարող են նրան սիրով շնորհունել անծանօթ երկրում, անյաջողութիւնների կհանդիպի և կամ թէ նոր երկիրը կարող է անպտղաբեր լինել և նա այնտեղ բարեկամներ, ծանօթներ չունի, որ օգնեն։ Մակայն Աբրահամը այնքան սիրում է Աստուծուն և հաւատում է Նրա խօսքին. որ ամեն նեղութիւն և զրկուկանք կրելով՝ յանձն է առնում զնալ իր նոր հայրենիք, Աստուծու ասած տեղը—Քանանացոց երկիրը, միանգամայն հաւատալով, որ Աստուած իր բարեկամն է, Նա փրկում է նրան, միշտ պաշտպանել է և կպաշտպանէ և թէ Նա ցոյց կտայ, կուռաջնորդէ իրան անվտանգ հասնելու նոր երկիրը։ 2) Նա հաւատում է Աստուծու խօսքին. թէ այնտեղ մեծ յաջողութիւն կունենայ, Աստուած որդի կտայ, մեծ աղբ կ'դարձնէ, նրա որդոց կտայ այն երկիրը. Նրա որդիքը կբազմանան և նրա սերնդից կ'ծնի խոստացեալ Փրկիչը։ 3) Մենք տեսնում ենք Աբրահամի երախտագիտական զգացմունքը, որ շնորհակալութիւն է անում Քանանացոց երկիրը անվտանգ հասնելու և տեղացիներից սիրով ընդունուելու համար։ 4) Աստուած Աբրահամին օտար երկիր տարաւ, որ նա հեռու լինի իր վատ բարեկամներից և այնտեղ կարողանայ պաշտել իր հաւատը և հաստատ պահել, որովհետև օտարութեան մէջ առանձնացած՝ աւելի ազատ կարող էր սովորեցնել իւր ընտանիքում աստուածապաշտութիւնը և ոչ ոք էլ նրան չէր խանգարիլ կազմելու իր որդիներից մի բարեպաշտ սերունդ—ընտրեալ ժողովուրդ։

№ 9. ԱՌՐԱՀԱՄԸ ԵՒ ՂՈՎՏԸ ԻՐԱՐԻՑ ԲԱԺԱՆ-ԻՈՒՄ ԵՆ

I. Երբ Աբրահամը բնակուեց Քանանացոց երկրում, Ղովտը նրան բաւականին նեղութիւն պատճառեց։ Աբրահամը նրան որ-

դու պէս սիրում էր։ Օտար երկրում նա էր նրա միակ ազգականը։

Աբրահամը և Ղովտը պարապում էին անասնապահութեամբ և տէր էին բազմաթիւ խաշների։ Արօտատեղերի համար երկուսի հովիւների մէջ յաճախ կռիւ էր ծագում։ Սյս պատճառով Աբրահամն ասաց Ղովտին. «Մենք ազգականներ ենք. լաւ չէ, որ մեր մէջ անբաւականութիւն լինի։ Ահա բոլոր երկիրը քո առաջն է, ընտրիր քեզ համար տեղ, որը քեզ հաճելի է և բաժանուիր ինձանից։ Եթէ դու աջ կերթաս, ես ձախ կերթամ, եթէ դու ձախ կերթաս, ես աջ կերթամ»։

Ղովտն ընտրեց ջրերով հարուստ Յորդանան գետի հովիտը, որտեղ շինուած էին Սողոմ և Գոմոր քաղաքները։ Սյս երկիրը շատ գեղեցիկ էր և նման էր մի սիրուն պարտէզի, բայց բնակիչները չար էին։ Աբրահամը բարեկամաբար բաժանուեց իր ազգականից։ Ղովտը բնակուեց Սողոմ քաղաքում, իսկ Աբրահամը մնաց Քեբրոնում։

Աստուած երևաց Աբրահամին և ասաց. «Նայիր քո չորս կողմը, այս բոլոր երկիրը

տալիս եմ քեզ և քո որդոցը մշտապէս: Ես կ'բազմացնեմ քո զաւակներն՝ ինչպէս ծովի ափի աւազը»: Աբրահամը հաւատով ընդունեց Աստուծու խոստումն և իր վրանները թողեց Մամբրէի կաղնու մօտ (Քեբրոնում):

II. Աբրահամին ո՞վ աւելի ցաւ պատճառեց Քանանացոց երկրում: Աբրահամն ի՞նչպէս էր սիրում Ղովտին Խոն էր պատճառը նրանց անբաւականութեան և ո՞վ էր զլիաւոր շարժառիթը: Աբրահամը և Ղովտն ի՞նչպէս բաժանուեցան իրարից և ո՞վ ո՞ր կողմ ընտրեց: Աստուած Աբրահամին ի՞նչ խոստացաւ:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք, 1) որ Աբրահամը իր եղբօր որդի Ղովտին հօր մահուանից յետոյ վերցնում է իր մօտ և հօր պէս խնամք տանելով պահպանում է ու մեծացնում: Նա իր հետ տանում է նրան Քանանացոց երկիրը, հեռացնելով կռապաշտ և շար բարեկամներէ: Նրան մեծ հարստութեան տէր է դարձնում և բաղդաւորացնում: Եւ այս ամենի փոխարէն Ղովտը իր հոգևոր ծնողին—բարերարին վիշտ է պատճառում իր հովիւների պատճառով: 2) Աբրահամը մեծահոգութեամբ է վարում Ղովտի հետ և չ'նայելով, որ այդ երկիրը Աստուած իրան էր խոստացել, ուստի և աւելի իրաւունք ունէր ընտրելու, որ կողմը ցանկանար: Նա մինչև անգամ կարող էր իբրև մեծ, բարերար և երախտիք արած, պահանջել զվանելու իրան, բայց նա այդ չէ անում: Նոյն իսկ արդարութիւնն և Ղովտի շահերը պահանջում էին, որ ասէր Աբրահամին, դու մեծ ես և աւելի փորձուած ու խելօք, դու ինձ հօր պէս մեծացրել, խնամք տարել, պահել և բաղդաւորացրել ես, քեզ եւ պարտական իմ հարստութեամբ. դու իմ բարիքն ես միշտ կամեցել, դու ինձ համար վատ չես ուզել. ուստի դու ընտրիր ինձ համար, թէ ուր գնամ: Բայց դժբախտապէս Ղովտը չարեց

և շատ սխալուեց և շատ նեղութիւններ էլ կրեց: 3) Մենք պէտք է հետևենք Աբրահամի օրինակին եւ եթէ պատահի մեր մէջ վէճ, անբաւականութիւն կալուածքի, տեղի, հարստութեան համար, միշտ պէտք է Աբրահամի նման գիջողաբար—քրիստոնէաբար վարուենք, աչքի աւաջ ունենալով խաղաղութիւնն եւ դործի սիրով ու շուտով վերջաւորութիւնը, եթէ այդ բանը մեզ նիւթական վնաս էլ տալիս լինի:

№ 10. Ա.ԲՐԱՀԱՄԸ ԱՋԱՏՈՒՄ Է ԳԵՐԻՆԵՐԻՆ

I. Ղովտը բաժանուելով Աբրահամից հանդիպեց մեծ ձախորդութեան: Հէնց այն տարին, երբ նա բնակուեց Սոդոմում, օտար թագաւորներ յարձակուեցան այդ երկրի վրայ, Սոդոմ ու Գոմոր քաղաքներն աւերեցին, հարստութիւնները կողոպտեցին և բնակիչներին էլ գերի տարան: Նրանց հետ գերի տարան և Ղովտին՝ իր բոլոր հարստութեամբ:

Երբ Աբրահամը լսեց, որ իր եղբօր որդի Ղովտը գերի է տարուած, իսկոյն ժողովեց իր ծառաներին, թուով երեք հարիւր սաան և ութ հոգի, օգնութեան կանչեց նաև իր զբացիներին և ընկնելով թշնամու յետևից՝ յարձակուեց նրա վրայ, յաղթեց, յետ դարձրեց և խլեց բոլոր գերիներին ու աւարը, նմանապէս Ղովտին իր ընտանիքով և հարստութեամբ:

Վերադառնալիս Աբրահամի առաջ դուրս եկան Սաղէմի թագաւոր Մելքիսեղէկն և Սողոմի թագաւորը: Մելքիսեղէկը հաց և գինի մօտ բերեց Աբրահամին և օրհնեց նրան: Այս Մելքիսեղէկը թագաւոր էր և Աստուծու քահանայ: Աբրահամը մեծ ուրախութեամբ ընդունեց նրա օրհնութիւնը և իր աւարից տասնորդ տուեց նրան. իսկ Սողոմի թագաւորն ասաց. «Տուր ինձ միայն այն մարդիկն, որոնց ազատեցիր գերութիւնից, իսկ մնացեալը—աւարը վերցրու քեզ համար», բայց Աբրահամը չ'վերցրեց և ոչ մի փոքրիկ բան:

II. Ո՞ր բնակուեց Ղովտն Աբրահամից բաժանուելով: Ի՞նչ պիտի մարդիկ էին բնակում Սողոմ և Գոմոր քաղաքներում: Ինչ ներութիւն պատահեց Ղովտին և ո՞վ ազատեց նրան: Ո՞վ էր Մելքիսեղէկն և Աբրահամի տաղ ի՞նչ բերեց: Ի՞նչ տուեց Աբրահամը Մելքիսեղէկին: Ի՞նչ տաղարկեց Սողոմի թագաւորն Աբրահամին և ի՞նչ պէս վարուեց Աբրահամը:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք, 1) որ Ղովտն իր բարերար Աբրահամին խորհուրդ չ'հարցնելով բնակութեան տեղի համար, անյաջող ընտրութիւն արեց եւ տուժեց: Նա բնակուելով չար եւ անօրէն մարդոց մէջ—Սողոմում, կրեց շատ նեղութիւններ, գերի տարուեց իր ընտանիքով եւ խաչներով, որից յետոյ նա նոր հասկացաւ, թէ սխալ է գործել, որ Աբրա-

համին խորհուրդ չէ հարցրել: 2) Աբրահամը, որ իրաւունք ունէր նեղանալու իր եղբոր-որդուց և ասելու, որ նա արժանի է այդ պատժին—նա դարձեալ իբրև մարդասէր՝ օգնեց նրան և նրա հետ գերի ընկածներին և ազատեց նեղութիւնից: 3) Աբրահամի այդ բարի գործը—գերիներին ազատելը—չնորհակալութեամբ է ընդունում և թագաւորներից մէկը—Մելքիսեղէկը—իբրև յարգանք և պատիւ հաց ու գինի է մատուցանում, իսկ Աբրահամը տալիս է նրան տասանորդ: Մելքիսեղէկը օրհնում է Աբրահամի կատարած բարի գործը և մարգարէանում է, որ հոցը և գինին մեզ պէտք է տայ Խոստացեալ Փրկիչը իր փոխարէն և դրանով ազատէ մեզ մեղքից: 4) Տեսնում ենք Աբրահամի անշահասիրութիւնը, որ երբ Սողոմի թագաւոր Բաղակը առաջարկում է նրան վեր առնել աւարն իբրև վարձատրութիւն իւր կրած նեղութեան համար, Աբրահամը բաց է ի բաց մերժում է ասելով, որ օգնութիւնը մեր նմանների կարիքի և նեղութեան ժամանակ՝ պէտք է լինի անվարձ, առանց ակնկալութեան, այլապէս նա առաքինութիւն չէ, նա բարութիւն չէ: 5) Այսպէս էլ, մենք տեսնելով Աբրահամի սէրը դէպի իւր մերջութեան և աներկիւղութեան ոգի է ներշնչում,—պէտք է նրա նման վարուենք մեր ընկերոջ, եղբոր, ազգականի, բարեկամի, հարևանի և առհասարակ ամեն մի կարիք և նեղութիւն ունեցող մարդու հետ, որովհետև մենք ունենք մի երկնաւոր Հայր—Աստուած, մենք նրա որդիքն ենք, ուրեմն մենք եղբայր և քոյրեր ենք:

№ 11. ԱՍՏՈՒԾՈՒ ԽՈՍՏՈՒՄԸ ԱԲՐԱՀԱՄԻՆ

I. Մի անգամ Աստուած երևաց Աբրահամին և ասաց. «Մի վախիր, Աբրահամ, ես քո պահապանն եմ. ես քեզ կ'վարձատրեմ»: Աբրահամը պատասխանեց.—Տէր, ի՞նչ պէտք է տաս ինձ, ես ծերացել եմ, մահս

dom է. ես անորդի պէտք է մեռնեմ: Աստուած ասաց. «Ի՞նչ անորդի չես մեռնիր»:

Նա դուրս բերեց Աբրահամին գիշերը բացօթեայ տեղ և ասաց. «Նայիր դէպի երկինք և համարիր աստղերը, եթէ կարող ես: Այսպէս էլ անթիւ կ'լինի բո սերունդը»: Աբրահամը հաւատաց Աստուծու ասածներին:

Այս բանից յետոյ մի անգամ Աբրահամը կէսօրին նստած էր Մամբրէի կաղնու մօտ իր վրանի առաջ և տեսաւ, որ երեք օտարական մարդ գալիս են հեռուից: Աբրահամը գնաց նրանց առաջ, երկրպագութիւն տուեց և խնդրեց, որ գան իր մօտ և փոքր ինչ հանգստանան: Նա նրանց ոտքերը կ'լուանայ, ճաշ կ'ուտեն և ապա կ'շարունակեն իրանց ճանապարհը: Օտարականներն ասացին, թո՛ղ այդպէս լինի: Աբրահամը լուաց նրանց ոտքերը, լաւ ճաշ պատրաստեց և հիւրասիրեց: Օտարականներից մէկը աւետիք տուեց Աբրահամին, որ նրա կին Սառան որդի կունենայ: Ճաշը վերջացնելուց յետոյ օտարականները ճանապարհ ընկան դէպի Սողոմ քաղաք, ուր բնակուում էր Աովտը:

Երեկոյեան երկու հրեշտակները հասան Սողոմ քաղաքը. Աովտը նստած էր քաղաքի դրան. նա հիւրասիրեց նրանց: Հրեշտակները պատմեցին Սողոմ և Գոմոր քաղաքների կործանման մասին և խորհուրդ տուին Աովտին շուտով հեռանալ: Աովտը հեռացաւ իր ընտանիքով և ազատուեց իսկ Սողոմ և Գոմոր քաղաքների բնակիչները պատժուեցան—այրուեցան իրանց չարութեան համար:

II. Ի՞նչ խոստացաւ Աստուած Աբրահամին և նա ի՞նչ պատասխանեց: Աստուած ի՞նչ ասաց Աբրահամին ժառանգի մասին: Թեոյոյ ո՞ր տարու նրան Աստուած և ի՞նչ ասաց: Աստուած ի՞նչ ձևով երեւաց Մամբրէի կաղնու մօտ: Աբրահամն ի՞նչպէս ընդունեց երեք օտարականներին. ի՞նչ պատահեց Սողոմ և Գոմոր քաղաքներին. ո՞վքեր ազատուեցան:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք: 1) որ Աբրահամը, թէև բաղդաւոր, հարուստ և ամենից յարգուած է, բայց ունի սրտի մէջ նեղութիւն, ցաւ: Այդ ցաւը նրա անորդի լինելն է: Նա ծերացել էր, և ցանկանում էր ունենալ օրինաւոր ժառանգ իր մահուանից յետոյ, որ իր հարստութիւնը ժառանգէ և իր ազգն ու բարի յիշատակը պահպանուի: 2) Նա հաւատում է, որ Աստուած իր տուած խոստումը կ'կատարէ, միայն համբերութիւն է հարկաւոր: Նա ամեն գիշեր դուրս գալով տանից և աստղերին նայելով յիշում էր Աստուծու խոստումն և ապագայ բաղդաւորութիւնը: Նա մեծնում է, որ օւշանում է Աստուծու խոստման կատարումը և ինքն էլ իր կնոջ հետ ծերանում է, այնուամենայնիւ նա դարձեալ հաւատում է, որ Աստուած իրան առանց յիշատակի ժառանգի չ'լիթողնի: Նա

որդի կունենայ, որովհետև Աստուած ուխտ է դրել, դաշն է կապել, եթէ Աբրահամը միշտ այդպէս բարեպաշտ կ'մնայ, ինչ էլ որ նրան պատահի, ուրախութիւն թէ տրտմութիւն և եթէ միշտ այդպէս մեծ հաւատ կունենայ և կ'խոստովանի, թէ Աստուած ամեն բան տեսնում է, ամեն ինչ լսում է և թէ Աստուած է այդ ամենն ուղարկում, այն ժամանակ նա միշտ նրա հետ կ'լինի, նրան կ'պաշտպանէ, կ'օրհնէ, անթիւ ժառանգներ կ'տայ և երկիրը նրան կ'ընծայէ: 3) Տեսնում ենք, որ Աստուած իր խոստման կատարումն աւելի զօրացնում է և 24 տարի Բանապոց երկրում անցնելուց յետոյ՝ երկրում է օտարականի տեսքով և հիւրասիրում, ուր դարձեալ կրկնուած է իր խոստումը, թէ նրա կին Սառան ծերութեան ժամանակ կունենայ որդի: Աբրահամը հաւատում է: 4) Տեսնում ենք Աբրահամի մեծ հաւատը և նրա անսահման հպատակութիւնը ու հիւրասիրութիւնն, որ ամենայն սիրով գնում է օտարականների առաջ, առանց ճանաչելու նրանց և խնդրում է պատուել իրան, փոքր ինչ հանգրստանալ իր վրանի առաջ, Աստուծու տուած ողորմութիւնից — բարեբանից վայելել — ճաշել և ապա շարունակել ճանապարհը: Նա երևում է քաղաքավարի, հեղ և խոնարհ մարդ, լուսնում է նրանց ոտքերը: Հին ժամանակ հիւրերի ոտքեր լուսնալը ընդունուած էր և համարում էր մեծ պատիւ: 5). Մենք պէտք է օրինակ վեր առնենք Աբրահամից և նրա չափ մեծ և հաստատ հպատակութիւնը, ղէպի Աստուած, թէ նա միշտ իւր տուած խոստումը կատարում է, և երբէք մեր սրտի մէջ չպէտք է ունենանք երկբայութիւն, թերահաւատութիւն և կեղծութիւն, նրա հրամանների, պատուիրանների և օրէնքների կատարելու վերաբերութեամբ:

№ 12 ԻՍԱՀԱԿԻ ԾՆՈՒՆԴԸ ԵՒ ԶՈՂ ԲԵՐԵԼԸ

Լ. Աստուծու խոստումը կատարուեց: Աբրահամը հարիւր տարեկան ժամանակ որդի ունեցաւ, որին անուանեց Իսահակ

Իսահակը բարի և հնազանդ էր: Աբրահամը նրան շատ էր սիրում:

Երբ Իսահակը մեծացաւ, Աստուած ասաց Աբրահամին. «Վեր ա՛ռ այդ քո միակ որդուն և բեր, մատաղ արա՛ ինձ համար այն սարի վրայ, որ ես ցոյց կտամ:

Միւս առաւօտ վաղ վերկացաւ Աբրահամը, համետեց էշը և ողջակիզի համար փայտ պատրաստեց: Նա վեր առաւ երկու ծառայ, սուր, կրակ և իր սիրելի որդի Իսահակին և գնաց Աստուծու ցոյց տուած տեղը — Մորէա սարը: Երբ Աբրահամը հեռուից տեսաւ սարը, ասաց ծառաներին. «Իուր այստեղ մնացէ՛ք և սպասեցէ՛ք մեզ: Ես և իմ որդին կերթանք դիմացի սարը, կ'աղօթենք և կ'վերադառնանք»: Աբրահամն Իսահակին բարձեց փայտը. ինքն առաւ սուրը ու կրակն և գնացին: Ճանապարհին Իսահակը հարցրեց. «Հայր, մենք ունինք կրակ, փայտ և սուր, բայց ո՞ւր է ողջակիզի ոչխարը»: Աբրահամը պատասխանեց. «Աստուած ինքը կ'պատրաստէ իր համար ողջակիզի ոչխարը՝ որդեակ»: Երբ բարձրացան

սարը, Աբրահամը սեղան շինեց, դարսեց փայտերն և Իսահակին կապեց նրա վրայ: Յետոյ վեր առաւ սուրը և ձեռքը բարձրացրեց, որ մորթի, յանկարծ Աստուծու Տրեշտակը ձայն տուեց նրան երկնքից. «Աբրահամ, մի դիպչիր տղային, զու Աստուածափախ մարդ ես և ինձ համար քո սիրելի որդուն շինայեցիր»: Աբրահամն իր շուրջը նայեց և տեսաւ, որ իրանից փոքր ինչ հեռու կախուած է ծառից մի ոչխար: Նա ոչխարն Իսահակի փոխարէն զոհեց Աստուծու համար:

Աբրահամը կրկին Աստուծու խոստումն ու օրհնութիւնն ստացաւ, թէ նրա զաւակները պէտք է շատացնէ և թէ նրա զաւակներից կ'ծնուի աշխարհի փրկիչը:

II. Աստուած կատարեց արդեօք իր տուած խոստումն Աբրահամին: Ի՞նչ անուն ստացաւ նրա որդին: Ի՞նչպիսի որդի էր Իսահակը, ըրբ Իսահակը մեծացաւ, Աստուած ի՞նչ պատուիրեց Աբրահամին: Աբրահամը կատարեց արդե՞օք Աստուծու հրամանը և ո՞ւր գնաց: Ճանապարհին հալլ ու որդի ի՞նչ խօսակցութիւն ունեցան: Աբրահամը որոշուած զարի գլխին ի՞նչ պատրաստեց զոհի համար: Ի՞նչպէս վարուեց Իսահակը և ի՞նչ հետեանք ունեցաւ:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) որ Աբրահամի ուրախութեանը չափ չ'կայ որդի ունենալով, որովհետև նրա հաւատը իրականացաւ և յոյսն արդարացաւ. իսկ որդին էլ բարի, խոնարհ, հնազանդ և մխիթարիչ էր ծերութեան ժամանակ: 2) Տեսնում ենք, որ Աստուած պատուիրում է Աբրահամին, իր միակ և սիրելի որդի Իսահակին զոհել, մատաղ անել, թէև դժուար, ծանր և միանգամայն անհասկանալի էր Աբրահամի համար Աստուծու պատուէրի կատարելը, որովհետև նա պիտի ապրէր, որ Աբրահամի սերունդը բազմանար, ինչպէս ծովի ափի աւազը և երկնքի աստղերն և աշխարհի Փրկիչը նրանից պէտք է ծնուի, բայց և այնպէս Աբրահամը որքան և մտատանջութեան մէջ լինէր, որքան և հոգեկան անհանգստութիւն պատճառէր նրան, որքան և սիրէր որդուն, այնուամենայնիւ նա Աստուծու սէրը իր որդուց բարձր դասեց: Թէ ի՞նչ կլինէր նրա ներքին հոգեկան դրութիւնը, այդ մեզ ամենիս համար հասկանալի կլինի, եթէ մենք Աբրահամի տեղը լինենք և զգանք նրա սրտի ցաւը, Հեշտ է արդեօք, որ մարդ ինքն իր ձեռքով իր միակ որդուն սպանէ: Ասելը հեշտ է, բայց կատարելը և՛ դժուար և անտանելի: Այդք չի համաձայնիլ այդ անելու, որքան և Բարձրեայը պատուիրէր: Բայց հաւատոյ հայր Աբրահամը պատրաստականութիւն յայտնեց կատարելու Աստուծու պատուէրը: Նա տարաւ իր որդուն զոհելու այն տարի վրայ, ուր միանգամ պիտի զոհուէր Խոստացեալ Փրկիչը: 3) Միւս կողմից պէտք է նկատել, որ Աստուած զոհի կարօտ չէ. Նա մաքուր սրտեր և բարի գործեր է սիրում ու կամենում: Բայց մարդոց հաւատը վորձելու, հաստատելու և աւելի ևս ամրապնդելու համար, փորձութիւններ է տալի, որոնց մենք համբերութեամբ պէտք է տանենք և միշտ աղօթենք, որ օգնէ մեզ, որ մենք վնաս չ'կրենք, չ'թուլանանք և մեղքի մէջ չ'ընկնենք:

№ 13 ԻՍԱՀԱԿԻ ՈՐԻԻՔՆ ԵՒ ՅԱԿՈՒԹԻ ՏԵՍԻԼՐ

1. Աբրահամի մահից յետոյ Իսահակն ստացաւ հայրական ժառանգութիւնը: Նա բացի հարստութիւնից ստացաւ և Աստուծու խոստումը, թէ նրա զաւակից պէտք է ծնի աշխարհի փրկիչը:

Իսահակն Աբրահամի նման խոնարհ և հաւատարիմ էր. Աստուած էլ նրան սիրում էր Աբրահամի նման:

Իսահակն ունէր երկու որդի—Եսաւ և Յակովբ: Եսաւը տեսքով վայրենի, խստաբարոյ, թաւոտ և թեթեւամիտ էր. իսկ Յակովբը՝ գեղեցիկ, հանդարտ և խելօք: Իսահակն իր մահից առաջ Աստուծու ազդեցութեամբ օրհնեց Յակովբին: Տուեց նրան անդրանկութեան իրաւունքը և ասաց, որ նա կ'լինի Աստուծու ժողովրդի ցեղապետը և նրա զաւակից կ'ծնի աշխարհի փրկիչը:

Եսաւը նախանձից ատեց իր եղբօրը և պատրաստ էր սպանել: Յակովբը իր մօր՝ Ռեբեկայի խորհրդով հեռացաւ հայրական տնից և գնաց Միջագետքի Իսառան բաղաբը իր մօրեղբոր՝ Լաբանի մօտ: Առաջին գիշերը

նա անցկացրեց անապատում լացօթեայ: Նա տխուր էր և իրան համարում էր անօգնական: Նա մի բար դրեց գլխի տակ ու քնեց, և տեսաւ երազում մի սանդուխտ, որի ծայրը հասնում էր մինչև երկինք: Հրեշտակներն իջնում ու բարձրանում էին նրա վրայից, իսկ Աստուած վերևը կանգնած՝ ասում էր. «Ես եմ Աբրահամի և Իսահակի Աստուածը. մի վախենար, այս երկիրն, որի վրայ դու պառկած ես, կ'տամ քեզ և քո սերնդին: Նրանք կ'լինեն բազմութիւ, ինչպէս ծովի աւազը և քեզանով ու քո զաւակով կ'օրհնուին երկրիս բոլոր ազգերը»:

Յակոբը առաւօտեան զոհ բերեց Աստուծուն. և այդ տեղն էլ անուանեց Բէթել, որ նշանակում է Աստուծու տուն:

Յակոբը վստահ Աստուծու օգնութեան վրայ՝ հանգիստ և անվտանգ շարունակեց իր ճանապարհը և հասաւ Միջագետքի Իսառան բաղաբը—Լաբանի մօտ: Լաբանը սիրով ընդունեց իր բրոճ-որդուն և պահեց իր մօտ: Յակոբն արածացնում էր Լաբանի խաշները:

Աստուծու խոստումը կատարուեց: Յակորը քսան տարի մնաց Միջագետքում, ամուսնացաւ և մեծ հարստութեան տէր դառնալով վերադարձաւ ընտանիքով իր հայրենիքը: Նա հաշտուեց Սաաւի հետ և բնակուեց հայրենի ստանը՝ Քերթնում:

Իսահակի մահից յետոյ Յակորը ժառանգեց հորը, ստացաւ նրա հարստութիւնը և այն աւետումը, թէ նրա զաւակից պէտք է ծնի աշխարհի փրկիչը:

II. Իսահակը հօր մահուանից յետոյ ի՞նչ ժառանգութիւն ստացաւ՝ նա քանի որդի ունէր և ի՞նչ էին նրանց անունները, ի՞նչ բնատրութեան տէր էր Սաաւը և ի՞նչ—Յակորը, Իսահակի մահից յետոյ ո՞վ ստացաւ անդրանկութեան իրաւունքը: Ո՞ր զնաց Յակորը և ի՞նչ էր պատճառը, Յակորն առաջին զիշերն ո՞ր անցկացրեց: Ի՞նչ երազ տեսաւ և Աստուած ի՞նչ ասաց, Յակորն այդ տեղին ի՞նչ անուն տուեց: Քանի՞ տարի մնաց Յակորը Լաբանի մօտ և ի՞նչով էր պարապում: Քանի՞ տարուց յետոյ վերադարձաւ, ո՞ր բնակուեց նա և հօր մահից յետոյ ո՞վ ստացաւ անդրանկութեան իրաւունքը:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) Իսահակն Աբրահամի մահից յետոյ ստանում է հօր ժառանգութիւնն և ունենում է երկու որդի: Սաաւը մեծանում, դառնում է խստաբարոյ, վայրենի և թեթևամիտ մարդ, իսկ Յակորը լինում է մեղմ, խելօք և հանդարտ բնատրութեան տէր: Իսահակը սիրում է Սաաւին՝ Ռեբեկան՝ (մայր) Յակորին, միևնոյն ատելութիւնը՝ իմ եւ էոն անցնում է Սաաւի ու Յակորի մէջ: Նրանք իրար ատում էին, այնպէս որ մի հօր որդիք, մի յարկի տակ

մի բան միւսին տալու համար վարձատրութիւն էին պահանջում: 2) Տան կառավարութիւնը հօր մահուանից յետոյ ստանում էր անդրանիկ որդին, նա տէր էր լինում ամեն բանի՝ կառավարում, խրատում և այլն, իսկ փոքրը—ստանում էր միայն մի մասը, ուրեմն պէտք է, որ Անդրանիկը լինէր խելօք, որ տունը լաւ կառավարէր, որ տան պատիւը, անունը՝ յարատելութիւնը եւ յաջողութիւնը պահպանուէր: Այս պատճառով Աստուծու թելադրութեամբ անդրանկութեան իրաւունքը ստանում է խելօք Յակորը: 3) Նա Սաաւի վրէժխնդրութիւնից՝ ազատուելու համար՝ իր ծնողների խորհրդով եւ օրհնութեամբ զնում է ուրիշ երկիր—Միջագետք—մօրեղբօր Լաբանի մօտ, մինչեւ Սաաւի բարկութիւնն անցնի: Հանապարհին՝ նա ստանում է Աստուծու օրհնութիւնը, որ Աստուած նրա հետ կ'լինի օտարութեան ժամանակ և կրկին կ'վերադարձնէ եւ մեծ ազգ կ'յարուցանէ նրանից:

Յակորը քսան տարի մնում է Միջագետքում եւ դառնալով մեծ հարստութեան ու բազմաթիւ ընտանիքի տէր, վերադառնում է իր հայրենի երկիրը, հաշտուում է եղբօր հետ եւ այնուհետեւ սիրով ապրում են, որովհետեւ Սաաւի սրտից նախանձն եւ վրէժխնդրութեան ոգին վաղուց հեռացած է լինում: 4) Տեսնում ենք, որ աւանդական սովորութիւնը փոխւում է եւ անդրանկութեան օրհնութիւնն Իսահակը տալիս է ոչ մեծին, այլ կրտսերին՝ խելօքին:

№ 14. ՅԱԿՈՅԻ ՈՐԴԻՔԸ

I. Յակորն ունէր տասներկու որդի: Նրանց անուններն էին—Ռուբէն, Շմաոն, Ղեի, Յուզա, Իսաբար, Չարուղոն, Գան, Նեփթաղիմ, Գադ, Ասեր, Յովսէփ եւ Բէնիամին: Տասն՝ առաջին կնո-

ջից՝ Լիայից էին, իսկ երկուսը—Յովսէփն ու Բէնիամինը—Հռաքելից:

Յակովբի տանն որդիքը յաճախ վշտացնում էին իրանց հօրը: Յովսէփը հեզ, բարի և հնազանդ էր և երբէք չէր վշտացնում հօրը: Այս պատճառով Յակոբը շատ էր սիրում և նրա համար գեղեցիկ շորեր կարում: Եղբայրներն այս առաւելութիւնը տեսնելով սկսեցին նախանձել Յովսէփին: Նրանց նախանձն ատելութեան փոխուեց, երբ Յովսէփը միամտաբար պատմեց իր տեսած երկու երազները: Առաջինն էր, իբր թէ եղբայրները դաշտում հունձ էին անում և որաներ կապում: Յովսէփի որան կանգնած էր, իսկ եղբայրների որանները շուրջ էին առնում և երկրպագութիւն տալի: Երկրորդ երազն էր, իբր թէ արեգակը, լուսին և տանն ու մէկ աստղեր երկրպագութիւն էին տալի նրան: Եղբայրներն ասացին. «Մի՞ թէ դու միտք ունիս մեծ լինել և իշխել մեզ»: Նրանց ատելութիւնն աւելի սաստկացաւ և վճռեցին սպանել Յովսէփին: Բայց յետոյ մտածեցին և ծախեցին վաճառականների

վրայ բան դահեկանի: Իսկ նրա պատմուճանը պատառոտեցին և մի ուլ մորթելով արիւնսթաթախ արին և տարան հօր մօտ ու ասացին, թէ չար գազանը նրան պատառոտել է: Յակոբն երկար ժամանակ լաց էր լինում Յովսէփի համար:

Վաճառականները Յովսէփին տարան Եգիպտոս և ծախեցին: Այնտեղ նա շատ նեղութիւններ կրեց: Նա ստրուկ էր մի բանի տարի մի նշանաւոր եգիպտացու տանը: Այնտեղ նա անմեղ զրպարտուեց և բանտ նստեց, ուր մնաց երկու տարի: Բայց Աստուած Յովսէփի հետ էր և միշտ օգնում էր նրան:

Բանտի մէջ նստած էին Յովսէփի հետ երկու նշանաւոր մարդիկ—եգիպտացիներ, մինը թագաւորի տակառապետն էր և միւսը՝ մատակարարը: Մի անգամ նրանք տեսան զարմանալի երազներ և պատմեցին Յովսէփին:

Տակառապետը տեսել էր, իբր թէ խաղողի երեք ողկոյզներից ճմլում էր հիւթ բաժակի մէջ և տալիս թագաւորին իսկ մատակարարը տեսել էր, իբր թէ գլխի վրայ երեք խան ունէր՝ զանազան կերակուրներով և

Թռչունները ուտում էին: Յովսէփն Աստու-
 ծու օգնութեամբ մեկնեց այս երազները:
 Տակառապեալին ասաց, թէ երեք օրից յե-
 տոյ կ'ստանայ իր պաշտօնը, իսկ մատակա-
 րարին—Թէ նա երեք օրից յետոյ կ'կախուի
 փայտից և թռչունները կ'ուտեն նրա մար-
 մինը: **Կատարուեց բոլորը, ինչպէս Յովսէփը
 գուշակել էր:**

II. Յակօրը քանի՞ օրի տներ և ի՞նչ էին նրանց անունները:
 Ինչպէս էին վարում Յակօրի որդիքը երանց հօր հետ: Յակօրը նրան-
 ցեց ո՞րն էր շատ սիրում և ի՞նչ էր պատճառը: Յովսէփն ի՞նչ կրող
 ներ տեսաւ ի՞նչ արէն եղբայրները Յովսէփին և ի՞նչ տապալին իրանց
 հօրը: Ի՞նչ տարան վաճառականները Յովսէփին և ի՞նչ արին: Յով-
 սէփն ի՞նչպէս ծառայեց եղբայրացու տանը: Ի՞նչ էր պատճառը նրան
 լանաարկելու: Ի՞նչ նշանաւոր ծայրօրէ կապին զանաւորացուած Յովսէ-
 փի հետ: Ի՞նչ կրագներ էին տեսել նրանք և ի՞նչպէս մեկնեց Յով-
 սէփը այդ երազները:

III. Այս պատմութիւնից երևում է, 1) որ Յակօրը—հայրը
 մի տեսակ չէ սիրում իր որդիքը. նա տարբերութիւն է դնում
 նրանց մէջ. նա Յովսէփին աւելի է սիրում միւսներէից և այլ
 սերն արտաքին կերպով ցոյց է տալի, կարելով նրա համար գե-
 ղեցիկ չորերս Յակօրի որդիքը բացի Յովսէփից և Բէնիամին
 նից, որ փօքը էր, ինչպէս երևում է արածներէից՝ լինում են
 չար, ստախօս և նախանձոտ, այն ինչ Յովսէփը—բարի, խոնարհ,
 ճշմարտախօս և ծնողասէր: Նա չէ հաւանում եղբայրների ա-
 բաժը և հօրը պատմում է նրանց դայրոյթն առաւել ևս զբը-
 դում է, երբ Յովսէփը միամտաբար պատմում է իր տեսած
 երազները, օրից երևում է, որ նա մեծ մարդ՝ իշխան է դառ-

նալու և իշխելու եղբայրներին: Այս նախանձը վրէժխնդու-
 թեան է համում և կամենում են նրան սպանել: Բայց յետոյ
 ծախում են, չսելով նրա աղաչանքին ու պաղատանքին և հօրը
 խաբում, թէ զազանները կերել են: 2) Տեսնում ենք, որ
 Աստուած Յովսէփի հետ է լինում, նա իբրև հաւատարիմ ծա-
 ուայ ծառայում է եղբայրացու տանը և չէ միանում եղբայրա-
 ցուհու չար խորհրդին ու չէ խաբում նրա մարդուն: Թէև այդ
 գովելի վարմունքի համար զրպարտում, բամբասում և ա-
 նարդար կերպով կայանաւորում ու պատժում է Բայց ամենա-
 դէտ Աստուած անմեղ զրպարտուած Յովսէփի հետ է լինում,
 պահպանում է նրան և բանտում: Նա սիրում է իւր հաւա-
 տարմութեան և բարի սրտի համար բանտապետից, միւսներէից
 աւելի է ազատութիւն վայելում և: **Աստուծու օգնութեամբ
 շնորհք է դանում և երազները մեկնում, որոնք կատարում են
 նրա մեկնութեան համեմատ: 3) Մենք էլ երազներ ենք տես-
 նում և շատ անգամ տեսնում ենք այն, ինչ որ ջերեկէ մեզ
 հետ պատահում է, բայց Աստուած իր կամքն ու իր անկեղծ
 երբեմն տեսիլներով էր յայտնում:**

№ 15 ՅՈՎՍԷՓԻ ՓՍԹԻԸ

I. **Սրկու տարի անցնելուց յետոյ՝** եղբայ-
 տոսի թաղաւոր—Փարաւոնն էլ տեսաւ ե-
 րազներ: **Նա տեսաւ, որ եօթն պարարտ կո-**
վեր դուրս եկան Նեղոս գետից և սկսեցին
արածել: Յետոյ դուրս եկան եօթը նիճար
կովեր: Նիճար կովերը կերան պարարտ կո-
վերին: Փարաւոնը զարթեցաւ և նորից բնեց:
Նա զարձեալ երազ տեսաւ, որ եօթը լիք

Թռչունները ուտում էին: Յովսէփն Աստուծու օգնութեամբ մեկնեց այս երազները: Տակառապետին ասաց, թէ երեք օրից յետոյ կ'ստանայ իր պաշտօնը, իսկ մատակարարին— թէ նա երեք օրից յետոյ կ'կախուի փայտից և թռչունները կ'ուտեն նրա մարմինը: Կատարուեց բոլորը, ինչպէս Յովսէփը գուշակել էր:

II. Յակոբը քանի՞ օրդի ուներ և ի՞նչ էին նրանց անունները: Ի՞նչպէս էին վարում Յակոբի որդիքը իրանց հօր հետ: Յակոբը նրանցից ո՞րին էր շատ սիրում և ի՞նչ էր պատճառը: Յովսէփն ի՞նչ երազներ տեսաւ: Ի՞նչ արին եղբայրները Յովսէփին և ի՞նչ ասացին իրանց հօրը: Ի՞նչ տարան վաճառականները Յովսէփին և ի՞նչ արին. Յովսէփն ի՞նչպէս ծառայեց եգիպտացու տանը: Ի՞նչ էր պատճառը նրան բանտարկելու: Ի՞նչ նշանատր մարդիկ կային բանտարկուած Յովսէփի հետ: Ի՞նչ կրազներ էին տեսել նրանք և ի՞նչպէս մեկնեց Յովսէփը այդ երազները:

III. Այս պատմութիւնից երեւում է, 1) որ Յակոբը—հայրը մի տեսակ չէ սիրում իր որդոցը. նա տարբերութիւն է դնում նրանց մէջ. նա Յովսէփին պելի է սիրում միւսներից եւ այդ սէրն արտաքին կերպով ցոյց է տալի, կարելով նրա համար գեղեցիկ շորեր: Յակոբի որդիքը բացի Յովսէփից եւ Բէնիամինից, որ փոքր էր, ինչպէս երեւում է արածներից՝ լինում են չար, ստախժս եւ նախանձոտ, այն ինչ Յովսէփը—բարի, խոնարհ, ճշմարտախօս եւ ծնողասէր: Նա չէ հաւանում եղբայրների արածը եւ հօրը պատմում է: Նրանց զայրոյթն առաւելուս գրգռում է, երբ Յովսէփը միամտաբար պատմում է իր տեսած երազները, որից երեւում է, որ նա մեծ մարդ՝ իշխան է դառ-

նալու եւ իշխելու եղբայրներին: Այս նախանձը վրէժխնդրութեան է հասնում եւ կամենում են նրան սպանել: Բայց յետոյ ծախում են, չսելով նրա աղաչանքին ու պաղատանքին եւ հօրը խաբում, թէ գազանները կերել են: 2) Տեսնում ենք, որ Աստուած Յովսէփի հետ է լինում, նա իբրեւ հաւատարիմ ծառայ ծառայում է Եգիպտացու տանը եւ չէ միանում եգիպտացունու չար խորհրդին ու չէ խաբում նրա մարդուն: Թէեւ այդ գովելի վարմունքի համար զրպարտում, բամբասում և անարդար կերպով կալանաւորում ու պատժում է: Բայց ամենագէտ Աստուած անմեղ զրպարտուած Յովսէփի հետ է լինում, պահպանում է նրան եւ բանտում: Նա սիրում է իւր հաւատարմութեան եւ բարի սրտի համար բանտապետից, միւսներից աւելի է ազատութիւն վայելում եւ Աստուծու օգնութեամբ շնորհք է գտնում եւ երազները մեկնում, որոնք կատարում են նրա մեկնութեան համեմատ: 3) Մենք էլ երազներ ենք տեսնում եւ շատ անգամ տեսնում ենք այն, ինչ որ ցերեկը մեզ հետ պատահում է, բայց Աստուած իր կամքն ու իր անելիքն երբեմն տեսիլներով էր յայտնում:

№ 15 ՅՈՎՍԷՓԻ ՓԱՌՔԸ

I. Երկու տարի անցնելուց յետոյ՝ Եգիպտոսի թագաւոր—Փարաւոնն էլ տեսաւ երազներ: Նա տեսաւ, որ եօթն պարարտ կովեր դուրս եկան Նեղոս գետից և սկսեցին արածել: Յետոյ դուրս եկան եօթը նիճար կովեր: Նիճար կովերը կերան պարարտ կովերին: Փարաւոնը զարթեցաւ և նորից քնեց: Նա դարձեալ երազ տեսաւ, որ եօթը վիթ

Հասկեր դուրս եկան, յետոյ եօթը դատարկ
 Հասկեր: Դատարկ Հասկերը կերան լիք Հաս-
 կերին: Փարաւոնը զարթեցաւ և առաւօ-
 տեան կանչել տուեց բոլոր իմաստուններին
 և երազագէտներին, բայց ոչ ոք չկարողա-
 ցաւ մեկնել նրա երազները:

Այն ժամանակ տակառապետը, որ մի
 ժամանակ նստած էր Յովսէփի հետ բան-
 տում, յիշեց Յովսէփին: Յովսէփին բերին թա-
 գաւորի մօտ. թագաւորը պատմեց իւր ե-
 րազները և Յովսէփը մեկնեց: «Աստուած
 յայտնել է թագաւորին, ինչ որ պէտք է ա-
 նի: Սրանից յետոյ, ասաց Յովսէփը—կ'զան
 եօթն առաջ տարիներ, իսկ յետոյ—եօթը
 սով տարիներ: Այժմ հարկաւոր է, որ թա-
 գաւորը պատրաստութիւններ տեսնի, ընտրի
 մի խելացի մարդ և կառավարիչ նշանակէ,
 որ պտղաբեր տարիներում պատրաստութիւն
 տեսնի և ցորեն ժողովի սով տարիների հա-
 մար»: Թագաւորը շատ հաւանեց և ասաց
 Յովսէփին. «Քեզանից աւելի իմաստուն և
 խելօք մարդ չունիմ: Աստուած իր կամքը
 բեզ է յայտնել, ուրեմն դո՛ւ կ'լինես այդ մար-

դը»: Նա նշանակեց Յովսէփին բոլոր Եգիպ-
 տոսի կառավարիչ և յանձնեց նրան ցորե-
 նի պատրաստութիւն տեսնել սով տարիներ
 ի համար: Յովսէփն այդ ժամանակ երեսուն
 տարեկան էր: Սա թագաւորի հրամանով
 շտեմարաններ շինեց և առատ տարիներին ժո-
 ղովեց այնքան ցորեն, ինչքան հարկաւոր էր
 սով տարիների համար, մինչև անգամ կարելի
 էր վաճառել օստար երկրների մարդոց վրայ:

II. Քանի՞ տարի անցնելուց յետոյ փարաւոնը երազ տեսաւ և
 ի՞նչ էին նրա երազները, ո՞վ մեկնեց և ի՞նչպէս թուաց փարաւոնին
 այդ մեկնութիւնները: Փարաւոնն ի՞նչ կարգադրութիւն արեց և ո՞ւմ
 նշանակեց կառավարիչ: Յովսէփն ի՞նչ պատրաստութիւններ տեսաւ
 սովի համար:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) որ Աս-
 տուած իբրև երկնաւոր հայր, հոգում է ժողովրդի համար և
 յայտնում է երազներով թագաւորին, որ հօր պէս պարտակա-
 նութիւն ունի նրանց մասին մտածել, հոգալ և պատրաստու-
 թիւններ տեսնել ապագայի համար: Նա այդ բանի համար ըն-
 տրում է և ցոյց տալի մի այնպիսի արժանաւոր և գործին նուի-
 բող մարդ, որը ճամարիտ Աստուծուն է պաշտում և կեանքի
 մէջ փորձանաց և թշուառութեանց դպրոցից միշտ յաջող է
 անցել և կարող է իւր վրայ դրած պարտականութիւնները սըր-
 բութեամբ կատարել: Նրան տալիս է շնորհք, երազներ մեկնե-
 լու կարողութիւն և երկիրը սովից ազատելու միջոց—հնարք:
 2) Տեսնում ենք Յովսէփի մէջ թշուառութեան ժամանակ համ-
 բերութիւն, հեզութիւն, հաւատարմութիւն և հաստատ հաւատ

դէպի Աստուած և որ զլիսաւորն է, Նրա երկիւղը սրտի մէջ պահած, որ իմաստութեան սկիզբն է, որը յաջողութեամբ անցնելով կեանքի փորձանաց դպրոցը, արժանանում է այն մեծ պատուին, պաշտօնին, որի համար երկար տարիներ պատրաստուած է լինում և բարձր գնահատուում թագաւորից: Համբերութեան արդիւնքն է, որ ծառային, ստրուկին, աղքատին, թշուառին կարող է դարձնել տէր, իշխան, հարուստ և ամենին միրելի Ով կ'համբերէ մինչև վերջը, նա կ'ապրի և մարդ համբերութեամբ կ'ստանայ այն, որին ձգտում է հասնել, ունենալ: 3) Մենք այս պատմութիւնից կարող ենք հետևցնել, որ մենք ևս ունենալով մեր գործերի մէջ Յովսէփի նման համբերութիւն, տոկունութիւն, հաւատարմութիւն և հաստատ հաւատ դէպի Աստուած և Նրա երկիւղը պահելով մեր սրտի մէջ, կարող ենք հեշտութեամբ տանել բոլոր նեղութիւններին, խոչընդոտներին և Յովսէփի նման յաղթելով նրանց, հասնել արժանանալ ուրախութեան, բաղաւորութեան, մեր նպատակին: „Արմատ ուսման դառն է, բայց պտուղ նորա քաղցր“: Այս բանը մենք իրական կեանքում յաճախ տեսնում ենք, նա ով նեղութեան և ձախորդութեան համբերութեամբ է տանում, նրա վերջը միշտ լինում է լաւ: Մարդոց կեանքի մէջ միշտ յաջողութիւն, քաղցրութիւն չի լինում, նրան կից է դառնութիւն, անյաջողութիւն և աղքատութիւն: Մարդ պէտք է սովորի համբերութեամբ և սիրով տանել, աչքի առաջ ունենալով, որ Աստուած վերջն ուրախութեան է փոխարինում:

№ 16. ՅԱԿՈՒԻ ՈՐԴՈՑ ԵԳԻՊՏՈՍ ԳՆԱԼԸ. ՅԱԿՈՒԻ ՏԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ ԵԳԻՊՏՈՍ

I. Եօթն առաւ տարիներն անցնելուց յետոյ՝ եկան եօթը սով տարիները: Յովսէփը

բաց արեց շտեմարանների դռներն և հաց էր բաժանում ու ծախում:

Սովը հասաւ և Քանանացոց երկիրը, ուր ապրում էին Յակոբն ու նորա որդիքը: Յակոբը լսեց, որ Եգիպտոսում ցորեն են վաճառում, ուղարկեց իր որդիներին այնտեղ՝ ցորեն գնելու: Նրանք եկան Եգիպտոս, ներկայացան կառավարչին— Յովսէփին և խոնարհ երկրպագեցին: Յովսէփը ճանաչեց նրանց և յիշեց իր երազները, բայց նրանք ճանաչեցին, որովհետև Յովսէփը փոխուել էր և նրանց հետ խօսում էր թարգմանի միջոցով:

Յովսէփը կամեցաւ իմանալ, արդեօք իր եղբայրները փոխուել, ուղղուե՞լ են, թէ ոչ: Ուստի սկսեց նրանց հետ խիստ լեզուով խօսել և վարուել: Նա նրանց լրտեսներ առուանեց և շատ նեղութիւններ սուեց, մինև որ նրանք իրանց գործած յանցանքը հշմարտապէս խոստովանեցին ու զղջացին: Յետոյ Յովսէփը յայտնեց, թէ նա իրանց զբայրն է: Եղբայրները շատ վախեցան և արժեցին, թէ նա վրէժխնդիր կ'լինի, բայց ա հանգստացրեց, որ ոչինչ վնաս չի տալ:

Ապա ուղարկեց յայտնել Յակոբին, որ Եզրիպտոսի իշխանը նրա որդի Յովսէփն է:

Յակոբը շատ ուրախացաւ, որ Յովսէփը կենդանի է: Նա Աստուծու հաճութեամբ ատեղափոխուեց իր ամբողջ ընտանիքով Եզրիպտոս և Փարաւոնի հրամանով բնակուեց Գեսեմ երկրում:

Այնուհետև Յակոբը բախտաւոր կեանք վարեց Եզրիպտոսում 17 տարի և մահուանից առաջ օրհնեց իր որդիներին և թողնեցին: Նա Յուդային առանձնապէս օրհնեց և տուեց նրան անդրանկութեան իրաւունք՝ ու աւետիք: Յակոբը մեռաւ և թաղուեց Քանանացոց երկրում Աբրահամի և Իսահակի մօտ: Յովսէփն էլ երկար տարիներ ապրեց Եզրիպտոսում և սիրով խնամք ստարաւ ի եղբայրներին: Նա մեռնելուց առաջ մարգարէացաւ, որ Աստուած կրկին կ'զարձնէ Իսրայէլացիներին Քանանացոց երկիրը, կտակեց վերազարձին տանել իր ոսկորները Յովսէփը մեռաւ և թաղուեց Եզրիպտոսում:

II. Ո՞րքան ժամանակ առատութիւն եղաւ Եզրիպտոսում և ո՞րքան ժամանակ՝ սով: Բացի Եզրիպտոսից դարձեալ՝ ո՞ր երկրում՝ սով ընկաւ Յակոբը: Բացի համար իր որդոց ո՞ր ուղարկեց: Նրանք ո՞ւմը ներկայացան և ի՞նչ նեղութիւններ կրեցին: Յովսէփն ինչո՞ւ նրանց հետ աղպէս վարուեց: Եղբայրներն, երբ խոստովանեցին իրանց բանցանքը՝ Յովսէփն ի՞նչպէս վարուեց և ի՞նչ պատուիրեց: Յակոբն ո՞ր դնաց բնակութեան համար և ի՞նչ տեղ ստացաւ Յակոբը քանի՞ տարի ապրեց Եզրիպտոսում և ի՞նչպիսի կեանք վարեց: Մեռնելուց առաջ ո՞ւմ տուեց Յակոբն անդրանկութեան իրաւունքը: Ո՞ր թաղուեցան Յակոբն ու Յովսէփը: Ի՞նչ էր Յովսէփի մարգարէութիւնը:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) որ թաղաւորի երազները, ինչպէս Յովսէփը մեկնեց, կատարուում են և կիսուում է առատութիւն և ապա՝ սով: Յակոբն ուղարկուում է իր որդոց ցորեն գնելու: 2) Եղբայրները գնում են Եզրիպտոս՝ շտաբ երկիր, ներկայանում են և երկրպագում իշխանին—իրանց եղբորը, բայց նրան չեն ճանաչում: Յովսէփը ճանաչում է նրանց և յիշում է իր երազները, բայց չէ յայտնուում: Յովսէփը փորձում է իր եղբայրներին, թէ արդեօք նրանց կոշտ, կոպիտ և անխիղճ սրտերն ուղղուել են՝ թէ ոչ, որի պատճառով այնքան կաւ պատճառեցին իրանց հօրը և այնքան նեղութիւն իրանց եղբորը: Նա սկզբում նրանց հետ խիստ է խօսում և զանազան նեղութիւններ պատճառում, մինչև որ իրանց կատարած շաղութիւնները և յանցանքները խոստովանում են ու զղջում, հետեւապէս և ուղղուում, որն երևում է նրանց կարեկցելովն իրանց հօրը, և եղբորը, որ չեն ուզում նեղութիւն, տրտմութիւն պատճառել և իրանց կեանքը փոքր եղբոր համար կամենում են զոհել, այն ինչ առաջ ուշադրութիւն չէին դարձնում: Յովսէփը յեհանձնաբար ներում է եղբայրներին իր դէմ գործած չարութիւններն և անյիշաչար է գտանուում: Նա կարող էր իր կրած նեղութիւնների և չարչարանքների համար, որոնց պատճառը իրանք էին—պատժել նրանց, բայց չէ անում, այլ ընդհակառակը բարիք է անում և սով տարիներ ժամանակ հաց, կերակուր, շոր և բոլոր հարկաւոր մարմնաւոր պիտոյքները հոգում:

4) Մենք կեանքի մէջ այդպիսի երևոյթներ շատ ենք տեսնում, բայց քչերն են Յովսէփի նման վեհանձարար վարում և անյիշատակ լինում: Այսպէս պէտք է վարուենք մենք և ներքողամիտ լինինք դէպի մեր թշնամիները և մեզ համար վատ ուղղները: Այսպէս է պահանջում Քրիստոնէութիւնը և այսպէս վարուելով, բացի օգտից, ոչինչ վնաս չենք կարող կրել և ունենալ: Մեր արած այդպիսի բարութեամբ ամօթահար կ'անենք նրանց և շատ անգամ ուղղութեան կ'ածենք:

№ 17. ՄՈՎՍԵՍԻ ԾՆՈՒՆԻԸ, ԿՐԹՈՒԹԻՒՆԸ, ՓԱՆՈՒՍԸ ԵՒ ԱՆԿԷՉ ՄՈՐԵՆԻՆ

I. Յովսէփի մահից յետոյ նրա ցեղը բազմացաւ Եգիպտոսում և յառաջացաւ մի ազգ որ կոչուում էր Իսրայէլացի և Եբրայեցի: Նա բաժանուում էր տասներկու ցեղերի՝ Յակոբի տասներկու որդոց թուով:

Եգիպտոսի փարաւոն կոչուում թագաւորները տեսնելով սակաւ ժամանակի ընթացքում իսրայէլացիների բազմանալը և կասկածելով նրանց հաւատարմութեան վրայ սկսեցին ծանր աշխատութիւններով նեղացնել նրանց, որ էլ չբազմանան: Իսկ փարաւոններից մէկը մինչև անգամ հրամայեց սպանել նորածին արու զաւակներին: Իս-

րայէլացիների վիճակը շատ դառն էր: Նրանք դարձան դէպի Աստուած և ինդրեցին նրա ողորմութիւնը:

Աստուած ողորմած է: Նա լսեց իր ժողովրդի ձայնը— աղօթքը և տուեց ազատիչ:

Մովսէսը ծնաւ Ղևիի ցեղից: Նրա մայրը սկզբում երեք ամիս ծածուկ պահեց, որ չբապանեն եգիպտացիները: Բայց երբ այլևս հնար չեղաւ ծածկել, դրեց կարածիթով ծեփած մի կողովում և ձգեց գետի ափի մօտ խաղաղ կանգնած ջրի մէջ, ուր փարաւոնի աղջիկը սովորութիւն ունէր զբօսնուլ և լողանալ:

Թագաւորի աղջիկը տեսաւ կողովը և հրամայեց հանել ջրից: Նա որդեգրեց երեխային և անուանեց նրան Մովսէս, որ նշանակում է ջրիցը հանած: Մովսէսը մեծացաւ և կրթուեց թագաւորական տան մէջ: Նա սովորեց Եգիպտոսի բոլոր գիտութիւններն և իմաստութիւնը: Տէր եղաւ մեծ հարստութեան և յարգանք էր վայելում ամինից: Բայց նրան այս բախտաւորութիւնը չէր ուրախացնում: Նա գիտէր իր ծագումը,

տեսնում էր իր ցեղակից ժողովրդի նեղութիւնները և ցանկանում էր օգնել նրան:

Մի անգամ Մովսէսը տեսաւ, որ մի եգիպտացի անողորմ կերպով ծեծում է մի իսրայէլացու: Նա պաշտպանեց իսրայէլացուն և սպանեց եգիպտացուն: Այս բանը յայտնվեց փարաւոնին և Մովսէսը փախաւ Արաբիա՝ Մադիամացոց երկիրն ու ազատուեց: Նա մի բարեպաշտ քուրմի տանը մնաց բառասուն տարի և արածացնում էր նրա խաշների հօտը: Բայց դարձեալ նա մտածում էր իսրայէլացիների մասին, ցաւում էր նրանց դառն վիճակի վրայ և երբեմն յուսահատուած կարծում էր, թէ նեղութիւնը կ'ոչնչացնի բոլորովին այդ ժողովրդին:

Այս մտածմունքների մէջ մի անգամ Գորէբ սարի վրայ խաշները արածացնելիս՝ տեսաւ մի մորենի, որ վառւում էր, բայց չէր վառւում: Նա մօտեցաւ և լսեց այնտեղից ձայն. «Ես եմ քո հայրերի Աստուածը... Ես տեսնում եմ իմ ժողովրդի նեղութիւնները Եգիպտոսում: Նրանց աղա-

ղակը հասաւ ինձ... Ես կամենում եմ ազատել նրանց: Գնա՛ դու փարաւոնի մօտ և իմ ժողովուրդը դուրս բեր Եգիպտոսից»: Աստուած Մովսէսին հրաշքներ անելու և պատժելու զօրութիւն—իրաւունք էլ տուեց:

Մովսէսը գնաց իր եղբայր Ահարօնի հետ Եգիպտոս, ներկայացաւ փարաւոնին և Աստուծու տուած նշաններով ու պատիժներիով ստիպեց նրան կատարել Աստուծու հրամանը և թող տալ իսրայէլացիներին դուրս գնալ Եգիպտոսից:

II. Յովսէփի մահից յետոյ իսրայէլացիներն քանի՞ ցեղերի էին բաժանուում Եգիպտոսի փարաւոնները ի՞նչ կասկածներ ունեցան իսրայէլացիների վրայ և ի՞նչ միջոցներ գործ դրին նրանց բաղմանալու առաջն ամենելու համար: Աստուած որով պատրաստեց նրանց համար ազատարար, ի՞նչ էր նրա անունը և ի՞նչպէս ազատուեց նա մահից: Մովսէսը ի՞նչպիսի կրթութիւն ստացաւ, ո՞ր էր բնակում և ի՞նչ էր նրա փախչելու պատճառը: Ո՞ր գնաց Մովսէս և ի՞նչով էր պարապում աշտուկ: Աստուած որտեղ երևաց Մովսէսին, ի՞նչ պատէր և զօրութիւն տուեց նրան Եգիպտոս ուղարկելիս:

III. Այս պատմութիւնից մենք շատ բան ենք սովորում. 1) որ Յովսէփի մահից յետոյ իսրայէլացիներն Աստուծու խոստման համաձայն արագ շատանում են Եգիպտոսում և 430 տարուայ ընթացքում նրանց թիւը հասնում է վեց հարիւր հազարի: Նրանք բաղմանալով Եգիպտոսում՝ վատանում են, այն է՝ մոռանում են իրանց պապերից մնացած գեղեցիկ սովորութիւնները, թուլանում են հայրենի կրօնի մէջ և չեն կատար-

բուժ Աստուծու պատուիրանները, ոմանք մինչև անգամ կուռք են պաշտում: 2) Փարաւոնները սկզբում քաղցր աչքով են նայում Յակոբի սերնդի վրայ, որովհետև Յովսէփը լաւութիւն էր արել Եգիպտոսի ժողովրդին—սովից ազատել էր, բայց յետոյ տեսնելով նրա բազմանալը, երկիւղ են կրում և նրան վտանգաւոր տարր ճանաչում: Նրանք մտածում են, որ Իսրայէլացիները մի առանձին ազգ կազմելով եւ ունենալով իրանց մայրենի լեզուն, կրօնը և սովորութիւնները—կարող են, եթէ ոչ առանձնապէս՝ գէթ միանալով նրանց դրացի թշնամիների հետ՝ վնասել, ուստի սկսում են անտանելի տանջանքներ, ծանր աշխատանքներ և նեղութիւններ տալ, որպէսզի տկարանան, հիւանդանան և մեռնին և մինչև անգամ տամարդաբար հրամայում են նորածին արու զաւակներին սպանել և տյապիսով նրանց բազմանալու առաջն առնել: 3) Նեղութեան ժամանակն է առհասարակ մարդ իր սխալները հասկանում և զղջում: Իսրայէլացիները լաց էին լինում, հառաչում և ասում, որ Աստուած նրանց մոռացել է, իսկ հասկացողները պնդում էին, թէ Աստուած է ուղարկում այս նեղութիւնները, որ զգուշանանք և պահենք այն, ինչ որ նա պատուիրել է: Այսպիսի դառն խոստովանութեան հետ աղօթում և խնդրում էին Աստուծու ողորմութիւնն ու օգնութիւնը: Աստուած անյիշատի է և ողորմած, Նա միշտ օգնում է նրանց, որոնք դիմում են Նրան հաւատով և յուսով: 4) Աստուած տալիս է իսրայէլացիներին ազատիչ—Մովսէսին, որի մայրը կաթի հետ ներշնչել էր նրա մէջ իր ցեղակիցների դառն վիճակը և նեղութիւնները Եգիպտոսում Փարաւոնների ձեռքից: Թէև Մովսէս ստացաւ եգիպտական գիտութիւնն ու իմաստութիւնը, բայց նրանք չկարողացան փոխել նրան և նա զոհեց պալատական կեանք, հանգստութիւն, փառք, ծառաներ և պաշտպան հանդիսացաւ զրկուածին, նեղացածին, թշուառին, անօգնականին: Նա թողեց ամեն ինչ և օտարութեան դառն նեղութիւնները կրեց: Արդարև Մովսիսի լաւ կրթութիւնից էր, որ մեծամիտ և արհամարհող չէր իր աղքատ, նեղացած և անկիրթ հայրենակիցներին: Մովսիսի լաւ կրթութեանը պէտք է վերադրուի և այն, որ նա հաստատ պահեց իր հաւատը և երջանկութեան մէջ չմոռացաւ իր թշուառ եղբայր-

ներին: Եգիպտական պալատում ապրող, կեանք վարող մարդու համար բարձր էին համարում իր ազգակիցները, քան թէ փառքը, պատիւը և մեծութիւնը: 5) Նա հալածուում է Եգիպտոսից, բայց և այնպէս նրա սիրտը օտարութեան ժամանակն էլ բարակում է իր ցեղակիցների համար: Նա Յոթորի խաչները արածելով միշտ մտաբերում է նրանց կրած չարչարանքները և երբեմն յուսահատութեան մէջ ընկնելով, երկիւղ է կրում, որ նրանք կարող են անհետանալ, ոչնչանալ Եգիպտոսում: Թէև յայտնի է և այն, որ օտարութեան մէջ նեղութեան շնորհիւ թէ մարդիկ և թէ ազգեր իրանց սխալները խոստովանում են և աշխատում են ուղղել: Աստուած իրան սիրողներին դաստիարակում է նեղութեան ձեռքով բարութեան համար: 6) Երևում է Աստուծու ողորմութիւնն ու սէրը դէպի իր ընտրեալ ժողովուրդը, որ յիշելով իւր ուխտը, նրա նախահայրերի հետ, կամենում է ազատել այդ նեղութիւնից:

№ 18. ԶԱՏԻՎ: ԵԳԻՊՏՈՍԻՑ ԴՈՒՐՄ ԳԱԼԸ ԵՒ ԿԱՐՄԻՐ ԾՈՎՆ ԱՆՑՆԵԼԸ

I. **Վերջին պատժից առաջ Աստուած պատրաստեց իսրայէլացիներին Եգիպտոսից դուրս գալու համար: Նա հրամայեց Մովսէսին յայտնել ժողովրդին, որ իւրաքանչիւր տուն մի գառը զոհէ, և նրա արիւնով սրսկէ իր սան դրան սեմերն ու ճակատը: Աւ ա-**

սաց, որ այդ գառը պէտք է խորովեն և ուտեն բաղարջ հացով ու եղեգով և պատրաստ լինին դուրս գալու համար: Բացի այդ՝ ընթրիքը պէտք է ուտեն կանգնած, ճանապարհի շորերով, կօշիկները հագին և դաւազանը ձեռքին, որովհետև սա Տիրոջ Զատիկը կամ Պատե՛ն է: Մովսէսը նմանապէս յայտնեց, որ Աստուած կ'պատժէ եգիպտացիներին:

Իսրայէլացիները պատրաստուեցին, ինչպէս պատուիրել էր Մովսէսը և երբ ուտում էին զատկական գառը, կէս գիշերին յանկարծ տարածուեց սարսափելի լաց ու կրծ ամբողջ Եգիպտոսում: Սատակիչ հրեշտակն արդէն սպանել էր Եգիպտացոց բոլոր անդրանիկներին: Այն ինչ իսրայէլացիների տներում մահուան ոչ մի դէպք չէր պատահել: Փարաւոնը և եգիպտացիները սարսափահար եղած այս պատժից, խնդրեցին իսրայէլացիներին շուտով հեռանալ:

Իսրայէլացիները, որ Եգիպտոս էին գնացել 75 հոգով և 430 տարուայ ընթացքում բազմացել՝ դարձել էին 600,000՝ առանց հա-

շուելու կանանցն ու երեխաներին, իսկոյն դուրս եկան Եգիպտոսից և ճանապարհ ընկան: Նրանք վերցրին և Յովսէփի ոսկորները: Աստուած ինքն էր առաջնորդում նրանց դէպի Աւետեաց երկիրը, ցերեկը ամպեղէն, իսկ գիշերը հրեղէն սիւնով:

Եգիպտացիները թաղելով իրանց մեռածներին՝ ւափսոսացին, որ թողին իսրայէլացիներին: Փարաւոնը զօրքով ընկաւ նրանց յետևից և հասաւ Կարմիր ծովի ափին: Մովսէս Աստուծու հրամանով զաւազանը խփեց ջրին, ծովը բաժանւեց երկու մասի և իսրայէլացիներն անվնաս անցան միւս ափը: Եգիպտացիներն էլ սկսեցին հետևել բայց Աստուած պատժեց նրանց, խեղդելով ջրի մէջ:

Այնուհետև իսրայէլացիները շարունակեցին Արաբիայի անապատներով իրանց ճանապարհը դէպի Աւետեաց երկիրը: Նրանք շատ նեղութիւնների հանդիպեցին, բայց Աստուած օգնում էր նրանց ամեն բանում: Նա երկնքից հաց—մանանայ տուեց և քարից ջուր բղխեցրեց:

Այդ ժամանակից սկսած իսրայէլացիներն
ամեն տարի տօնում են Եգիպտոսից դուրս
գալու օրը՝ իբրև յիշատակ իրանց ազատու-
թեան: Նրանք զոհում են գառը և ուտում
են բաղարջ հաց: Այս տօնը կոչւում է
Պասեփ կամ Զասիկ, որ նշանակում է անցփ
կամ ազատութիւն և կատարւում է եօթն օր
շարունակ:

II. Աստուած ի՞նչ պատուիրեց Մովսէսին վերջին պատժից ա-
ռաջ: Ի՞նչ պատրաստութիւններ տեսան իսրայէլացիներն Եգիպտո-
սից դուրս գալուց առաջ: Ի՞նչ էր վերջին պատժը: Իսրայէլացի-
ներն քանի՞ տարի մնացին Եգիպտոսում: Նրանք քանի՞ հոգով մտան
Եգիպտոս և քանի՞ հոգով դուրս եկան այնտեղից: Ի՞նչ վերջին
իրանց հետ: Ի՞նչ բանն էր առաջնորդում նրանց: Ի՞նչպէս անցան
Իսրայէլացիները Վարմիր ծովը և ի՞նչ պատահեց Փարաոնին իր զօր-
քով: Ի՞նչ ճանապարհով սկսեցին գնալ Իսրայէլացիները դէպի Աե-
տեայ երկիրը Ի՞նչ նեղութիւններ կրեցին նրանք, ի՞նչպէս և ի՞նչ
օգնութիւններ հասցրեց Աստուած նրանց:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) Աս-
տուած յիշում է իր տուած խօսքը Յակոբին՝ Եգիպտոս գնալու
ժամանակ և կատարում է: Նա կրկին արժանացնում է իսրայէ-
լացիներին իրանց նախնի երկրին, ուր մեղր և կաթ էր բղխում:
Հայրենիքը քաղցր է: 2) Աստուած ամեն արգելք վերացնում է

այդ նպատակին հասնելու համար: Նա հրաջքներով հասկաց-
նում է Եգիպտացիներին, որ իր կամքն անդառնալի է և ամենքը
պէտք է ննազանդուին նրան: Նա պատրաստում է Իսրայէ-
լացիներին ճանապարհորդութեան համար և Մովսէսին. ղեկա-
վար է նշանակում: Նա ազատում է պատժից իր սիրելիներին
և դնում է Մեոխայի ձեռքով ապագայ ազատութեան— Զատիկի
հիմքը՝ դառն, եղէգն և բաղարջ հաց պատրաստել. տալով: 3)
Նա կարմիր ծովից անվտանգ անց է կացնում: Նա քարից ջուր
և երկնքից հաց (մանանայ) է տալիս: Նա ազատում է ամեն
վտանգներից: Եւ այս բոլորի փոխարէն տեսնում ենք ապե-
րախտ, խստապարանոց, անհամբեր և ամեն մի հասարակ բանի
համար տրանջող ժողովուրդ: Նրանք մոռանում են, որ գերու-
թիւնից ազատւում են և արժանանում իրանց երկրին, ուր կա-
րող են ազատ ապրել՝ հեռու բոլոր այն տանջանքներից ու նե-
ղութիւններից, որ կրում էին Եգիպտոսում. իսկ մի այսպիսի
դժուար զործի համար հարկաւ նեղութիւններ պէտք է կրէին,
ուրեմն և պէտք է համբերութեամբ տանէին: Միւս կողմից
նկատելի է, որ Աստուած ողորմած և գթած է, Նա ներում է
իր ժողովրդի կատարած սխալները և պրած ապերախտութիւն-
ները:

№ 19. ՍԻՆԱՅԻ ՕՐԷՆՍՏԻՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒԹԵԱՆ
ԽՈՐԱՆԸ

I. Իսրայէլացիներն Եգիպտոսից դուրս
գալով մի ամիս ու կէս ժամանակամիջո-
ցում հասան Սինա սարը: Այստեղ նրանք
թողին իրանց վրանները— բանակ ձգեցին:

Մովսէսն Աստուծու կողմից խօսեց ժողովրդի հետ, յիշեցրեց նրանց Նրա արած բարիքներն և աւելացրեց. «Եթէ դուք լսէք Աստուծու ձայնը և պահէք Նրա ուխտը, դուք կ'լինիք նրա ընտրեալ և սիրելի ժողովուրդը»: Ժողովուրդը խոստացաւ լսել և կատարել, ինչ որ Աստուած կ'հրամայէ:

Յիսներորդ օրը սարսափելի որոտումներ եղան և կայծակներ փայլատակեցան: Սինա սարը ծածկուեց թանձր մառախուղով: Նա ծխում էր, բոցեր էր արձակում և շարժւում: Սրա հետ լսում էին և փողերի ուժգին ձայներ: Ժողովուրդը սարսափած և զոզալով կանգնած էր սարի ստորոտում, որի դազաթին կատարւում էր այդ: Ապա ամեն ինչ հանդարտուեց և Աստուած խօսեց ու տուեց պատուիրաններ:

I. Ես եմ քո Տէր Աստուածը, ուրիշ Աստուածներ չունենաս, բացի ինձանից:

II. Կուռք չըշինես ոչ մի բանի նման... երկրպագութիւն չտաս և չպաշտես նրան:

III. Քո Աստուծու անունը սնտախ բաների վրայ չ'յիշես:

IV. Յիշիր սուրբ պահել շաբաթ օրը. վեց օր գործիր, եօթներորդ օրը նուիրիր քո Տէր Աստուծուն:

V. Պատուիր քո հօրն ու մօրը, որ բեղ բարի լինի և երկար կեանք ունենաս երկրի վրայ:

VI. Մի սպանիր:

VII. Մի շնար:

VIII. Մի գողանար:

IX. Մի սուտ վկայիր քո ընկերոջ մասին:

X. Քո ընկերոջ ամեն վրայաչք մի ունենար, և ոչ այն բաների, ինչ որ նրան է պատկանում:

Աստուծու ձայնը դադարեց: Ժողովուրդը վերադարձաւ իր վրանները, իսկ Մովսէսը բարձրացաւ սարը և բառասուն օր մնալով այնտեղ, ստացաւ այդ պատուիրանները՝ գրած երկու բարեղէն տախտակների վրայ: Նա ստացաւ և շատ օրէնքներ աստուծու պաշտութեան և ծէսերի վերաբերեալ: Մովսէսն Աստուծու հրամանով շինեց թանկագին կտորներից մի առանձին վրան, որ կուռուեց վկայութեան խորան: Այդ խորանը բաժանուած էր երեք մասի: Առաջին մասը կուռ

լուծ էր սրբութիւն սրբոց: **Երկրորդը**՝—սրբութիւն:
Իսկ Երրորդը գաւիթ: **Մովսէսն Աստուծու**
Տրամանով վկայութեան խորանի համար
նշանակեց պաշտօնեաներ և աստուածպաշ-
տութեան համար պաշտամունքներ: Ա. հա-
րոնը դարձաւ քահանայապետ և նրա որ-
դիբը քահանաներ. **իսկ Ղևի ցեղը կարգեց**
խորանի սպասաւորութեան պատօճեաներ:
Նա որոշեց և նրանց համար հասոյթներ (տա-
սանորդ):

II. Ո՞ր բանակ ձեռքին խորայելացիները: Մովսէս ի՞նչ խօսեց
 Աստուծու կողմից: Ի՞նչ պատահեց Սինա սարի վրայ: Աստուծո՞ւ ի՞նչ
 օրէնքներ տուեց և ի՞նչ բանի վրայ էին գրուած: Մովսէսն էլ ի ի՞նչ
 օրէնքներ ստացաւ: Ինչի՞ց էր շինուած վկայութեան խորանը, քա-
 նի՞ մասի էր բաժանուած: Ո՞ր ցեղը նշանակուեց վկայութեան խո-
 րանի ծառայութեան համար և ի՞նչ հասոյթներ որոշեց նրանց:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք, 1) Աս-
 տուած Իսրայելացիներին գրաւոր օրէնքներ է տալի, որովհետև
 նրանք չգիտէին և չէին հասկանում, թէ ինչպէս դատեն, ինչ
 իրաւացի է և ինչ անիրաւ: Ի՞նչ բան իրաւունք ունէին անելու
 և ինչ՞ ոչ: Եւ Աստուած այդ անում է, որպէսզի ամեն մէկը իր
 կամքի համաձայն չ'գործէ, ուրիշի իրաւունքին չ'դիպչի, վնաս
 չտայ: Որովհետև նրանց մէջ արդէն նկատուած էին վէճ, կռիւ,
 խարերայութիւն, յափշտութիւն, սպանութիւն, որովհետև

նրանք Աստուծուն թողած՝ կուռքերին էին երկրպագութիւն
 տալի, որովհետև նրա անունը և նրա անուան նուիրուած տօնը
 չէին կատարում իրանց նախնեաց պէս և ծնողներին հարկաւոր
 յարգանքներ չէին տալի: 2) Մենք գիտենք և այն, ուր ամենքն
 այն են անում, ինչ որ Աստուծու կամքն է, այնտեղ կարգ, կա-
 նոն և խաղաղութիւն է թագաւորում: Այնտեղ լինում է բա-
 րեկարգ ժողովուրդ, այնտեղ մարդիկ սիրով և եղբայրաբար են
 ապրում: 3) Աստուած իր պատուէրները տալուց առաջ, պա-
 տուիրում է պատրաստուել, մաքրուել, որովհետև նա պէտք է
 խօսէ նրանց հետ, ուրեմն պէտք է ակնածիլ, այդ օրը սուրբ
 օր է, հետևապէս և մարդ պէտք է ներքուստ և արտաքուստ
 մաքուր լինի՝ Աստուծու պատուիրանները լսելու համար: 4)
 Մենք տեսնում ենք, որ ժողովուրդը ուրախանում է և խոստա-
 նում Աստուծու պատուիրանները կատարել: Սրանով դաշն է
 կապում Աստուծու և մարդոց մէջ: Աստուած խոստանում է
 սիրել նրանց, նրանք էլ խոստանում են հնազանդ լինել: Մի
 կողմից սէր, միւս կողմից հնազանդութիւն: Ահա դաշինքի պայ-
 մանները: Եզրագծային գուրս գալը Աստուծոյ սիրոյ արդիւնքն
 է դէպի մարդիկ: 5) Մենք տեսնում ենք, որ այդ պատուիրան-
 ները գրւում են քարեայ տախտակների վրայ, որ շուտով չ'փչա-
 նան, այլ երկար մնան և Իսրայելացիները չ'մոռանան ապա-
 զայում: Բայց աւելի լաւ կ'լինէր, եթէ Իսրայելացիները գրէին
 իրանց սրտի մարմնեղէն տախտակների վրայ և միշտ ականջ
 դնէին: 6) Մենք հուսատում ենք, որ Աստուծու պատուիրան-
 ները կատարող մարդիկ լինում են առաքիներ, բարի և երկա-
 րակեաց: Նրանց խիղճը հանդարտ և հանգիստ է լինում՝ հեռու
 հոգեկան և նիւթական զրկանքներից: Այդ պատուիրանքները
 կատարելով միայն՝ մարդ դառնում է Աստուծու պաշկեր և
 նմանութիւն: 7) Մենք գիտենք, որ Աստուծուն սիրելը, ծառայելը
 լինում է հոգով և արտաքին նշաններով: Մովսէսը դրա համար
 շինում է վկայութեան խորան, ուր կատարւում է Աստուած-
 պաշտութիւնը և որի ժամանակ մարդիկ ծառայում են և Աս-
 տուծու խօսքը լսում ու տարածում:

№ 20. ԻՍՐԱՅԷԼԱՅԻՆԵՐԸ ՄՏՆՈՒՄ ԵՆ ԱԻԵՏԵԱՅ
ԵՐԿԻՐԸ

I. Իսրայէլացիներն օրէնքներ ստանալուց յետոյ՝ շարունակեցին իրանց ճանապարհը դէպի Քանանացոց երկիրը: Նրանք բառասուն տարի թափառեցին Արաբիայի անապատներում: Եւ այս երկար ճանապարհորդութիւնը Աստուած նշանակեց իսրայէլացիներին իբրև պատիժ՝ իրանց խռովութեան, արտունջների և թերահաւատութեան համար: Նրանք յաճախ և չնչին բաների համար վշտացնում էին Աստուծուն և նրա ծառայ Մովսէսին: Մի անգամ սկսեցին տրանջալ Մովսէսի վրայ, որ միս չունին, իսկ Մանանայն էլ զզուացրել է: Աստուած իբրև պատիժ ուղարկեց օձեր, որոնք թունաւորում էին տրանջողներին և մեռցնում: Այս պատիժը նրանց կրկին խելքի բերեց և սկսեցին զղջալ իրանց արածների վրայ և խնդրել Աստուծու ողորմութիւնն ու օգնութիւնը:

Մովսէսն Աստուծու հրամանով կախեց մի բարձր սիւնի վրայ պղնձէ օձ և ասաց.

«Ով որ հաւատով կ'նայի նրան՝ կ'փրկուի»:
Այդպէս էլ եղաւ:

Մովսէսն իսրայէլացիներին տարաւ մինչև Քանանացոց երկրի սահմանները և զգալով իւր մահը՝ սկսեց պատրաստուել մեռնելու համար: Նա Աստուծու հրամանով Յեսու Նաւեային իրան յաջորդ նշանակեց, իսկ իսրայէլացիներին յիշեցրեց Աստուծու օրէնքները, խոստումը և ցոյց տուած բարիքներն ու ասաց. «Եթէ այդ օրէնքները կատարէք, Աստուած ձեզ աւելի մեծ բարիքների կ'արժանացնէ, իսկ եթէ չ'պահէք, շատ թշուառութիւնների կ'հանդիպէք»:

Ապա բարձրացաւ Նաբաւ սարը և հեռուից տեսնելով Աւետեաց երկիրը՝ մեռաւ: Նրա գերեզմանը մնաց անյայտ:

Մովսէսի մահից յետոյ՝ Յեսու Նաւեան իսրայէլացոց տարաւ Աւետեաց երկիրը: Աստուած օգնում էր միշտ: Նա նրանց հրաշքով անցկացրեց Յորդանան գետը և պատերազմների ժամանակ յաջողութիւններ տուեց: Այնպէս որ վեց տարուայ ընթացքում նրանք տիրեցին Քանանացոց ամ-

բողջ երկրին և նրան բաժանեցին 12 մասերի. ապա վիճակ ձգելով ամեն մինը ստացաւ իւր մասը:

Յետու Նաւեայից մինչև Սաւուղ թագաւորը—450 տարի, իսրայէլացիներին կառավարում էին դատաւորները—սրանց թիւն էր 15 հատ. վերջինն էր Սամուէլը:

II. Իսրայէլացիները պատուիրաններ ստանալով՝ դէպի ո՞ր դնացին: Քանի՞ տարի թափառեցին անապատում և ի՞նչ պատճառով: Ստուգած ի՞նչ պատիժներ տուեց և ի՞նչով էին ապաստում այդ պատժից: Մովսէսը մեռնելուց առաջ ի՞նչ խրատ տուեց Իսրայէլացիներին: Ո՞վ չաջորդեց Մովսէսին: Յետո՞ւ—Նաւեան քանի՞ տարուալ ընթացքում նաւաճեց Նաւեայի երկիրը և քանի՞ մասի բաժանեց: Յետո՞ւ—Նաւեայից չետոյ ո՞վքեր էին կառավարում Իսրայէլացիներին: Ո՞րքան տարի և քանի՞ դատաւորներ եղան: Ո՞վ էր վերջին դատաւորը:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) որ Իսրայէլացիներն երկչու և թուլամորթ մարդոց զրոյմամբ իրանց տուած խոստումը դրժում, արանջում են Մովսէսի վրայ և զանազան անմիտ պատճառներ առաջ բերելով, կամենում են կէս ճանապարհից յետ դառնալ Եգիպտոս և այդ սկսած գործը խանգարել: Նրանք պատճառաբանում են, թէ Քանանում մարդիկ խոշոր են, մենք նրանց չենք կարող յաղթել և սրանով նրանք Աստուծու գորութիւնն ուրանում են: Այս պատճառով յառաջ են գալիս ներքին խռովութիւններ, Աստուծու բարկութիւնը ու պատիժը և անհնազանդները չեն արժանանում Աւետեայ երկ-

րին: Նրանք մեռնում են անապատում հետզհետէ 40 տարուայ ընթացքում: Իսրայէլացիների արարքը զգուցի է և նրանց ցանկութիւնը ողորմելի (2). Մովսէսը մեռնում է իր սկսած գործը չ'վերջացրած. բայց տեսնում է, որ հեազհետէ ժողովուրդը փոխւում է, ծերերը մեռնում են և նոր սերունդը աճում, ուղղում է ու բաւանում:

Այս բանը նրան շատ է մխիթարում և ուրախացնում: Նա զգալով իր մտակայ մահը, երբէք չէ վախենում մահից, որովհետև նա գնում է Աստուծու մօտ, որին միշտ սիրել է և լսել: Բայց նրա սրտի ցաւը, նրա մտածմունքը իր սկսած գործի յաջող վերջաւորութիւնն է: Նա մտածում է, թէ արդեօք իսրայէլացիները հաստատ կ'մնան իրանց խօսքին և չեն հեռանալ Աստուծուց: Նա աղօթում է նրանց համար մեռնելուց առաջ, որ Աստուած պաշտպանէ նրանց, առաջնորդէ և հմուտ ղեկավար տայ իր սկսած գործը գլուխ հանելու (3) Մենք տեսնում ենք, որ Մովսիսի սէրը դէպի իր ժողովուրդը անընդհատ, ամփոփոխ և մշտական է: Այսպիսի սիրոյ անունը հաւատարմութիւն է: Նա այսպիսի սիրով սիրել է իր ժողովրդին, որի համար աղօթում է իր կեանքի վերջին բուպէներում: Նա նրա համար թողեց թագաւորական պալատը, պաշտօնը, հանդիսա կեանքը և իր կեանքը մատնեց նեղութիւններին, հալածանքներին եւ ժառանգեց ապերախտութիւններ, արտունջ եւ մինչև անգամ սպառնալիք սպանման եւլն: Բայց այս բաները երբէք չ'զարթեցրին նրա սրտի մէջ զրգիւ, բարկութիւն, ատելութիւն եւ արհամարհանք դէպի ժողովուրդը, այլ ընդհակառակը նրա սէրը աւելի աճում է, որքան ժողովուրդը նրան վշտացնում է և նեղացնում: 40 տարի շարունակ նեղութիւններ և հազսեր կրելուց յետոյ՝ սիրով բաժանւում է նրանից: Ահա ժողովրդի ճշմարիտ բարեբաւումը, անհա հաւատարիմ սէր, որի համար արժանացաւ մեծ կամք, անհա հաւատարիմ սէր, որի համար յարգանքի, իսկ մեզ համար յարգանքի և պատուի իր ժողովրդի կողմից, իսկ մեզ համար մարգարէի անուն ժառանգելուց յետոյ՝ մարդասիրութեան գեղեցիկ օրինակ էլ տուեց: Մովսէսի սէրը դէպի Աստուած նոյն պէս օրինակելի է. նա մինչև մահը սիրեց և հաւատարիմ մնաց Նրան: 4) Աստուած Մովսէսից յետոյ տալիս է Իսրայէլացիներին հմուտ առաջնորդ և զօրավար, որը Մովսիսի ճանապար-

հով զնաց և Իսրայէլացիներին տարաւ Աւետեաց երկիրը: Նա անշահասէր և իմաստուն կերպով բաժանեց երկիրը և յանձնեց ամեն մի ցեղի վիճակով իր մասը ժառանգելու, մշակելու և օգտուելու: 5) Իսրայէլացիները դատաւորների ժամանակ փոխանակ ճշտութեամբ կատարելու Աստուծու օրէնքները և իրար հետ հաշտ ու միաբան ապրելու, որ ուժեղ լինեն թշնամիների դէմ, ինչպէս Մովսիսի և Յեսու—Նաւեայի ժամանակներն էին, ընդհակառակը սկսում են երկպառակութիւններով և կռիւներով պարապել: Իւրաքանչիւր ցեղ փոխանակ ընդհանուր շահերի վրայ մտածելու, հոգալու, իր անձնական, տոհմային օգուտների վրայ է մտածում: Նրանք յարաբերութիւններն և բարեկամական կապակցութիւններ են հաստատում կռապաշտ ազգերի հետ և մինչև անգամ կռքեր պաշտում, որի համար և Աստուած յաճախ պատժում է: Իսկ երբ նեղութեան մէջ են ընկնում, նրանք դառնում են սրտանց դէպի Աստուած և նրա պատուիրանները կատարում: Աստուած էլ նրանց օգնութիւն ու պաշտպանութիւն էր ցոյց տալիս և ազատում թշնամիներից և նեղութիւններից դատաւորներով:

№ 21. ՍՍ.ԻՈՒՂ Թ.Ս.Գ.Ս.ԻՈՐԸ

I. Երբ Սամուէլ մարգարէն և զատաւորը ծերացաւ, նրա որդիքն սկսեցին կռաւարել Իսրայէլի երկիրը: Նրանք կաշառներ էին ստանում և անարդարութեամբ դատում: Այս պատճառով դժգոհութիւնը զորացու և իսրայէլացիները կամեցան թա-

գաւոր ունենալ, ինչպէս իրանց հարեան ազգերը: Նրանք ասացին Սամուէլին. «Կարգիր մեզ վրայ թագաւոր, թող նա կռաւարէ և դատէ մեզ արդարութեամբ և պաշտպանէ մեզ մեր թշնամիներից»:

Սամուէլն աղօթեց և յայանեց Աստուծուն ժողովրդի ցանկութիւնը: Աստուած ասաց. «Կարգիր նրանց վրայ թագաւոր»: Սամուէլն Աստուծու կամքով ընտրեց Բէնիամինի ցեղից Կիսի որդուն՝ Սաւուղին և թագաւոր օժեց:

Սաւուղը բարեպաշտ էր իր թագաւորութեան առաջին տարիներում: Նա յաջողակ պատերազմներ ունեցաւ, որով մեծ անուն ստացաւ և զբացի ազգերը սկսեցին վախենալ նրանից: Այս յաջողութիւնն ու փառքը մոլորեցրին Սաւուղին, որից յետոյ սկսեց արհամարհել Աստուծու պատուիրանները և շարժել Նրա բարկութիւնը իր դէմ:

Փղշտացիները պատերազմ յայանեցին իսրայէլացիներին: Աստուած արգելեց Սաւուղին պատերազմ սկսել մինչև Սամուէլի՝ զորհ մատուցանելը ըստ սովորութեան՝ պա-

տերազմից առաջ: Սաւուղը չսպասեց մար-
գարէի գալուն և իր ձեռքով զոհեց: Սա-
մուէլն եկաւ և ասաց. «Դու վատ վարուե-
ցար, որ չպահեցիր Աստուծո՛ւ պատուէրը:
Աստուած յաւիտեան քեզ կ'իթողնէր Իս-
րայէլի թագաւորութիւնը, բայց այժմ
կ'գտնէ մի ուրիշին և նրան կ'կարգէ ժողովրդի
իշխան»:

Սաւուղը՝ չնայելով Աստուծու սպառնա-
լիքին, երկրորդ անգամ էլ չկատարեց Նրա
կամքը: Սամուէլն իմացաւ այս և շատ տրը-
տըմեց: Նա հետևեալ օրն եկաւ Սաւուղի
մօտ և ասաց. «Միտքդ պահիր, հնազան-
դութիւնը զոհից աւելի է. իսկ անհնազան-
դութիւնը՝ կռապաշտութիւն է»: Ապա աւե-
լացրեց. «Աստուած կ'իսլէ քեզանից թագա-
ւորութիւնը և կ'տայ նրան, ով քեզանից
լաւ է. որովհետեւ դու չընդունեցիր Աստու-
ծու խօսքը. Աստուած էլ քեզ չէ ընդունում»:
Այս օրից սկսած՝ մարգարէն այլևս չ'տեսաւ
Սաւուղին: Բայց նա ցաւում էր և աղօ-
թում նրա համար:

II. Երբ Սամուէլը ծերացաւ, սփբեր կառավարեցին Եսրայէլացի-
ներին և ինչպէս: Ընդ էր Եսրայէլացիներին առաջին թագաւորը: Ընչ
էր պատճառը, որ Եսրայէլացիները կամեցան թագաւոր ունենալ:
Սկզբում Սամուէլն ինչպէս թագաւոր էր: Ընչ իման չեղեց Սամուէլն
ուղիղ ճանապարհից: Ընչ անհնազանդութիւնն յույժ առեց Սամուղը
դէպի Սատուած և ինչ պատիւ ստացաւ:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) որ բա-
րեպաշտ Սամուէլի որդիքն իրանց հօր նման առաքինի և ար-
գարադատ չեն լինում: Նրանք իրանց հօր ծերութեան ժամա-
նակ կառավարում են երկիրը վատ և նոյն սէրը, յարգանքն ու
վրստահութիւնը չեն վայելում: Նրանք կաշառակերութեամբ են
պարապում, որ դատաւորի ամենամեծ պակասութիւնն է և ար-
գարութիւնը ոտնատակ տալի: Ահա այսպէս կառավարելուց ժո-
ղովրդի մէջ ծագում է դժգոհութիւն, անբաւականութիւն և
ընկնում խառնակութիւն, վերանում է սէրը, միութիւնը,
արդարութիւնն ու ճշմարտութիւնը, որոնց պատճառով և պա-
տերազմների մէջ միշտ անյաջողութեան են հանդիպում: Նրանք
կարծում են թագաւոր ունենալով՝ իրանք էլ կ'յաղթեն, առանց
իրանց սրտերը մաքրելու և Աստուծու օգնութեանը դիմելու:
Նրանք ինչ որ թագաւորից սպասում էին, այդ բոլորը կ'ստա-
նային, եթէ երկնաւոր թագաւորի պատուիրանները պահէին:
Նրանք թագաւոր են կամենում ունենալ և Սամուէլը Աստու-
ծու հաճութեամբ թագաւոր է կարգում Սաւուղին նրանց վրայ:
2) Սաւուղը սկսում է իր թագաւորութիւնը զեղեցիկ կերպով,
բայց սխալ շարունակում: Սկզբում նա մի քանի յաջողութիւն-
ներ է ունենում պատերազմների մէջ, որով և մեծ հեղինակու-
թիւն, պատիւ և փառք է ձեռք բերում ժողովրդի մէջ, բայց
այդ յաջողութիւնը մոլորութեան մէջ է ձգում երիտասարդ թա-
գաւորին: Նա մեծամտում է, մոռանում է իրան և Աստուծուն
անհնազանդ է գտնում: Նա այդ յաջողութիւնները մեծամտու-
թեամբ վերագրում է իր անձնական քաջութեան և ոչ Աստու-
ծու զօրութեան ու օգնութեան: Նա Աստուծու պատուիրան-
ներն արհամարհում է, որի համար զրկում է Աստուծու շնորհ-

ներից և շարժում է Նրա բարկութիւնը իր դէմ: Նա արտաքին կեղծաւորութեամբ և զոհարերութեամբ կամենում է Աստուծուն հաճելի լինել, բայց ներքինը—սիրտը մաքուր և վայելուչ չէ ունենում: Նա չէ հաւատում և չէ լսում Աստուծուն և դառնում է ժողովրդի համար վատ օրինակ: Եւ այսպէս իր անկարգ գնացքով, որ կռապաշտութեան սկիզբը կարելի է համարել, պատժում է և զրկում գահից: 3) Տեսնում ենք Սամուէլի գովելի և սրտացաւ վարմունքը, որ շարունակ յիշեցնում է թագաւորի սխալները և զգուշացնում է նրան, բայց նա չէ լսում: Նա ցաւում է Սաւուղի վրայ, ինչպէս հայրն իր յանցաւոր որդու վրայ և միշտ աղօթում է նրա համար: 4) Սաւուղի օրինակը գեղեցիկ դաս է մեզ համար: Մարդ որքան հարստութեան, մեծութեան փառքի և պատուի հասնի, այնքան պէտք է իր անձը խոնարհութեան մէջ պահէ, Նա Տիրոջ առաջ աւելի շնորհ կ'գտնէ: Մեծամիտ մարդը սիրելի չէ Աստուծուն և երբէք յաջողութիւն չի գտնիլ իր գործերի մէջ:

№ 22. ԿԱԻԻԹ ԹԱԳԱԻՈՐԸ

I. Երբ Աստուծու հոգին հեռացաւ Սաւուղից, Սամուէլն Աստուծու հրամանով գընաց Բէթղեհէմ քաղաքը և այնտեղ հանդիսաւոր կերպով զոհ բերեց Աստուծուն: Ապա մտաւ Յեսսէի տունը և նրա փոքր որդուն— Գաւթին հօր և եղբայրների ներկայութեամբ օծեց իւզով: Այդ օրից Աստուծու հոգին ի-

ջաւ Գաւթի վրայ: Աստուած յայտնեց Սամուէլին, որ Գաւթը կ'լինի Սաւուղի յաջորդը:

Այս միջոցին մի դէպք պատահեց, որ Գաւթին առաջին մարդը դարձրեց ամբողջ թագաւորութեան մէջ և առիթ տուեց նրան գովաբանելու:

Մի անգամ իսրայէլացիները պատերազմ ունէին փղշտացիների հետ: Թշնամու բանակից դուրս եկաւ սաստիկ զրահաւորուած մի հսկայ՝ Գողիազ անունով և դուրս կանչեց իսրայէլացիներից մէկին իր հետ մենամարտելու համար: Նա ծիծաղում էր ու նախատում Իսրայէլի Աստուծու անունը: Աչ որ չհամարձակուեց դուրս գալ նրա դէմ: Այն ժամանակ Գաւթը, որ գտանւում էր զօրքի բանակում, յոյսն Աստուծու վրայ դրած՝ դուրս գնաց թշնամու դէմ և պարսի բարի մի յաջողակ հարուածով ճակատին սպանեց նրան և սրով կտրեց նրա գլուխը: Այս յաղթութեան համար Գաւթը դարձաւ զօրքի հազարապետ և եղաւ Սաւուղի փեսայ:

Սաւուղը սկսեց շուտով նախանձել Դաւթի փառքին և ասել նրան: Այն ինչ Սաւուղի որդի Յովնաթանը սրտանց սիրեց Դաւթին: Նա Դաւթի մտերիմ բարեկամն էր: Դաւթին ոչինչ չարիք չէր ցանկանում Սաւուղին և պահպանում ու յարգում էր նրան՝ ինչպէս Աստուծու օձեալի: Նա մեծահոգութեամբ էր վարում նրա հետ:

Երբ Սաւուղը և նրա մեծ որդիքը սպանուեցան փղշտացիների դէմ մղած պատերազմում, ժողովրդի ծերերը ճանաչեցին Դաւթին թագաւոր և հանդիսաւոր կերպով օձեցին նրան:

Դաւթի ձագերը հպատակեցրեց հարեան ազգերին, ընդարձակեց իր թագաւորութիւնը և դարձրեց զօրեղ: Նա մեծ հոգ տարաւ իր հպատակների բարօրութեան մասին: Երջապատեց իրեն լաւ և ազնիւ մարդկերանցով: Նա Երուսաղէմը իր թագաւորութեան մայրաքաղաք դարձրեց և աւելի ևս ամրացրեց: Եինեց հոյակապ պալատ և Մովսիսի վկայութեան խորանի փոխարէն շինեց նոր, գեղեցիկ և թանկագին խորան, ուր հանդիսա-

ւոր կերպով տեղափոխեց ուխտի սապանակը Դաւթի ձագերը իր այս փառաւորութեան մէջ պատահեց մի մեծ նեղութեան: Նրա որդի Աբիսողոմն ապստամբվեց և կամեցաւ հօրից իլել գահը, բայց պատժուեց՝ սպանուելով պատերազմի դաշտում:

II. Աստուած ի՞նչ ասաց Սամուէլին Սաւուղի լսողորդի մասին: Սամուէլն ո՞ր դեպք և ի՞նչպէս ընտրեց Դաւթին: Դաւթին ի՞նչ բաժնիքներ արեց: Սաւուղի նախանձն ինչո՞ւ շարժուեց և ի՞նչ էր կամենում անել: Ո՞վ էր Դաւթի մտերիմ բարեկամը: Դաւթին ի՞նչ մեծածոյութիւն բանեցրեց: Դաւթի ո՞ր քաղաքը մայրաքաղաք դարձրեց և ի՞նչ բան տեղափոխեց այնտեղ: Դաւթին ի՞նչպէս էր կառավարում երկիրը: Ի՞նչ բան պատահեց Դաւթի ընտանիքում, որ վշտացրեց նրան:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) որ Աստուծու հոգին—չնորհքը Սաւուղից վերանում է և ուրախութիւն, մաքի հանգստութիւն և խղճի անդորրութիւն հեռանում է նրանից. իսկ դրանց փոխարէն բուն են դնում նրա մէջ չար ոգի, երկիւղ, տկարութիւն և հոգեկան անհանգստութիւն: Նա սարսափում է, երբ յիշում է, որ Աստուծուն բարկացրել է իր վարմունքով, ուստի և նրա ողորմութիւնը, չնորհքը և օգնութիւնն այլևս չէ կարող վայելել: 2) Տեսնում ենք, որ մի քնար ածող հովիւ, Դաւթի անունով, որ խոնարհ, իմաստուն և քաջ երիտասարդ էր, ընտրւում է Սաւուղի տեղ թագաւոր Աստուծու հրամանով, որովհետև Աստուած սրտին է նայում և այնպէս ընտրութիւն անում և ոչ թէ հասակին, գեղեցկութեան, հարստութեան, շորերին և պաշտօնին: 3) Մենք տեսնում ենք Դաւթի մէջ հայրենասիրական բուն զգացմունք. նա միայն վշտացած՝ զգում էր այն անպատուութիւնը, նախատինքը, որ

իւր հայրենակիցները կրում էին: Եւ լրդովում ու գայրանում էր, որ մի հեթանոս հսկայ Գողիաթ—նախատում էր ճշմարիտ Աստուծու ժողովրդին և ծաղրում: Դաւիթը չէ կարողանում տանել այդ և Աստուծու օգնութեամբ սպանում է նրան: Աստուծու զօրութիւնը տկարների յաջողութեամբ աւելի է երեւում: Դաւիթի պատուին գովեստները անհանգստացնում են Սաուդին: Ծագում է նրա սրտի մէջ նախանձ, ընկնում է կասկածանքների մէջ, սկսում է ատել և մինչև անգամ մարդասպանութեան վտրձեր անել: 5) Սաուդի որդի Յովնաթանը, որ մի խելօք, բարեպաշտ անձն էր և ազնիւ սիրտ ունէր, սըրտանց սիրում է Դաւիթին, տեսնելով նրա մէջ արժանաւորութիւն, քաջութիւն, բարեպաշտութիւն և հաւատարմութիւն դէպի ժողովուրդը և թագաւորը՝ աւանց ուշք դարձնելու նրա ծագման վրայ: 6) Մենք տեսնում ենք և հիանում Դաւիթի մեծահոգութեան վրայ: Սաուդը նրան ատում է, հալածում է տանից, տեղից և կնոջից հեռացնում: Քաղցած, ծարաւ, նեղութեան մէջ անապատներում թափաւել է տալի և մեծ զօրքով յետևից ընկած կամենում է սպանել նրան, սակայն Դաւիթը մի այսպիսի թշնամու հետ մեծահոգութեամբ է վարւում: Երկու անգամ Սաուդը քնած ժամանակ ընկնում է Դաւիթի ձեռքը և վերջինս ձեռքն է առնում նրա դեղարդը, որով կարող էր սպանել, վրէժխնդիր լինել և իր կրած բոլոր նեղութիւններին միանգամից վերջ տալ: Բացի այդ, հարստութիւն, հանգստութիւն, փառք, գահ և պատիւ մի զարկով կարող էր ձեռք բերել, բայց Դաւիթը այդ չէ անում: Սաուդը լաց է լինում Դաւիթի մեծահոգութեան առաջ: 7) Դաւիթը թագաւոր դառնալուց յետոյ՝ յաղթում է իր բոլոր թշնամիներին և երկիրը խաղացնում: Երկրի մէջ խաղաղութիւն և արդարութիւն տիրելով, ժողովուրդը հարստանում է, բազմաւոր է դառնում և Աստուծու տուած բարիքները վայելում: Դաւիթի նշանակած արդարասէր ճշմարտասէր, ազնիւ, շիտակ և բարի խորհրդականների շնորհիւ վերականգնում է երկրի մէջ արդարագատութիւնը և պակասում են վէճերն ու անբաւականութիւնները: 8) Տեսնում ենք, որ Դաւիթի մեծ որդին՝ Աբիսողոմը օպետաւոր և անհնազանդ է դառնում իւր ծնողի առաջ: Նա փա-

ուսիրութեան համար կամենում է հօրը սպանել և նրա տեղ թագաւոր դառնալ, բայց չարաչար պատժում է՝ կախուելով անդգուշարար ծառից՝ փախչելու ժամանակ: Նրա տգեղ վարմունքը մի տեսակ զգուշութիւն և խրատ պէտք է լինի ամեն մի որդու համար: Նկատուած է, որ անհնազանդութեան յանցանքը սկսում է փոքրով և վերջանում է զարհուրելի կերպով: Յանցանքը պէտք է երեսին ասել, բայց յանցաւորին պէտք է սիրել, խրատել և ոչ ատել: Մենք ամենքս յանցաւոր ենք Աստուծու առաջ, բայց նա դարձեալ մեզ սիրում է:

№ 23. ՍՈՂՈՄՈՆ ԹՍԳԱԻՈՐԸ

I. Դաւիթը դեռ իր կենդանութեան ժամանակ հանդիսաւոր կերպով թագաւոր օձեց իր որդի Սողոմոնին: Սողոմոնը աղօթեց և խնդրեց Աստուծուց խելացի միտք և իմաստութիւն, որ կարողանայ լաւ կառավարել երկիրը և արդարութեամբ դատել ժողովրդին և ճանաչել բարին ու չարը: Աստուած տուեց նրան խելացի միտք և իմաստութիւն, այլև փառք և հարստութիւն: Սողոմոնն իր իմաստութիւնը ցոյց տուեց շուտով, երբ գահ բարձրացաւ:

Նրա մօտ դատաստանի եկան երկու կին, մի կենդանի երեխայով: Նրանցից մինն ասում էր. «Այս կինը գիշերը քնեց և անբա-

պասելի կերպով խեղդեց իր երեխային, յետոյ իր մեռած երեխային զրեց ինձ մօտ, իսկ իմ կենդանի երեխային վերցրեց իր համար»։ Միւս կինը, որ բռնած ունէր կենդանի երեխային, ասաց. «Ոչ, այս կենդանին իմ որդին է, իսկ մեռածը նրանն է»։ Սողոմոնը հրամայեց կիսել կենդանի երեխային և տալ մի կէսը մէկին, միւս կէսը՝ միւսին։ Այս հրամանից յետոյ կանանցից մէկը բարձրաձայն գոչեց և ասաց. «Ոչ, կենդանի երեխային տուէր նրան»։ Այն ինչ միւսն ասում էր. «Կիսէք, ոչ ինձ լինի և ոչ նրան»։ Սողոմոնն իմացաւ, որ իսկական մայրը նա է, որի սիրտը ցաւում է և հրամայեց տալ երեխան նրան։

Երուսաղէմում Մօրէա սարի վրայ Սողոմոնը շինեց մի մեծ և հիանալի տաճար՝ վկայութեան խորանի նման։ Այս տաճարի մէջ տեղափոխեց ուխտի տապանակը Դաւթի շինած խորանից և զրեց տաճարի սրբութիւն սրբոց կոչուած մասում։ Երբ քահանաները ներս բերին տաճար ուխտի տապանակը, Աստուծու փառքը իջաւ և ամպի

նման լցրեց նրան, իսկ պատրուատուած զոհն էլ ընդունուեց։

Ժողովուրդն երկար ժամանակ բաղդաւոր, ուրախ և հանգիստ ապրում էր Սողոմոնի իմաստուն կառավարութեամբ։

Սողոմոնի իմաստութեան և հարստութեան համբաւը տարածուեց բոլոր շրջակայ երկրներում։ Աշխարհի բոլոր կողմերից գալիս էին լսելու նրա իմաստութիւնը։

Այս ծայրահեղ և երկարատե երջանկութիւնը փչացրին Սողոմոնի մարդը բնաւորութիւնը։ Նա ընկաւ փառամոլութեան և կորստաբեր զեղխութեան մէջ, վատնեց իր բոլոր հարստութիւնը և ծանր հարկերով սկսեց ճնշել ժողովրդին։ Այնուհետև նա արհամարհեց Աստուծու օրէնքները, ամուսնացաւ կռապաշտ կանանց հետ, շինեց նրանց համար կռատուններ և ինքն էլ հեազհեաւ ընկաւ կռապաշտութեան մէջ ու սկսեց ծառայել կռուքերին։

Սողոմոնը կորցրեց իր երջանկութիւնը։ Հարեւան ազգերը սկսեցին յարձակուել նրա վրայ։ Տէրութեան մէջ օրէցօր աւելացան

ներքին անբաւականութիւններն ու խռովութիւնները: Հարկերի ծանրութեան տակ ժողովուրդը բողոքում էր և ապաստանքում նրա դէմ:

Վերջապէս այս ճախորդութիւնները և ներքին խռովութիւնները ուշքի բերին Սողոմոնին: Նա խոստովանեց իր սխալը և դառն փորձերից յետոյ բացականչեց. «Փառքի և մեծութեան մէջ չէ մարդու երջանկութիւնը, այլ խղճմտանքի մաքրութեան»:

II. Ա՞յլ թագաւորեց Վաւթից յետոյ: Սողոմոնն ի՞նչ խնդրեց Աստուծոց և Աստուած ի՞նչ տուեց նրան: Ի՞նչ պիտի թագաւոր էր Սողոմոնը և ինչի՞ց է երևում նրա իմաստուն լինելը: Սողոմոնն ո՞ր սարի վրայ շինեց տաճարը և ո՞ւր տեղափոխեց ուխտի տապանակը: Ի՞նչ էր պատճառը, որ Սողոմոնը կորցրեց իր երջանկութիւնը և ի՞նչ գործեր կատարեց նա Աստուծու օրէնքների հակառակ: Ինչի՞ տրանջաց ժողովուրդը Սողոմոնի դէմ: Ի՞նչ բաներ ուշքի բերին Սողոմոնին և ի՞նչ խոստովանեց:

III. Այս պատմութիւնից մենք շատ բան ենք սովորում:

1) Դաւթից յետոյ թագաւոր է դառնում նրա երիտասարդ որդին—Սողոմոնը: Սա իրան տկար է համարում իր հօր բարի օրինակին հետեւելու և կառավարելու այդպիսի մի բազմաթիւ ժողովուրդ: Նա կարիք է զգում օգնութեան և այն էլ Աստուծու օգնութեան. ուստի դիմում է նրան խնդրելով իր աղօթքի մէջ. որ տայ իրան մաքուր սիրտ և պարզ միտք—իմաստութիւն, դատելու ժողովրդին արդարութեամբ և զանազանելու բարին ու չարը: 2) Աստուած լսում է Սողոմոնի խնդրիքը և յայտնում է,

թէ որովհետեւ դու չ'խնդրեցիր ոչ փառք, ոչ հարստութիւն, ոչ երկար կեանք և ոչ քո թշնամիներին պատիժ—կորուստ, ուրեմն կ'տամ քեզ այն, ինչ որ խնդրեցիր և կ'տամ այն էլ, ինչ որ չ'խնդրեցիր, այն է՝ փառք և հարստութիւն: Իսկ եթէ դու կ'ապահես Աստուծու օրէնքները, ինչպէս քո հայրը, ես կ'երկարացնեմ և քո օրերը: Սողոմոնի այս խնդրից երևում է, որ նա անբահաստէ, բարեպաշտ, հնազանդ է, դրա համար էլ նա բարձր է գնահատում երկնային բարիքներ խնդրել, քան թէ հարստութիւն, պատիւ և երկար կեանք: Նրա համար էլ Աստուած Սողոմոնին հարստացրեց երկնաւոր և երկրաւոր բարիքներով: Նրա ամենամեծ բարիքը դէպի Աստուած հնազանդութիւնը—երկիւղ Տեառն էր, որով նա սկսեց սկզբում զեղեցիկ կերպով կառավարել երկիրը և ժողովուրդը դատել արդարութեամբ: Եւ այսպիսի կառավարութեամբ ժողովուրդը խաղաղութեան մէջ է լինում և երջանիկ օրեր անցկացնում: 4) Երևում է Սողոմոնի իմաստութիւնը գաղափարութեան ժամանակ: Նա լսելով երկու կողմերի բացատրութիւնը, սկզբում ոչինչ հետեւանքի չէ հասնում: Բայց յետոյ խորասուզուելով հոգեպէս՝ իմանում է, որ խսկական մօր սիրտը աւելի կ'ցաւի, քան թէ խորթ, եթէ երեխային մի վտանգ պատահի: Նա հրամայում է կէս անել երեխային և տալ երկու մայրերին: Իսկական մօր սիրտը ցաւում է և Սողոմոնը գտնում է հարազատ մօրը: Նա մէկի մէջ տեսնում է մայրական սէր, միւսի մէջ անտարբերութիւն: Ահա Սողոմոնի իմաստութեան և մարդաճանաչութեան մի օրինակ: 5) Սողոմոնը կատարելով իր հօր—Դաւթի սրտի ցանկութիւնը՝ Աստուծու համար փոռաւոր տուն է շինում, ուր և աղօթում է: Նրա աղօթքը իր սրտի հայելին է: Նրա մէջ երևում հեզութիւն, որ իրան Աստուծու ծառայ է անուանում և այնպէս էլ զգում: Երևում է իմաստութիւն, որ զիտէ Աստուծու մեծութիւնը, թէ երկինք և երկիրն էլ նրան պարունակելու համար բաւական չեն՝ աւելի ևս այն տուերը: Նա գիտէ, որ Աստուած ոչ թէ միայն իսրայէլացիների համար էր, այլ և բոլոր ազգերի: Երևում է բարեպաշտութիւն, որ համոզուած է, չնայելով իր զօրութեանը և իմաստութեանը, թէ օրհնութիւնն ու օգնութիւնը վերեւից է գալիս—Ամենակարող Աստուծուց, Նրա համար էլ դիմում է և

հաւատացած է, որ կ'լսէ: Երևում է նրա սերը դեպի մարդիկ — ժողովուրդը, որ խնդրում է Աստուծուն իր ժողովրդի ազօթքը լսել ամեն հանգամանքներում, մանաւանդ երբ նա մեղանչում է: Եւ յորդորում է Աստուծու երկիւղն ունենալ միշտ արտի մէջ որպէսզի երջանիկ տպրի: Նրա սերը դեպի բոլոր մարդիկ և ազգերը երևում է նրանից, որ խնդրում է իր կառուցած տաճարի մէջ լսել և օտարականների աղօթքը և հաւատացած է, որ բոլոր ազգերը կ'խոստովանին, թէ ճշմարիտ Աստուածը Նա է: Մրանից կարելի է հետևցնել, որ ում մէջ կայ Աստուծու երկիւղը, նա իր կեանքն իմաստութեամբ կ'զեկավարէ, նրա գործերը յաջողութեամբ կ'ապահուին: Նա միշտ ուղիղ կ'զատէ թէ իրան և թէ ուրիշներին և արանով գիւրութեամբ կ'հասնի երկրաւոր բարիքներին և Աստուծու օրհնութեանը: 7) Մենք տեսնում ենք, որ յետոյ Սողոմոնը փոխւում է, նա հեռանում է Աստուծուց: Եւ որքան նրա թագաւորութեան սկիզբը և շարունակութիւնը փառաւոր էին, այնքան էլ վերջը — ախուր: Ուրախ սկզբնաւորութեանը՝ փառաւոր շարունակութեանը հետևեց ախուր վախճան: Սողոմոնի փորձութիւնը աւելի մեծ էր: Փառքը, պատիւը և վայելչութիւնները հետզհետէ այնպէս գրաւում են նրա սիրտը, որ նրանց գերադասում է Աստուծուց: Նա ազգերի գովասանքները և շողորթութիւնները բարձր դասեց Աստուծու փառաբանութիւնից և իր յոյսը դրեց հարստութեան, իմաստութեան և զօրութեան վրայ: Գարձաւ ունայնասէր և հպարտ: Սողոմոնը մոռացաւ Նրան, որից նա ամեն բան ստացել էր և կարծում էր, թէ այդ բոլորն իր զօրութեամբ և իմաստութեամբ է ձեռք բերել: Նրա սիրտը, որ սկզբում Աստուծուն էր յանձնել, հակուեց դէպի ոսկին, իշխանութիւնն ու փառքը: Նրանք դարձան նրա պաշտելին — կուռքը: Նա պաշտեց և տեսանելի կուռքեր: Նա ծերացաւ, թուրացաւ և հեթանոս կանաչք փոխեցին նրա սիրտը: Իմաստուն Սողոմոնն այնպէս ընկաւ, որ հաճելի լինելու համար այս կանանցը՝ սկսեց կռատուններ շինել Երուսաղէմում, ուր ինքն էլ յաճախում էր: Նա կամենում էր ուրիշ թագաւորների կանանցից՝ իւրը գերադասել և արանով ցոյց տալ իր հարստութիւնը: Եւ խնամութիւններ հաստատելով նրանց հետ՝ իր իշխանութիւնը ընդար-

ձակել ու զօրացնել: Այս փառաւորութիւնը և փառասիրութիւնը զցեց նրան անգունդի մէջ: Աւելանում են ծախքերը, հետևապէս և ժողովրդից ստանալիք հարկերը: Բարձրանում են անբաւականութիւններ, տրտունջներ և խռովութիւններ, որովհետև նա սկսում է ձնշել, նեղացնել իր հպատակներին: Եթէ մի կէտ կայ Սողոմոնի արարքը մեղմացնելու, այդ նրա ծերութիւնը կարելի է համարել, որ յաճախակի մարդու մարմինը և հոգին թուլացնում է, մանաւանդ մի այսպիսի կեանք վարողին: 8) Սողոմոնի կեանքից մենք կարող ենք շատ խրատներ առնել: Նրա կեանքը սկսուեց ուրախ, շարունակուեց փառաւոր և վերջացաւ սխուր: Մենք էլ կանգնած ենք մեր կեանքի ըսկզբնաւորութեան վրայ, որին հետևում է շարունակութիւնը և վախճանը: Միևնոյն փորձութիւնները, մանաւանդ այս անցաւոր աշխարհի զուարճութիւնները՝ մեզ էլ կարող են սպառնալ և փշացնել: Սրա համար միշտ պէտք է արթուն կենանք, հրակենք և աղօթենք, որ փորձութեան մէջ չ'ընկնենք և եթէ ընկել ենք, աշխատենք որ բարի վախճան ունենայ:

№ 24. ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԲԱԺԱՆՈՒՄԸ: ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆ ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

I. Սողոմոնի մահից յետոյ նրա որդի Ռորովամը գնաց Սիւբէմ քաղաքը, ուր հաւաքւել էր բոլոր ժողովուրդը, որ ըստ սովորութեան հաւատարմութեան երդում տայ: Այստեղ հաւաքուել էին և դժգոհները Յերոբովամի առաջնորդութեամբ: Սրանք ասացին Ռորովամին. «Քո հայրը ծանր լուծ դրեց մեր վրայ, հարկերն օրէցօր աւելացրեց

և կեղեքեց մեզ: Եթէ դու կ'թեթեւացնես այդ լուծը, մենք հաւատարմութեամբ կը ծառայենք քեզ»:

Ռոբովամը փոխանակ ժողովրդի տրտունջները լսելու՝ իր թեթեւամիտ բարեկամների խորհրդով պատասխանեց. «Իմ հայրը ծանր լուծ դրեց ձեր վրայ, ես աւելի ևս պէտք է ծանրացնեմ»: Իսրայէլացիները լսելով Ռոբովամի այս պատասխանը՝ դժգոհ հեռացան:

Սրանցից յետոյ երկու ցեղերը—Յուդայի և Բենիամինի, ճանաչեցին Ռոբովամին թագաւոր, իսկ սասը ցեղերը ընտրեցին թագաւոր Յերոբովամին: Այսպէս թագաւորութիւնը բաժանուեց երկուսի՝ Յուդայի և Իսրայէլի: Առաջինի մայրաքաղաքն Երուսաղէմն էր, իսկ երկրորդինը—Սիւէմ՝ յետոյ Սամարիա:

Յուդայի և Իսրայէլի թագաւորութիւնների հպատակները չնայելով բազաքականապէս բաժանման, շատ յատկութիւններ ունէին, որոնք երկուսի համար ևս ընդհանուր էին: Նրանք խօսում էին մի լեզուով և պաշտում միևնոյն Աստուծուն:

Այս բանը դուր չէր գալի Յերոբովամին. նա մտածում էր, որ եթէ իր հպատակները յաճախ գնան Երուսաղէմ, կարող են միանալ Յուդայի թագաւորութեան հետ, իսկ իրանից սառչիլ: Այս պատճառով նա ժողովրդին այդ ազգային սովորութիւններից յետ պահելու համար՝ երկու ոսկէ հորթ ձուլել տուեց և հրամայեց պաշտել նրանց: Նա ամեն ցանկացողի թոյլատրում էր բահայի պաշտօն վարել և զոհ մատուցանել:

Սկսուեցան ներքին խռովութիւններ, երկպառակութիւններ, ապստամբութիւններ և պատերազմներ Յուդայի ու Իսրայէլի թագաւորների մէջ, իսկ ժողովրդի մէջ շատացան անիրաւութիւնը, կռապաշտութիւնը: Նրանք մոռացան ճշմարիտ Աստուծուն և այս պատճառով էլ Աստուած վերջ դրեց այս երկու թագաւորութիւններին:

Ասորոց Սաղմանասար թագաւորը 722 թ. Ք. ծննդից առաջ՝ կործանեց իսրայէլի թագաւորութիւնը և բնակիչների մեծ մասը գերի տարաւ: Իսկ երկիրը թափուր չ'թողնելու համար՝ նա Բաբելոնի և

**Ատորիքի բնակիչներից շատերին տեղաւորեց
գերի տարած խրայէլացիների տեղերում:
Սրանք խառնուելով մնացած խրայէլացի-
ների հետ կազմեցին մի պռանձին ցեղ, որ
կոչուեց Սամարացիք:**

**Իսրայէլի թագաւորութիւնը գոյութիւն
ունեցաւ 257 տարի, որի ժամանակ 19 թա-
գաւորներ եղան:**

II. Սողոմոնի մահից չեսայ ի՞նչ խռովութիւն պատահեց ժողո-
վրդի մէջ, ո՞վ էր դժգոհների պարագլուխը, ի՞նչ պատասխանեց Ռո-
բովամը և ի՞նչ փոփոխութիւններ յառաջացան: Բանի՞ ցեղեր հաւա-
տարիմ մնացին Սողոմոնի որդուն և որո՞նք հեռացան: Ի՞նչպէս էին
անուանուած այն երկու թագաւորութիւններն և որո՞նք էին նրանց
գլխաւոր քաղաքները: Բաժանումից չեսայ ի՞նչ աղբալին յատկու-
թիւններ ունէին Իսրայէլացիները, որոնց միջոցով սերտ կապ և հա-
ղորդակցութիւններ էին պահուած իրար հետ: Հաճելի՞ էր արդեօք այս
բանը Յերոբովամին և ի՞նչ միջոցներ ձեռք առաւ այդ կապը քան-
գելու համար: Գրանից չեսայ ի՞նչ խռովութիւններ և երկպառակու-
թիւններ տեղի ունեցան երկու թագաւորութիւնների մէջ և ինչո՞վ
վերջացան: Ի՞նչքան ժամանակ տևեց Իսրայէլեան թագաւորութիւնը
և ո՞րքան թագաւորներ եղան:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) Սողո-
մոնի տէրութիւնը բաժանուած է: Իրա պատճառը Սողոմոնի
անկարգ գործերն ու ծախքերն էին, որոնց պատճառով աղքա-
տացել, սնանկացել էր ժողովուրդն և յառաջ բերել դժգոհու-
թիւններ, իսկ նրա որդուց էլ լաւ բան չէին սպասուած: Պալատի
սնհաշիւ ծախքերը—կոնայք, ծառաներ, աղախիներ, մշտա-

կան Կօլբ—չափից դուրս մեծ ծախքեր էին պահանջուած և ժո-
ղովուրդն ինքն էր այդ կարիքը լրացնում: Նա էր բոլոր շինու-
թիւնների ծախքերը հոգում—վճարում և ձրի աշխատում. ահա
թէ աղքատութիւնը և դժգոհութիւնը ինչ բանից յառաջացան:
2) Մենք տեսնում ենք, որ ժողովուրդը իր նեղութիւնը յայտ-
նում է փորձառու ձերբի բերանով երիտասարդ թագաւորին
և խնդրում է թեթևացնել իրանց վիճակը, սակայն Ռոբովամը
իրան չըջապատող երիտասարդների խորհրդին հետևելով ա-
կանջ չէ դնում ժողովրդի արդար ձայնին—բողոքին և աւելի
նեղում ու սաստկացնում է: Այդ չըջապատող անփորձ երիտա-
սարդները—խորհրդականները—թագաւորի մանկական ընկեր-
ներն էին: Սրանք մեծացել էին շուայութեան մէջ և խեղճ ու
կարիք ասուած բանը չ'գիտէին: Սրանք կարծում էին, որ ժո-
ղովուրդը հնազանդութեան մէջ պահելու համար հարկաւոր է
միմիայն երկիւղ: Այս պատճառով խորհուրդ էին տալիս խիստ
վերաբերուել և ոչ մի զիջողութիւն չ'անել: Ռոբովամը չ'մտա-
ծեց լուրջ կերպով իր արածների հետևանքների մասին: Նա
անգործ և մեծամիտ էր, ինչպէս իր ընկերները և կարծում էր,
որ ժողովուրդը իր համար է միայն ապրում երկրիս վրայ, որ-
պէս զի ինքը հարստութիւն, փառք և շքեղութիւն վայելէ: Բայց
որ թագաւորը հայր է և պարտաւոր է մտածել և աշխատել, որ
ժողովուրդը բախտաւոր լինի, որ ժողովրդի արդար խնդիրները
պէտք է լսել ու կատարել, այս տեսակ մտքեր շատ հեռու էին
Ռոբովամից: Նրա խիստ պատասխանը վատ հետևանքի է հասց-
նում—թագաւորութիւնը բաժանուած է: 3) Ժողովուրդը, թէև
քաղաքականապէս բաժանուած է, բայց կրօնով դարձեալ մի է
լինում: Յերոբովամը երկիւղ կրելով, որ տօներին ժողովուրդն
Նրուսաղէմ գնալով և զոհ մատուցանելով մի գուցէ նրա սիրտն
էլ Յուդայի թագաւորութեանը յարի, ոսկէ հորթեր է շինել տա-
լի և հրամայում է նրանց պաշտօն մատուցանել: Բացի այդ՝
կուսուցանում է շինել տալի, զոհաբերութիւններ, քուրմեր նշա-
նակում հասարակ դասից, տօներ որոշում և հրամայում պաշ-
տօն մատուցանել, ինչպէս Նրուսաղէմումն էր: 4) Բաժանման
և կուսապաշտութեան մի ուրիշ հետևանքն էլ այն եղաւ, որ շա-
լունակ ներքին խռովութիւններ, անկարգութիւններ և պատե-

րազմներ են առաջ գալիս, որոնց պատճառով թուլանում են և օտար թագաւորները գալով, յաղթում են երկուսին էլ, տիրում երկիրն և տաճարի սրբազան անօթները և պալատի հարստութիւնների մեծագոյն մասը յափշտակում: Այսպէս բաժանման հետեանքը միշտ լինում է թուլութիւն, տկարութիւն, երկչոտութիւն և նիւթական կորուստ: Միութիւնը՝ ոյժ, զօրութիւն է, իսկ բաժանումը, անբարոյականութիւնը եւ վրէժը—տկարութիւն ու թուլութիւն: Արդարութիւնը բարձրանում է ազգին, իսկ մեղքը սատրացնում (նուազեցնում) է: Յայտնի է, որ անհամաձայնութիւնը մի ազգի մէջ այն ժամանակ է ծնում, երբ նրա կրօնական զգացումը սառում է, երբ նա հեռանում է Աստուծուց եւ նրա պատուիրաններից: Մի ժողովուրդ, որ չէ սիրում Աստուծուն, հետեւաբար եւ իր մերձաւորին—եղբօրը չէ կարող սիրել: Այդ տեղից բղխում է Ռոբովամի վարձուները եւ Յերբովամի ամօթալի եւ դայթակղեցուցիչ օրինակը: Այդ տեղից էլ սկիզբն են առնում Յուդայի եւ Իսրայէլի տան մէջ ներքին աւերիչ պատերազմները: Արդարութիւնը, որ երբեմն իսրայելացիներին եւ նրանց տիրողներին բարձրացնում էր, այժմ նրանց յանցանքը ստորացնում է ու սպականում, որը հետզհետէ աւելի մեծ ծաւալ ստանալով կործանում է Իսրայէլի թագաւորութիւնը:

№ 25. ՅՈՒԳԱՅԻ ԹԱԳԱԻՈՐՈՒԹԵԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

I. Սողոմոնի որդի Ռոբովամից սկսած՝ Յուդայի երկիրն երբեմն ունենում էր բարեպաշտ թագաւորներ, որոնք վերականգնում էին ճշմարիտ Աստուածպաշտութիւ-

ւր, կործանում էին կռատունները և ամեն կերպ յորդորում ժողովրդին՝ դառնալ դէպի ճշմարիտ Աստուած: Բայց ժողովրդի այս դարձը հաստատ և երկարատեւ չէր լինում: Նրանք արտաքին ձեռով զոհ մատուցանելով Սողոմոնի տաճարում, շաբաթ օրը և ամսամուտը տօնելով՝ կարծում էին, թէ կատարում են Մովսիսի բոլոր օրէնքները: Ոչ որի մտքից չէր անցնում ուղղել սիրտը, մաքրել զգացմունքը, ազնիւ և ճշմարիտ լինել և փոխադարձապէս սիրել միմեանց: Ահա այս էր պատճառը, որ քանի բարեպաշտ թագաւորները կենդանի էին, իսրայելացիները ճշմարիտ Աստուծուն էին պաշտում, իսկ հենց որ նրանք մեռնում էին, կրկին դառնում էին դէպի կռապաշտութիւն: Եւ իզուր էին անցնում մարգարէների զգուշացնելը, յորդորները, խրատները— դառնալ դէպի ճշմարիտ Աստուած. նրանք հալածում, սպառնում և սպանում էին նրանց:

Եւ այսպէս ամբարշտութիւնը, կռապաշտութիւնը, չարութիւնը և բարոյական

անկումն՝ աւելի ու աւելի տարածուելով
ժողովրդի մէջ՝ պատճառ են դառնում Յու-
դայի թագաւորութեան վերջանալուն:

Բարբելոնի Նաբուգոդոնոսոր-թագա որը
558 տարի Քրիստոսի ծննդից առաջ նուա-
ճեց Յուդայի թագաւորութիւնը, այրեց Սո-
ղոմոնի տաճարը, կործանեց Երուսաղէմը և
երկրի բնակիչներին գերի տարաւ:

Յուդայի թագաւորութիւնը 390 տարի
գոյութիւն ունեցաւ: Այդ ժամանակամիջո-
ցում իշխեցին 17 թագաւորներ: Նրանք բո-
լորն էլ Դաւթի ցեղից էին:

II. Ի՞նչպէս էին Յուդայի թագաւորները գէպի իրանց հաւատ-
քը: Ի՞նչպէս էր կատարում Աստուածապաշտութիւնը: Ռ՝վքեր էին
քարոզում և՛ յորդորում ժողովրդին, թագաւորին, որ հաստատ մնան
հաւատին: Ի՞նչը պատճառ եղաւ Յուդայի թագաւորութեան վերջա-
նալուն: Ե՞րբ և ո՞վ նրանցից Յուդայի թագաւորութիւնը և ի՞նչ վնաս-
ներ տուց: Ո՞րքան տարի տեւեց այդ թագաւորութիւնը և քանի՞
թագաւորներ եղան Դաւթի ցեղից:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) Թա-
գաւորութեան բաժանումից յետոյ Յուդայի թագաւորութեան
բնակիչները, թէև յաճախակի հեռանում են Աստուծուց և ըն-
կնում կռապաշտութեան մէջ, սկսած Սողոմոնի որդի Ռոբոլա-
մից, բայց և այնպէս համեմատելով նրանց Իսրայէլեան թագա-
ւորութեան բնակիչների և թագաւորների հետ, աւելի բա-

րեսպաշտ են լինում Այս երկրում թագաւորութիւնը ժառան-
գական է լինում և բոլոր թագաւորները լինում են Դաւթի ցե-
ղից: 16 թագաւորներից տասը լինում են անարժան և թոյլ,
որոնք մոռանալով Աստուծուն, առիթ էին տալի ժողովրդին և
թուլանալու իր հաւատքի մէջ և հակուելու դէպի կռապաշտու-
թիւնը: Իսկ երբ սրանց յաջորդում էին բարեսպաշտ թագաւոր-
ներ, նորից ժողովրդին դարձնում էին դէպի ճշմարիտ հա-
ւատը, կանգնեցնում էին ուղիղ ճանապարհի վրայ և հաստա-
տում հաւատքի մէջ: Այս է լինում գլխաւոր պատճառներից
մէկը, որ Յուդայի թագաւորութիւնը աւելի երկարատև է լի-
նում: Բացի այդ, այս երկրումն էին Իսրայէլացոց սրբութիւն-
ները, Աստուծու տաճարը, քահանայք, դատացիք, որոնք յիշեց-
նում էին ժողովրդին հայրենի օրէնքները, Աստուծու պատուի-
բանները: Նկատուած է, որ ժողովուրդը, երբ ունենում էր Աս-
տուծու երկիւղը, միշտ բախտաւոր էր և ունէր յաջողութիւն,
փառք և յաղթութիւն թշնամիների դէմ, իսկ երբ հեռանում էր
նրանից և ձևապաշտութեան մէջ ընկնում, զրկւում էր Աստու-
ծու սիրուց և լացը, ողբը ու թշուառութիւնն էին լինում նրանց՝
թէ թագաւորի և թէ ժողովրդի բաժինը: Այդ ժամանակ ժողո-
վրդի հաւատը և Աստուածապաշտութիւնը լինում է միմիայն
արտաքուստ: Նրանք զոհեր էին մատուցանում Սողոմոնի տա-
ճարում, չարաթ և ամսամուտ տօնում, պոնք պահում և այս
ծէսերը կատարելով՝ կարծում էին, թէ Աստուծու բոլոր օրէնք-
ները կատարում են և արդար են: Բայց նրանց սրտերը հեռու
էին Աստուծուց: Ո՛չ ոք չէր մտածում իր սիրտն ուղղել, զգաց-
մունքը մաքրել, ազնուամիտ, շիտակ և ճշմարիտ լինել և փո-
խադարձաբար միմեանց սիրել ու օգնել: Եւ այսպէս ամբար-
շտութիւնն աւելի ու աւելի տարածուելով ժողովրդի բոլոր խա-
ւերում՝ հետզհետէ թշուառացնում է նրան և պատճառ դառ-
նում Յուդայի թագաւորութեան կործանման: 2) Աստուած թող-
նում է Իսրայէլացիներին կրելու այդ պատիժը: Եւ այսպէս
վարուելու պատճառը այն էր, որ նա՝ տեսնելով՝ թէ ինչպէս իր
սէրն ու արած բարութիւնները ունայն են անցնում, կամե-
նում է այլապէս խրատել այդ անհնազանդ ժողովրդին: Նա
կամենում է կարիքի միջոցով՝ զգալ տալ իր ժողովուրդին նրա

սխալը—նրա արարմունքի հետևանքը և ճաշակել տալ նրա վարմունքից առաջացած դառն պտուղները: Նա Իսրայելին կամենում է սովորեցնել—լսել և հնարգանդուիլ: 4) Մենք տեսնում ենք, որ Իսրայելը հեռանալով Աստուծուց, արդարև կրում է իր պատիժը: Բարեյրոնի Նաբուգոդոնոսոր թագաւորը պաշարում է Երուսաղէմը և քարուքանդ անելով՝ նրա պարիսպները մոխրի կոյտ է դարձնում: բնակիչներից շատերին փրատակների տակ կոտորում, խոզիտողում, մեռցնում, իսկ կենդանիներին գերի տանում Բաբելոն: Տաճարը կործանում, սրբութիւնները անպատում և նրա միջի հարստութիւնները կողոպտում:

Ահա այսպէս է սկսում Աստուծու արդար պատիժը, որի նպատակն է լինում զգալ տալ ժողովրդին իր սխալ ընթացքը: սակայն՝ ցաւակցաբար պէտք է ասել, որ Իսրայելացիների սաղան մասը կարողացաւ հասկանալ:

№ 26. Մ Ա Ր Գ Ա Ր Է Ն Ե Ր Ը

I. Երբ իսրայելացիները բաժանուեցան երկու թագաւորութեան, Աստուած նրանց ճշմարիտ հաւատի և բարեպաշտութեան մէջ պահելու համար, յաճախ յարուցանում էր առանձին բարեպաշտ մարդիկ, որոնք կոչւում էին մարգարէներ: Սրանք ոգեւորուած ու զօրացած սուրբ Հոգով՝ յայտնում էին մարդոց Աստուծու կամքը, բարոզում էին ճշմարտութիւն, խրատում, զգուշացնում և յանդիմանում էին տիրող կռապաշ-

տութիւնը ու ժողովրդի պակասութիւնները: Իսկ նեղութիւնների և թշուառութիւնների ժամանակ յուսադրում և մխիթարում էին: Սրանք գուշակում էին Աստուծուց գալիք պատիժները չար մարդկանց վրայ և իրանց Աստուծուց ուղարկած լինելը հաստատում էին հրաշքներով:

Իսրայելացիները ընդհանրապէս չէին սիրում մարգարէներին: Սրանք ատում, արհամարհում, հալածում և երբեմն էլ չարաչար սպանում էին:

Մարգարէներից ոմանք բարոզում էին միայն բերանացի, և ոմանք էլ թէ բերանացի և թէ գրաւոր:

Սրանցից շատերը պարզ կերպով գուշակում էին Խոստացեալ Մեսիայի մասին: Այսպէս 1), թէ «Նա կ'ծնի կուսից Հրէաստանի ԲէդղեՏէմ քաղաքում և կ'անուանուի Էմմանուէլ, որ նշանակում է, Աստուած մեզ հետ է: 2) Աստուծու հոգին կ'իջնի նրա վրայ և կ'օժէ նրան: 3) Նա կ'բարոզէ ժողովրդին, հրաշքներ կ'գործէ և կ'բժշկէ հիւանդներին: 4) Նրա առաջից կ'երթայ

Նրա Կարապետը: 5) Նա հանդիսաւոր կերպով կ'մտնի Երուսաղէմ, երեսուն արծաթով կ'մատնուի, կ'ենթարկուի հայհոյանքի, ծաղրածութեան, թուքի և գանակոծութեան: 6) Մարդիկ կ'վարուին Նրա հետ իբրև չարագործի, կկախեն Նրան փայտից անօրէնների հետ, կ'խոցեն Նրա կողը, կ'բաժանեն Նրա շորերը և վիճակ կ'ձգեն: 7) Այս չարչարանքները Նա կ'կրէ մարդոց անիրաւութիւնների պատճառով, որպէսզի նրանց յախտենական կորստից փրկէ: 8) Նա յաւրութիւն կ'առնէ և կ'հաստատէ նոր, երկնային թագաւորութիւն»:

II. Թագաւորութեան բաժանումից յետոյ Նարայէլացիներն ի՞նչպէս էին վերաբերում դէպի Աստուած և ո՞վքեր էին նրանց քարոզում ու մխիթարում: Ի՞նչ էր մարգարէների պաշտօնը և ժողովուրդը ի՞նչպէս էր վարում նրանց հետ: Մարգարէներն ի՞նչպէս էին կատարում իրանց պաշտօնը: Նրանք խոստացեալ Փրկչի մասին ի՞նչ գուշակութիւններ արին:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք, 1) որ Աստուած իր կամքը մարդոց յայտնելու համար յարուցանում է ժողովրդի միջից հաւատարիմ, երկիւղած և բարեպաշտ մարդիկ, որոնք կոչուում են մարգարէներ: Եւ այս ընտրուած, հոգով լցուած և զօրացած մարդիկ անձնուէր գործիչներ էին: Սրանց կոչումը շատ բարձր էր: Սրանք իրանց դրական քարոզներով զարթե-

ցնում, հրաւիրում էին դէպի ապաշխարութիւն և յիշեցնում էին Աստուծու հետ ունեցած ուխտի պահպանումը, իսկ իրանց Աստուծու կողմից ուղարկուած լինելը հաստատում էին հրաշքների: Աստուած յայտնում էր սրանց շատ բան ապագայից, առանձնապէս Փրկչի ծննդեան, կեանքի, չարչարանքների և փառաւորութեան մասին և գուշակում էին իսկութեամբ ու մանրամասնութեամբ: Սրանց մէջ ծագում էր աստուածային ճշմարտութեան լոյսը, որ պարզ, որոշ ճանաչածները և Չերմ սրբատով զգացածները, որպէս աստուածային յայտնութիւններ, հաղորդում էին ժողովրդին: Մարգարէները կոչուում էին Աստուծու մարդիկ, որոնք ոչ թէ իրանց սեփական անձի կամ ուրիշի, այլ Աստուծու հրամանները պատիժ, թէ շնորհք ու ողորմութիւն ժողովրդին յայտնում և աստուածային գաղափարները ու մտքերը քարոզում և հասկացնում էին: Սրանք ժողովրդին իրանցից աւելի էին սիրում, առաջնորդում, խրատում, յորդորում մինչև վերջին շունչը: Սրանք աղօթում էին և բարեխօս լինում Աստուծու առաջ մեղաւոր ժողովրդի համար և աշխատում էին ջնջելու կռապաշտութիւնը և անօրէնութիւնները: Մարգարէներն իսկապէս մի տեսակ հսկիչներն էին և պարտաւորութիւն ունէին ժողովրդին և թագաւորներին՝ յիշեցնել, եթէ նրանք օրէնքներից հեռանում էին, առաջնորդել ուղիղ ճանապարհով և խորհուրդ տալ, եթէ անարդարութիւն էին գործում: Մարգարէները Աստուծու և կրօնի անունով այնպէս էին խօսում, որ շատ թագաւորներ սարսափահար էին լինում նրանցից: Թէև շատ անգամ թագաւորի բարկութիւնը մահ էր սպառնում նրանց, բայց և այնպէս նրանց կամքը անընկճելի էր մնում: Նրանց քարկոծում, սպանում էին, բայց նրանք մինչև իրանց վերջին շունչը գարձեալ չէին դադարում ճշմարտութիւնը քարոզելուց: 2) Մարգարէները մխիթարում էին խորին թշուառութեան ժամանակներում և համոզուած էին, որ Աստուած իր ժողովրդին, չ'նայելով նրա գործած յանցանքներին՝ չի մոռանայ, այլ կ'յիշէ իր խոստումը՝ նրա պապերին տուած: Այս պատճառով միշտ կրկնում էին, որ ամենայն մի ցաւ և վիշտ դէպի ապաշխարութիւն է հրաւիրում ժողովրդին և սա Աստուծու գիթութեան նշան պէտք է համարել:

№ 27. ԲԱԲԻԼՈՆԵԱՆ ԳԵՐՈՒԹԻՒՆԸ. ԴԱՆԻԷԼ
ՄԱՐԳԱՐԷ

I. Իզրայէլացիները 70 տարի գերի մը-
նացին Բաբելոնում: Դառն էր նրանց վի-
ճակը օտար երկրում: Բայց այս թշուառու-
թիւնը նրանց ուշքի բերեց և զգաստաց-
րեց Տեոու կենալ կուսպաշտութիւնից: Գե-
րութեան ժամանակ Աստուած մխիթարիչ
ուղարկեց Դանիէլ մարգարէին: Նա Աստու-
ծու օգնութեամբ մեկնեց Նաբուգոդոնոսոր
թագաւորի երազները և կարողացաւ ճա-
նաչել առաջ Աստուծու մեծութիւնը: Այս
պատճառով թագաւորը Դանիէլին Բաբելոնի
բոլոր իմաստունների գլխաւոր նշանակեց:

Դանիէլը պատանի ժամանակ գերի էր
տարուել Բաբելոն: Նա իր երեք բարեկա-
մներով կրթուեց Բաբելոնի թագաւորի պա-
լատում: Երիտասարդները չ'նայելով որ ապ-
րում էին պալատում Տեթանոսների մէջ,
հաստատ էին պահում իրանց հաւատի օ-
րէնքները: Նրանք հրաժարւում էին ուտել
այն կերակուրները, ինչ որ արգելուած էր
Մովսէսի օրէնքով և խնդրում էին թագա-

ւորին՝ թոյլ տալ կերակրուել միայն հացով
ու բանջարեղէններով: Ուսումն աւարտե-
լուց յետոյ՝ նրանք մտան արքունի ծառա-
յութիւն և իրանց խելքով ու հաւատարիմ
ծառայութեամբ հասան բարձր պաշտօն-
ների: Նրանք և այս ժամանակ հաստատ
էին պահում իրանց հաւատը և նրա օրէնք-
ները, որոնց համար շատ անգամ ենթար-
կոււմ էին տանջանքների և կեանքից զր-
կուելու վտանգին:

Դանիէլի երեք բարեկամներին (Անա-
նիա, Ազարիա և Միսայէլ) թագաւորի
հրամանով ձգեցին բոբբոբուած հնոցի մէջ՝
Նաբուգոդոնոսորի կուռքին երկրպագու-
թիւն չտալու համար: Բայց Աստուած հրա-
շալի կերպով ազատեց նրանց մահից: Նա
ուղարկեց իր հրեշտակին, որը կրակի բոցը
դարձրեց սառը ցող և նրանք մնացին անվնաս:

Յետոյ ինքը Դանիէլն էլ ամբաստանուեց,
որ Աստուծուն ազօթում է իր օրէնքով
և ձգուեց բաղցած առիւծների գուբը,
բայց առիւծներն Աստուծու հրամանով չը-
մօտեցան և չ'վնասեցին նրան:

II. Քանի՞ տարի գերի մնացին Նարայէլացիները Քարելոնում: Ի՞նչպէս էր նրանց վիճակը և ի՞նչ օգուտ տուեց այդ գերութիւնը: Փերութեան ժամանակ Աստուած ի՞նչ մարգարէ ուղարկեց և ի՞նչպէս ճանաչել տուեց նա Աստուծո՞ւ մեծութիւնը: Դանիէլը և նրա երեք բարեկամներն ո՞րտեղ ստացան կրթութիւն և ի՞նչպէս էին նրանք վերաբերում դէպի իրանց հաւատի օրէնքները: Ի՞նչ պաշտօններ ստացան նրանք: Յետոյ ի՞նչ պատժի ենթարկուեցան և ի՞նչպէս ազատուեցան:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) Իսրայէլացիները գերութեան և նեղութեան ժամանակ Բաբելոնի գետի ափերում նստած ողբում էին իրանց հայրենիքը՝ Նրանց վիճակը դառն և անտանելի էր: Նրանք հայրենի երկրից հեռացած՝ յիշում էին Երուսաղէմը, նրա նուիրական և սուրբ տեղերը, ուր ապրել են իրանց նախնիքը, և ուր գտանում են իրանց սիրելիների գերեզմանները: Նրանք նոր են հասկանում, թէ ինչքան քաղցր է եղել հայրենիքը և ինչ թանկագին՝ գանձեր են ունեցել Քանանում: Այս ամենը մտաբերելով՝ հոգեոց էին հանում և հառաչում: Նոր են իմանում, մտաբերում Մովսէսի խրատները, որ Աստուծուն հաւատարիմ մնալով կեանք և օրհնութիւն կ'վայելէին, իսկ Նրանից հեռանալով՝ անէծքը և մահը կ'լինէր նրանց բաժինը: Նրանք մտաբերելով անցեալի փառաւորութիւնը, տեսնում էին ներկան տխուր և ապագան անյոյս և այս վերագրելով իրանց արածին՝ դառնապէս խոստովանում էին, որ սա Աստուծու արդար դատաստանն է: Նրանք ուխտ էին դնում այլևս չ'բարկացնել Աստուծուն, այլ նրա օրէնքները կատարել սրբութեամբ և հաւատարիմ մնալ նրան: Մարգարէները տեսնելով այս ամենը՝ զգում էին Աստուծու միտքը իր ժողովրդի վերաբերութեամբ: Նրանք հաստատապէս համոզուած էին, որ սրանով Աստուած կամենում է ժողովուրդը դէպի ինքը դարձնել: Այս դառն վիճակի ժամանակ թուլամիտներից շատերն էլ մոռացան Աստուծուն և հեթանոս դարձան: Բայց Աստուած ողորմած է, նա վերստին ներում է ժողովրդին, որովհետև տեսնում է, որ նա թշուառութեան մէջ զգաստացել,

հիասթափուել և սրտով դարձել է դէպի Ինքը: Նա կարիքի միջոցով սովորեցրել էր նրանց աղօթել և արհամարհած օրէնքները կրկին պատուել և հնազանդուել: 2) Մենք տեսնում ենք Դանիէլի և նրա ընկերների գովելի վարմունքը, որ հեթանոսների աստուածներին նուիրուած կերակուրները, որոնք Մովսիսի օրէնքով արգելուած էին, չեն ուտում և չեն անցնում հայրենի օրէնքների ցանկից: Նրանք կարծում էին, եթէ աստուածներին նուիրուած կերակուրներն ուտեն, իրանց սրտերն էլ գուցէ փոխուին: Թէև գլխաւոր հարցը նրանում չէ, թէ մարդ ինչ է կերել, այլ թէ ինչպիսի սիրտ ունի: Մարդ նայում է երեսին, իսկ Աստուած՝ սրտին. սակայն նրանք այդ բանին մեծ նշանակութիւն էին տալիս և չէին կամենում պատուիրանից անցնել, որովհետև դա համբերութեան, հպատակութեան մի նշան է և ով փոքր բաների մէջ Աստուծուն հաւատարիմ է, նա մեծերի մէջ էլ այնպէս կ'վարուի: Բացի այդ, նրանք սիրում էին չափաւոր կեանք վարել կերակրի վերաբերութեամբ և չեն գայթակղում արքունի սեղանի առատութիւնից և ճոխութիւնից: 3) Մենք տեսնում ենք մանուկների հաստատ հաւատը, որ կուռքերին երկրպագութիւն չեն տալի, ոչ քստմենելի պատիժը և ոչ թագաւորին հնազանդ լինելու պարտականութիւնը՝ չեն հեռացնում նրանց ճշմարիտ Աստուծուց: Նրանք Աստուծուն աւելի են սիրում, քան թէ մարդկանց և միշտ կրկնում են, թէ Աստուած կրակից էլ, մարդկանցից էլ կարող է ազատել իրենց: Նրա սուրբ Աջը կը հովանաւորէ և կ'ազատէ այն ամենը, ինչ որ մարդիկ կորած են համարում: Այսպէս հաւատը պաշտպանում, ազատում է նրանց:

///

№ 28. ԻՍՐԱՅԷԼԱՑԻՆԵՐԸ ՊԱՐՄԻՑ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ
ՃԱՄԱՆԱԿ. ԵՉՐ ԵՒ ՆԷԵՄԻ

I. Գերութեան եօթ անասուն տարին լը-
րանալուց յետոյ՝ պարսից Կիւրոս թագաւորը
տիրեց քարելացոց թագաւորութեանը և
իրաւունք տուեց գերի տարած Տրէաններին
վերադառնալ իրանց հայրենիքը: Նա տուեց
նրանց և շատ անօթներ, որ յափշտակել էր
Նաբուգոդոնոսորը Երուսաղէմի տաճարից:

Այս ժամանակ իսրայելացիները միան-
գամից 42 հազար հոգով Զորաբարելի առաջ-
նորդութեամբ և Յեսու քահանայապետի
օգնութեամբ վերադարձան իրանց երկիրը:
Երուսաղէմում սեղան կանգնեցրին, Աստու-
ծուն զոհ բերին և նոր տաճարի շինութեան
հիմը դրեցին մեծ հանդէսով—երգերով և
փողերի հնչումներով: Երիտասարդներն իրանց
ցնձագին ձայներով, իսկ ծերերը իրանց հառա-
չանքներով ու լացով յիշում էին առաջուան
տաճարի հոյակապութիւնը և միշտ ցաւե-
լով կրկնում էին, թէ այս տաճարը չի լի-
նիլ այնպէս փառաւոր, ինչպէս հինն էր:
Բայց մարգարէները նրանց մխիթարելով ւ-

սում էին, թէ այս վերջին տաճարի փառքն
աւելի կլինի, քան թէ առաջինինը, և թէ
աշխարհի Փրկիչն կգայ այս տաճար, կլցնէ
նրան փառքով և կտայ այստեղից խաղաղու-
թիւն աշխարհին:

Պարսից թագաւորները տիրելով Հրէաս-
տանին՝ ստանում էին միայն հարկ, իսկ ներ-
քին կառավարութիւնը թող էր տուած իս-
րայելացիներին իրանց օրէնքների համեմատ
վարել և ապրել: Նրանք նշանակեցին Եզր
անունով մի գիտնական քահանայ և ուղար-
կեցին նրան Երուսաղէմ, որ հսկէ, որպէսզի
բոլորը ապրեն իրանց օրէնքների համաձայն:
Եզրին տուած էր իրաւունք և պատժելու
նրանց, որոնք կ'խախտեն Սովսիսական օրէնք-
ները: Եզրը ժողովեց իսրայելացիներին, ըզ-
գուշացրեց չհաստատել ամուսնական կապ
կռապաշանների հետ և կարգադրեց կտրել
բոլոր յարաբերութիւնները հեթանոսների
հետ: Նա վերականգնեց հայրենի մոռացուած
և խախտուած կարգերը ու օրէնքները:
Վերսկսեց շաբաթական և միւս տօները:
Ժողովեց Ս. Գրքի գրուածները և սահմա-

նեց կարգալ տօներին ժողովրդի առաջ օրինաց դրբերը:

Այսուհետև հիմնուեցան Յուդայի բոլոր քաղաքներում ժողովրդանոցներ—սինագոգներ, ուր ամեն շաբաթ ժողովուրդը պէսք է հաւաքուէր աղօթելու և Աստուծու խօսքը լսելու: Եւ ժողովրդին կրթելու համար նշանակուեցան առանձին մարդիկ, որոնք կոչուում էին դպիւրնք:

Հրէաները կառավարուում էին 70 ծերերից բաղկացած մի բարձրագոյն ղատարանով, որի նախագահն էր քահանայապետը: Այս ժողովը կոչուում էր ծերակոյտ—սենեդրիօն և գտնուում էր Երուսաղէմում:

Այսպէս իսրայէլացիներն սկսեցին վերանորոգել իրանց կարգերը և վերաշինել իրանց աւերակ դարձած քաղաքները, գիւղերը և նրանց պարիսպները: Նէեմի անունով մի բարեպաշտ իսրայէլացի, որ պարսից արքունիքում պաշտօն ունէր, նորոգեց Երուսաղէմի պարիսպները, որպէսզի թըշնամուց ազատ լինի քաղաքը և տաճարը:

II. Քանի՞ տարի հրէաները գերի մնացին Բաբելոնում: Ո՞վ ազատեց նրանց գերութիւնից: Ո՞րքան հրէաներ և ո՞ւմ առաջնորդութեամբ վերադարձան: Վերադառնալով հայրենիք՝ ի՞նչ բաներ սկսեցին վերաշինել: Ի՞նչ կարծիք ունէին նոր տաճարի մասին և ի՞նչ էին ասում մարգարէները: Ի՞նչ օրէնքներով էին կառավարում Իսրայէլացիները Ո՞վ նշանակուեց վերահսկող այդ օրէնքներն անթերի կատարելու համար: Ի՞նչ կարգադրութիւններ արեց Նզր ամուսնութեան, տօների, կարգերի և սուրբ գրուածքների մասին: Ժողովրդի հաւաքուելու, աղօթելու և Աստուծու խօսքը լսելու համար ի՞նչ տեղեր որոշեց Նզրը և ո՞րոնց կարգեց այդ բանին սպասաւոր: Ի՞նչպէս էին կառավարում Իսրայէլացիները: Ի՞նչ ղատարան ունէին և քանի՞ անձինք էին գտաւարները: Ո՞վ նորոգեց Երուսաղէմի պարիսպները:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք: 1) Իսրայէլացիներն ազատուում են գերութեան ծանր լծից և կրկին արժանանում են իրանց հայրենի երկրին, որ աւերակ ու քարուքանդ եղած էր: Հայրենիքի կարօտը հասկացրել էր նրանց նրա նշանակութիւնը և թէ՛ որքան քաղցր է: Նրանք լաւ հասկացել էին, որ այդ պատիժը իրանք էին ստեղծել իրանց համար՝ չլսելով իրանց նախորդների խրատներին և չկատարելով Աստուծու պատուիրանները: 2) Մենք տեսնում ենք, որ նրանք տարագնաց թռչունների նման սկսում են վերաշինել քարուքանդ արած քաղաքները, տները, գիւղերը և քաղաքների պարիսպները: Եւ ամենից առաջ առանձին ուրախութեամբ՝ երգելով ու լացով կառուցանում են Աստուծու նուիրական տաճարը, ուր արդէն զըջացած սրտով կարող էին օրհնաբանել Աստուծու անունը և հետևաբար խոստովանել իրանց սխալները և ուխտ հաստատել այլևս չճշդուելու Աստուծու ճանապարհից: 3) Մենք տեսնում ենք, որ գիտնական Նզրը քահանան հոգում և հսկում է հայրենի օրէնքները պահպանելու և հետու պահելու ժողովրդին այն բաներից, որոնք կարող էին նրան օտարացնել: Նորոգւում են Աստուածապաշտութեան կարգերը, սահմանուում են տօներ և ամեն տեղ շինուում են ժողովրդանոցներ—աղօթատներ: Եւ այս լինում է, որպէսզի Աստուծու սէրը ժողովրդի մէջ վառ պահուի և հեթանոսութեան դի

մողներին համար էլ պատնէշ լինի: Ժողովուրդն են օրինաց գըր-
քերը և նշանակում են առանձին մարդիկ—գալիքներ կարգա-
լու և ժողովրդին հասկացնելու սուրբ գիրքը: Երկրի ներքին
կառավարութեան համար նշանակում է ազգային ժողով, բաղ-
կացած 70 ծերերից, որի նախագահը լինում է ինքը—քահա-
նայապետը:

№ 29. ԻՄՐԱՅԷԼԱՑԻՆԵՐԻ ՎԻՃԱԿԸ ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻՆԵՐԻ
ԺԱՄԱՆԱԿ: ՄԱՏԱԹԻԱ

I. Իսրայէլացիները պարսից իշխանու-
թեան տակ մնացին մօտ 200 տարի: Աղէք-
սանդր Մակեդոնացին կործանեց պարսից
Թագաւորութիւնը և կազմեց Մակեդոնացոց
Տղօր պետութիւնը: Իսրայէլացիները մտան
նրա իշխանութեան ներքոյ: Աղէքսանդրի
մահուանից յետոյ նրա տէրութիւնը բաժան-
ուեց և Հրէաստանը, որ Եգիպտական և
Ասորոց Թագաւորութիւնների սահմանն էր,
կռուի ծաղիկ դարձաւ նրանց համար: Ըս-
կզբում մօտ հարիւր տարի նրանք հպատակ
դարձան Եգիպտական իշխանութեան: Այս
ժամանակ, պէտք է ասած, իսրայէլացիներն
աւելի բախտաւոր էին: Նրանց թոյլ էր տու-
ած իրանց հայրենի օրէնքներով կառավարու-

ել և վայելել հաւասար իրաւունքներ տի-
րապետող ժողովրդի հետ:

Այնուհետև Ասորոց Թագաւորները տի-
րեցին Հրէաստանին և անտանելի նեղու-
թիւններ պատճառեցին իսրայէլացիներին:
Նրանք Երուսաղէմի տաճարում և իսրայէ-
լեան բոլոր ժողովրդանոցներում կռուքեր
կանգնեցրին և ուժով ու սարսափելի տան-
ջանքներ տալով ստիպեցին իսրայէլացիներին
պաշտել նրանց և թողնել իրանց հայ-
րենի օրէնքները: Այս ժամանակ հաւատի և
հայրենի օրէնքների պահպանութեան հա-
մար նահատակուեցան ծերունի Եղիազար
բաշանան և Շամունէ անունով մի բարե-
պաշտ կին իւր եօթն որդոց հետ:

Իսրայէլացիների այս դառն ժամանակ
Մատթիա անունով մի բաշանայ, որ Յու-
դայի ցեղից էր, իր որդոց հետ վճռեց կան-
գնել Ասորոց (Սելևկացոց) դէմ և ազատել
իր ազգակիցներին օտարի լծից: Ժողովեցան
նրա շուրջը մարդոց մեծ բազմութիւն, որոնք
հաւատարիմ էին իրանց օրէնքներին: Սկսու-
եց պատերազմը հաւատքի և հայրենիքի ա-

զատութեան համար: Մատաթիան մեռաւ
 և կառավարութիւնն անցաւ նրա որդի
 Յուդա Մակաբէին, որը կարողացաւ բշեղ
 թշնամիներին և սրբել Երուսաղէմի տա-
 ճարը կուռքերից: Յուդան ևս քաջութեամբ
 մեռաւ պատերազմի դաշտում: Մեռան և
 նրա եղբայրները, բայց կենդանի մնաց սուրբ
 գործը, որը շարունակեցին նրա յաջորդները
 և ստիպեցին Ասորոց թագաւորներին իս-
 պառ հրաժարուել իսրայէլացիների վրայ
 ունեցած իշխանութիւնից: Եւ այսպէս սի-
 բերով ամբողջ Հրէաստանին՝ ստացան նո-
 րից անկախութիւն:

Մատաթիան և նրա որդիքն իրանց
 կեանքը զոհելով հաւատքի և հայրենիքի
 համար՝ գեղեցիկ օրինակ տուին հայրենա-
 սիրութեան: Սրանց անունները յայտնի են
 Սուրբ-Գրքի մէջ:

II. Ո՞րքան ժամանակ Նարայէլացիները հպատակ մնացին Պարսից
 տէրութեան: Ո՞վ կործանեց Պարսից թագաւորութիւնը: Աղէքսանդրի
 մահից յետոյ ի՞նչ պատահեց նրա ընդարձակ տէրութեանը և Հրէաս-
 տանը ո՞ր տէրութիւնների սահմանակից դարձաւ: Ի՞նչ վիճակի մէջ էր
 նա: Ո՞րքան տարի Նարայէլացիներն եղիպտական իշխանութեան տակ
 մնացին: Ի՞նչ դրութեան մէջ էին: Ո՞րքան ժամանակ Նարայէլացիներն

Ասորոց իշխանութեան տակ էին, ի՞նչպիսի վիճակի մէջ էին և ի՞նչ
 նահատակութիւններ կատարուեցան: Այդ դժբաղդ վիճակն ի՞նչ օգուտ
 բերեց Նարայէլացիներին:

Ո՞վ առաջին անգամ հող տարաւ օտարի լծից ազատելու և
 անկախութիւն ձեռք բերելու համար: Ի՞նչ քաջութիւններ արեցին
 Մատաթիա և նրա յետագաները:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք, 1) որ Պար-
 սից թագաւորութեանը վերջ է տալիս Աղէքսանդր Մակեդո-
 նացին և տիրում է ամբողջ Հրէաստանին: 2) Աղէքսանդրի մա-
 հից յետոյ իսրայէլացիների վիճակը փոխուում է: Նրա տէրու-
 թիւնը բաժանուում է և Եգիպտական ու Ասորոց կամ Միդիա-
 ցոց տէրութիւնները կուսւի ծաղիկ են լինում Հրէաստանը:
 Ակզբում տիրում է Եգիպտականը և իրան հաւատարիմ հպա-
 տակ դարձնելու համար՝ թոյլատրում է նրանց պաշտել իրանց
 կրօնը և հայրենի օրէնքներով կառավարուել: Նրանց տիրապե-
 տութեան ժամանակ իսրայէլացիների վիճակը լաւ է լինում և
 Եգիպտական ուսումնասէր Պտղոմէոսի ջանքերով Սուրբ-Գրքի
 թարգմանութիւնը կատարուում է 70 դիտնականների աշխա-
 տութեամբ հրէական լեզուից յունարէն, որը պահպանուում էր
 Աղէքսանդրիայի գրատան մէջ: Այս թարգմանութիւնը կոչւում
 է Սուրբ-Գրքի եօթանասնից թարգմանութիւն: 3) Մօտ հա-
 ռիւր տարուց յետոյ Ասորոց թագաւորները տիրում են իսրայէ-
 լացիներին և այդ ժամանակից սկսւում է նրանց համար ամե-
 նադառն ժամանակը: Ասորոց թագաւորները՝ բացի „հաւատա-
 րիմ հպատակ լինել“ պահանջից, բունի կերպով, անտանելի տան-
 ջանքներ տալով ու նահատակելով՝ ստիպում են ուրանալ իրանց
 հաւատը և կուռք պաշտել: Նրանք կուռքեր են դնում Երու-
 սաղէմի տաճարում և կուսալաշտական պաշտամունքներ կատա-
 րում ու զոհեր մատուցանում: Սակայն իսրայէլացիներն անդըր-
 դուելի են մնում իրանց հաւատքի մէջ և մեծ զոհեր են տալիս:
 4) Մենք տեսնում ենք, որ այս բռնութիւնը ստիպում է իս-
 րայէլացիներին ուրիշ ելք գտնել: Մատաթիա անուենով մի ճըշ-

մարիտ քահանայ չ'կարողանալով տանել այս ազգային կրօնի անպատուութիւնը՝ և ժողովրդի նեղութիւնները, ոտքի է կանգնում հաւատքի և հայրենի օրէնքների համար և ժողովելով իւր շուրջ հաւատարիմ, հայրենասէր և նախանձախնդիր Իսրայէլացիներին, պատերազմում է Ասորոց թագաւորների հետ՝ անկախութիւն ձեռք բերելու համար: Քաջաբար մեռնում է Մատաթիան պատերազմի դաշտում: Գործը շարունակում են նրա որդիքը և թոռները և յաջողութեամբ ու Տիրոջ օգնութեամբ դուրս քշելով նրանց Իսրայէլեան երկրներից, քաղաքներից՝ տիրում են ամբողջ Հրէաստանին և անկախութիւն ձեռք բերում, բայց ափսոս, որ սա երկարատև չէ լինում: 5) Մենք նկատում ենք, որ Իսրայէլացիներին դրդողը լինում է հայրենի օրէնքների նախանձախնդրութիւնը, պապենական հաւատի հաւատարիմ պահպանութիւնը և հայրենասիրութիւնը, որովհետև նրանք զուշակում էին վերահաս վտանգը, որ այսպիսի դառն ժամանակներում առաջ է գալիս

№ 30. ԻՍՐԱՅԷԼԱՅԻՆՆԵՐԻ ՎԻՃԱԿԸ ՀՈՌՄԱՅԵՅՈՑ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

I. Իսրայէլացիների՝ Մակաբայեցոց կոչուած թագաւորութիւնն երկար ժամանակ գոյութիւն չ'ունեցաւ: Ներքին խռովութիւնները, թագաժառանգների շարունակ կռիւները մնասեցին երկրին և ժողովրդին այնտեղ հասցրին, որ ստիպուեց դիմելու Հռոմայեցիների միջամտութեան՝ երկիրը խաղաղացնելու և գործերը կարգի բերելու համար: Հռոմայեցիները Փրկչի գալստից մի

փորը առաջ առան իրանց իշխանութեան ներքոյ Հրէաստանը և վերջ տուին Մակաբայեցոց թագաւորութեան: Նրանք երկրի կառավարութիւնը յանձնեցին Եղովմայեցի Հերովդէսին, թագաւորական տիադոսով: Սա խիստ, կասկածոտ և Հռոմայեցիների շահերին ծառայող մի մարդ էր:

Ծանր էր այս բանն իսրայէլացիների համար: Նրանք նոր հասկացան իրանց գործած սխալը, բայց արդէն ուշ էր: Մի բան միայն նրանց միտթարում էր և քաջալերում: Քա Փրկչի գալու համար գուշակութիւնների կատարումն էր, որ պէտք է լինէր, երբ Յուդայի քանից թագաւորութիւնը վերջանար: Եւ ահա արդէն վերջացել էր: Միայն շատերը նրանցից սխալմամբ սպասում էին, որ Մեսիան ոչ թէ մեղքերից—խաւարից պէտք է փրկէ, այլ Նա երկրաւոր փառաւոր թագաւոր կը լինի և կ'ազատէ նրանց օտարի իշխանութիւնից:

Հռոմայեցիների տիրապետութեան ժամանակ իսրայէլացիների երկիրն անուանւում էր Պաղեստինա և բաժանւում էր չորս մա-

սերի: Հիւսիսային մասը կոչոււմ էր Գալի-
լիա, միջին մասը—Սամարիա, հարաւայինը՝
Յուդայի երկիր և արևելեանը—Պերիա կամ
Յանկոյս—Յուդանանու: Բարելոնեան զերու-
թիւնից յետոյ իսրայէլացիների մէջ առաջ
եկան կրօնական հերձուածներ՝ փարիսեցիք,
Սադուկեցիք և Յեսսեանք անուներով:

Փարիսեցիք—պահպանողական էին. սրանք
աշխատում էին իրանց սուրբ ձևացնել ա-
մենքի առաջ: Նախանձախնդիր էին հայրե-
նի օրէնքներին և հակառակ էին օրէնքնե-
րի, հայրենի վարքերի և սովորութիւնների
ամենափոքրիկ փոփոխման: Սրանք Սուրբ
Գրքին հաւասար էին ընդունում և հայրե-
նի աւանդութիւնները: Սրանց գլխաւոր
պակասութիւնն էր—կոյր հետևողութիւն
բարեպաշտական արտաքին ձևերին:

Սադուկեցիք—սրանք փարիսեցիների հա-
կառակ՝ չէին ընդունում աւանդութիւնները,
ուրանում էին հոգու անմահութիւնը, չէին
հաւատում մեռեալների յարութեան և վեր-
ջին դատաստանին:

Յեսսեանք—սրանք մեծմասամբ ապրում

էին անապատներում՝ հասարակ խրճիթնե-
րի մէջ և իրանց ժամանակն անց էին կաց-
նում կարգալով, մտածելով, դատելով և
հոգևոր երգեր երգելով:

Շաբաթը մի անգամ հաւաքուում էին
ժողովարանում՝ ծերի կամ ձեռնհասի քա-
րոզները—խրատները լսելու: Սրանց մէջ
յարգի էր միայնակեցութիւնը և մեծ մասը
պահպանում էր կուսութիւն: Սրանք ապ-
րում էին ընկերութեամբ և ունէին միատե-
սակ հագուստ և հասարակաց սեղան: Աղօ-
թում էին արևի ծագելու և մայր մտնելու
ժամանակ: Հեռու էին երդումից և առ-
հասարակ այնպիսի բաներից, որոնք կարող
էին ուրիշներին վրաս բերել:

II. Կնչո՞ւ Կորալեյացիների նոր թագաւորութիւնն երկար չ'առե-
ւեց: Կնչ բանի համար էին ներքին խռովութիւնները և կռիւները
և վերջը ո՞ւմ դիմեցին միջամտելու և խղաղագոյնելու: Կնչպէս վե-
րաբերուեցան Հռոմացիներն և ի՞նչ հետևանք ունեցաւ: Կնչ վիճակի
մէջ էին Կորալեյացիներն Նորովացիի Հերովդէսի ժամանակ և ի՞նչն
էր նրանց մտիթարում: Կնչ էին սպասում իսրայէլացիներից շատերը
Մեսիայից: Կնչպէս էր կոչում իսրայէլացիների երկիրը Հռոմացի-
ների տիրապետութեան ժամանակ և քանի՞ մասերի էր բաժանուած,
նրբի տիրապետութեան ժամանակ և քանի՞ մասերի էր բաժանուած,
կրօնական ի՞նչ հերձուածներ կալին իսրայէլացիների մէջ և ինչո՞վ էին
զանազանում միմեանցից Փարիսեցիք, Սադուկեցիք և Յեսսեանք:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք: 1) Թէ ինչպէս իւրայեւացիները մեծ նեղութիւններով ձեռք բերած իրանց նոր թագաւորութիւնը չեն պահպանում: Գահի ժառանգներն անմտաբար պատերազմում են միմեանց հետ: Սկսում են կռիւ, ներքին երկպառակութիւններ, որոնք առաջ են բերում ներքին տկարութիւն և թուլութիւն: Լինում է անմիաբանութիւն, հայրենի օրէնքներից անցնել, աղքատութիւն և բարոյական անկումն, որից յառաջանում է ժողովրդի մէջ թշուառութիւն: Տխուր անցեալի յիշատակը նրանք մոռանալով և կամենալով վերջ տալ այս ողբալի գրութեանը՝ փոխանակ հիասթափուելու, անհեռատեսութեամբ դիմում են օտարի միջամտութեան՝ իրանց երկիրը խողաղացնելու նպատակով, որ ունենում է կորստաբեր հետեանք: 2) Հռոմայեցիները տէր են դառնում Հրէաստանին և վերջ տալի նրա անկախութեանը: Նրանք նշանակում են մի խիստ կառավարիչ քաղաւոր տիրոջսով, որի առաջին գործն է լինում՝ ծառայել Հռոմայեցիների նպատակներին, չահերին և իր իշխանութիւնը սպառնովելու համար վերջ է տալիս Մակաբայեցոց թագաւորութեան ժառանգներին: 3) Իսրայելացիների վիճակը շատ դառն, տխուր և անապահելի է լինում: Նրանց արած սխալը խորը խոցում է իրանց սիրտը և վրդովում, բայց ոչ մի ելք չեն գտնում: Նրանք անկախութեան, Հռոմայեցիների ձեռքից ազատելու յոյսը կտրել էին և չէին մտածում իրանք իրանց աշխատութեամբ, ջանքերով ձեռք բերելու, որովհետև հայրենասիրական զգացմունքը սառել էր նրանց մէջ, թուլամորթ էին դարձել և չէին կամենում զոհարելութիւն անել: Նրանք թէ իրանց և թէ իրանց երկրի համար բարեքններ ուրիշից էին սպասում և մխիթարում էին նրանով, թէ շուտով կ'գայ խոստացած Մեսիան և կազատէ նրանց օտարի լծից, նեղութիւններից և կ'վերականգնէ կրկին Իսրայելի թագաւորութիւնը: Բայց մոռանում էին, որ Փրկչի թագաւորութիւնը երկնային է և ոչ երկրային: Նա պէտք է թագաւորէ մարդոց սրտերի վրայ և ոչ երկրների: 4) Իսրայելի երկիրը, որ սկզբում կոչւում էր Քանաւնացոց, Խոսացեալ, Աւեսեաց, Հրեւոսան, Իսրայելացոց եւ սուրբ երկիր, նրա մի մասի բնակիչներին՝ Փղշտացիներին անունով ստանում է Պաղեստինա անուն և կառավարելու համար բաժան-

ւում է չորս մասերի, որոնց համար նշանակւում են Հռոմայեցի կառավարիչներ: Տեսնում ենք Իսրայելացիների մէջ, որպէս գեթութեան դառն հետեանք՝ գոյութիւն են ստացել կրօնական հերձուածներ—բաժանումներ, որից առաջ են եկել ժողովրդի մէջ ատելութիւն, խռովութիւն և կռիւներ՝ իրանց վնասակար հետեանքներով: Ահա այս արտերով ժողովուրդն այնպէս բարոյապէս ընկել, խեղճացել և հոգեպէս հիւանդացել էր, որ նրան բարեօրէնութեան բուժելու համար, անշուշտ կարիք էր զգացւում մի բժշկի, մտքերի և սրտերի խողաղարարի և մի նոր լուսատու օրէնստուի, Որին նա—ժողովուրդը—որպէս փրկութեան միակ միջոցի՝ անհամբեր սպասում էր և Որը մարգարէների գուշակութեամբ պէտք է գար, երբ Յուդայի տանից թագաւորութիւնը վերջանար: Եւ ահա այդ արդէն կատարուած էր տեսնում: Այդ ազատիչը—խոստացեալ Փրկիչը՝ մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսն էր, Որին վայելէ փառք յաւիտեանս. Ամէն:

Վ Ե Ր Ջ

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

1878

///

///

CC1200

«Ազգային գրադարան»

NL0151323

ՄԵՐ ԱՇԽԱՏԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

- 1. Դասագիրք հայկ. ձայնադրութեան, գ. տպագրութիւն (սպառուած) 60 կ.
 - 2. Մանկական ձայնագրեալ երգարան, ա. տպագրութիւն (սպառուած). 40 կ.
 - 3. Ազգային ձայնագրեալ երգարան, ա. տպագրութիւն (սպառուած). 80 կ.
-
- 4. Դասագիրք կրօնի, ա. գրքոյկ, ե. տպագրութիւն . 20 կ.
 - 5. Դասագիրք կրօնի, բ. գրքոյկ, գ. տպ. 30 կ.
 - 6. Դասագիրք կրօնի, բ. գրքոյկի բ. մասը 30 կ.

Շուտով մամուլի տակ կը մտնի՝ Դասագիրք կրօնի գ. գրքոյկը:

Վաճառվում են թիֆլիզի «Կենդրոնական գրատնտեսանոցում»
և աշխատասիրողի մօտ՝ Тифлисъ. Протоіерею
Езнику Ерзинкянцъ.